

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS**

RASA BARVAINYTĖ

**TEISINĖS PRIELAIIDOS ĮMONIŲ SOCIALINĖS
ATSAKOMYBĖS PLĖTRAI LIETUVOJE**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
Prof. dr. A. Laurinavičius**

Vilnius, 2013

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS**

**TEISINĖS PRIELAIDOS ĮMONIŲ SOCIALINĖS
ATSAKOMYBĖS PLĖTRAI LIETUVOJE**

**Verslo teisės magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621M90005**

Vadovas

Prof. dr. A. Laurinavičius

2013 04 14

Recenzentas

Atliko

Rasa Barvainytė

2013 04 22

Vilnius, 2013

TURINYS

VADAS	7
1. SOCIALINIS ATSAKOMYBIS SAMPRATA IR JOS KILMIS BEI RAIDOS YPATUMAI . 9	
1.1 Atsakomybės samprata	10
1.2 moni socialinis atsakomybės s vokos kilmis ir raida	12
1.3 moni socialinis atsakomybės s vokos ypatumai.....	14
1.4 moni socialinis atsakomybės s r –ys	17
1.5 moni socialinis atsakomybės s lygmenys ir j takojantys veiksniai.....	21
1.6 Socialinis atsakomybės mokyklos	27
1.7 moni socialinis atsakomybės s valdymo instrumentai.....	29
2. SOCIALINIS ATSAKOMYBIS REGLAMENTAVIMAS PASAULYJE IR EUROPOS S JUNGOS LYGMENIU	35
2.1 moni socialinis atsakomybės s reglamentavimas pasaulyje	35
2.1.1 Jungtini Taut Pasaulinis susitarimas	36
2.1.2 Kioto protokolas	39
2.1.3 Tarptautiniai prekybos r mai	41
2.1.4 Pasaulin atsiskaitymo iniciatyva.....	43
2.2 Socialinis atsakomybės s reglamentavimas Europos S jungos lygmeniu	46
2.2.1 Europos Komisijos vaidmuo skatinant moni socialin atsakomyb	48
2.2.2 Europos Komisijos fialioji knyga (2001 m.).....	50
2.2.3 Baigiamoji Europos S jungos forumo moni socialin s atsakomyb s tema ataskaita ir Komisijos komunikatas šAugimo ir uffimtumo partneryst s gyvendinimas paversti Europ moni socialin s atsakomyb s pavyzdffiuõ	52
2.3 Socialinis atsakomybės s reglamentavimas Lietuvoje.....	55
2.3.1 Kioto protokolas ir Lietuva	57
2.3.2 Jungtini Taut vystymo programa Lietuvoje ir Nacionalinis atsakingo verslo moni tinklas	58

2.3.3 Lietuvos Respublikos moni socialini iniciatyv statymo projektas	60
2.3.4 Lietuvos Respublikos teisin s baz s, skatinan ios moni socialin s atsakomyb s pl tr , identifikavimas.....	62
3. LIETUVOS MONI SOCIALIN S ATSAKOMYB S REGLAMENTAVIMO TENDENCIJOS SOCIALIN S ATSAKOMYB S ATSKAITOMYB S SRITYJE	66
3.1 Pranc zijos ir Jungtin s Karalyst s privalomosios atskaitomyb s gerosios praktikos analiz .	67
3.2 Pasi lymas Lietuvos Respublikos moni socialin s atsakomyb s atskaitomyb s statymo projektui.....	71
INTRODUCOS IR SI LYMAI.....	75
LITERAT RA.....	77
ANOTACIJA	82
ANOTATION	83
SANTRAUKA	84
SUMMARY	86

LENTELĖS

1 lentelė . Organizacijos atsakomybės revoliucija

2 lentelė . Pasaulinio susitarimo principai

3 lentelė . Pasaulinės atsiskaitymo iniciatyvos apimančios sritys

4 lentelė . Teisės aktai, taikojami įmonių socialinei atsakomybei, grupės pagal tai, kokius santykius jie reglamentuoja

PAVEIKSLAI

1 pav. Carroll A.B. (1993) organizacijos socialin s atsakomyb s piramid

2 pav. Savanori-kumo lygmens did jimas skirtingose socialin s atsakomyb s dimensijose

3 pav. Organizacijos socialin s atsakomyb s lygiai

4 pav. moni socialin s atsakomyb s vidinis ir i-orinis lygmenys

IVADAS

Būti atsakingam – tai būti pareigingam.

A. Vai–vila

Nagrinant verslo poveiką aplinkai ir visuomenei, formuojasi naujas požiūris – tai, kokia turėtų būti XXI amžiaus verslo forma. Vis labiau yra aktualu užtikrinti, jog –alia finansiniai tikslai (gauti peln), mon s prad t daugiau r pintis nat ralia aplinka ir visuomene, nes aplinka ir verslas yra labai susij , o verslo ilgalaik s km priklausu nuo to, kaip mon s sugeba darniai integruotis aplink ir jausti visuomen s poreikius.

Socialin s atsakomyb s filosofin esm nusako –ie fiodffiai: šMes visi esame vienos socialin s sistemos dalis ir gyvename drauge vienoje planetoje. Mes turime veikti, atsifvelgdami –iuos faktus (Vy–niauskien D., Minkut R., 2008, 119p.). Tod l tai yra nei–vengiama m s –iandienos b tinyb .

moni socialin atsakomyb (toliau - SA) yra s voka, kuri pasitelkdami verslininkai savanori–kai traukia socialinius ir aplinkosauginius klausimus savo moni veikl ir santykius su suinteresuotosiomis –alimis. Pavyzdffiu, spr sdama socialines reikmes, mon nusprendffia neapsiriboti b tiniausiai teisiniais reikalavimais ir sipareigojimais, kurie numatyti kolektyvin se sutartyse. SA suteikia galimyb didel ms ir mafloms mon ms kartu su suinteresuotosiomis –alimis derinti ekonominius, socialinius ir aplinkosaugos tikslus. Tod l SA tampa vis svarbesne s voka tiek visame pasaulyje, tiek pa ioje Europos S jungoje, nes ji yra diskusijos apie globalizacij , konkurencingum ir tvarum dalis. SA r mimas Europoje rodo, kad atsirado poreikis ginti bendr sias vertybes ir didinti solidarum bei sanglaud .

Baigiamojo darbo problematika ir aktualumas. Socialin atsakomyb - tai bendromis, sutelktomis paj gomis veiklos s lyg uftikrinimas ilgalaik je perspektyvoje. Mokslin je literat roje SA laikoma esmine darnaus vystymosi s lyga (Kovaliov R. ir kt., 2009, 294p.). Tuo metu SA populiarumas pasaulyje vis labiau auga. Lietuvoje tik prad edama pla iau diskutuoti verslo etikos bei socialiai atsakingo verslo tema, koncentruojant d mes klausim šar reikia, kokia i– to nauda? , kuomet Ekonominio bendradarbiavimo ir pl tros organizacijos (OECD) –alyse pagrindinis d mesys jau skiriamas atsakymui klausim škaip? . Tod l m s –alyje labai svarbus SA pl tros skatinimas. Ir nors Europos Komisija bei Europos Parlamento yra i–rei–k s pozicij , pabr flian i , kad SA yra savanori–ka veikla ir vyriausy b s

tur tik palaikyti ir skatinti SA iniciatyvas privačiame sektoriuje informacine, metodine ir kita pagalba, –i institucij nuomone teisinis SA skatinimo reguliavimas imperatyviomis normomis vis d lto tur t b ti (minimalus). Taigi magistro baigiamajame darbe daroma prielaida, kad SA yra nei–vengiama –iandienos b tinyb ir ji Lietuvoje, nors ir minimaliai, tur t b ti skatinima teisiniu reglamentavimu.

Baigiamojo darbo objektas ó socialin s atsakomyb s reglamentavimo analiz pasauliniu, Europos S jungos lygmenimis bei Lietuvoje.

Baigiamojo darbo tikslas – i–nagrinti teisin literat r moni socialin s atsakomyb s tema bei pateikti pasi lymus statymo projektui, skatinan iam moni socialin s atsakomyb s pl tr Lietuvoje.

Baigiamojo darbo uždaviniai:

1. Atskleisti socialin s atsakomyb s sampratos problematik , jos reik–m , kilm s bei raidos ypatumus, lygmenis ir r –is.
2. I–nagrinti teisinio reglamentavimo aprai–kas moni socialin s atsakomyb s srityje pasauliniu, Europos S jungos lygmenyje bei Lietuvoje.
3. Pateikti pasi lymus statymo projektui, skatinan iam moni socialin s atsakomyb s pl tr Lietuvoje.

Baigiamojo darbo hipotezė – moni socialin s atsakomyb s teisinis reguliavimas skatina socialin s atsakomyb s pasirei–kimo pl tr .

1. SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS SAMPRATA IR JOS KILMĖS BEI RAIDOS YPATUMAI

Nagrinėti šis vokas skatina aplinkybė, kad pati visuomenė, socialinė aplinka yra sudėtinga, besivystanti sistema ir jos atspindijimas stambių kategorijomis reikėtų klaidingai santykiu *status quo* pripažinti, o siekiant išsaugoti esamą būklę kaip baigtinį, nekintamą. O tai prietaraut socialinės raidos dėsniams. Taigi, kaip teigia prof. A. Laurinavičius (Laurinavičius A., Reklaitis J., 2011, 8p.), mokslu uždavinys yra kritiškai vertinti tikrovę, o jos atspindį, naujų turinių atskleisti vartojant specialius terminus, išryškinti naujas šio turinio tendencijas.

Dafnai kyla problema, nustatant, kokią moni socialinės atsakomybės šis vokas apskritai geriausiai tinka vartoti lietuvių kalboje.

Vakarų alyse moni socialinės atsakomybės plinta skirtingais pavadinimais:

- Corporate Social Responsibility (korporatyvi socialinė atsakomybė);
- Corporate self-regulation (korporatyvus susiregulavimas);
- Business ethics (verslo etika);
- Organizational ethics (organizacijų etika);
- Social entrepreneurship (socialinė verslininkystė);
- Sustainability education (subalansuoto arba darnaus socialinio ekonominio vystimosi studijos);
- Corporate governance (monių valdymas);
- Corporate citizenship (monių pilietiškumas);
- Responsible Leadership (atsakinga lyderystė);
- Managing corporate community investment (monių investicijų bendruomenės valdymas);
- Values aware management (vertybių suvokimo vadyba), arba Values management (vertybių vadyba);
- Corporative Values (monių vertybės);
- Systems of Corporate values (monių vertybių sistemos).

Lietuvoje šis vokas šiai moni socialinės atsakomybės dar neturi pakankamo teisinio tvirtinimo. Daugelio autorių nuomone, tikslingiau būtų vartoti šis vokas „**korporatyvi socialinė atsakomybė**“, nes jis labiau atitiktų ir anglų kalboje vartojamą *corporate social responsibility (CSR)* šis vokas –iam reikiniui

vardyti. Korporacija (lot. *corporate* ó bendrija) - teisi-kai tvirtinta asmen grup , kuri jungia profesini arba luomini interes bendrumas. I-sami CSR s vokos analiz , pateikta Wikipedia enciklopedijoje, leidflia daryti i-vadas, jog korporatyvi socialin atsakomyb galime apibr fti kaip moni savireguliuavimo form , integruot verslo model . Tšs mechanizmas yra paremtas teise, etiniais standartais ir tarptautin mis normomis. CSR pagrindinis tikslas yra perimti atsakomyb ufl bendrov s veiksmus ir per jos veikl skatinti teigiam poveik aplinkai, vartotojams, bendruomenei, darbuotojams, bendruomen ms, suinteruotosioms –alims bei visiems kitiems visuomen s nariams. mon s moningai turi traukti vie-ojo intereso b tinyb mon s sprendim procese ir vadovautis trij ōPō pagarbos principu: people, planet, profit (i-vertus i- angl kalbos: flmon s, planeta ir pelnas). Daugelyje kit literat ros –atini galime sutikti -io principo vertim nepaflodfliui i- angl kalbos lietuvi kalb ir jia yra vadinamas trij ōEō principu: ekonomika/efektyvumas, ekologija, etika.

Ekonomika/efektyvumas	Profit
Ekologija	Planet
Etika	People

Tšame darbe bus naudojama moni socialin s atsakomyb s s voka. O konkre iai –iame skyriuje bus nagrin jama atsakomyb s s vokos ypatumai, pereinama prie socialin s atsakomyb s s vokos kilm s bei raidos, bei baigiama socialin s atsakomyb s mokykl skirtinguose lygmenyse analize.

1.1 Atsakomybės samprata

Prie- atsakant klausim , kas yra socialin atsakomyb , svarbu bent trumpai panagrini ti, kas yra atsakomyb apskritai.

Atsakomyb atsiranda kartu su visuomene ir galima tik visuomen je. Socialiniai procesai yra permainingi, jie susij su civilizacijos, kult ros raidos aspektais, nauj socialini vertybi atsiradimu ir sen j nunykimu ir kitomis visuomenini santyki aprai-komis.

Socialini moksl literat roje ji paprastai nagrin jama pasitelkus toki kategorij kaip pareigos jausmas. šFilosofijos flodyneō (2002, 25p.) atsakomyb ai-kinama kaip flmogaus priederm atsakyti ufl savo veiksmus (ir neveikim) tais atvejais, kai j padariniai priskiriami jam, tai yra, ufl kuriuos jis privalo

laiduoti ir, esant reikalui, atsiskaityti atitinkamai institucijai. Vadov lyje šTeis s teorijos vadasõ (Baublys L. ir kt., 2010, 340p.) pateikiama atsakomyb s s voka:

Atsakomybë ó tai pareiga veikti pagal pageidautino visuomen je elgesio model ir pareiga atsakyti ufl savo veiksm padarinius.

Taip pat autoriai (Baublys L. ir kt., 2010, 340p.) teigia, kad priklausomai nuo to, kokioje socialin s sferos srityje asmuo veikia, kokios socialin s normos i-rei-čia pageidautino elgesio standart , galima skirti socialin s atsakomyb s r -is. Ir ia socialin atsakomyb skiriama moralin ir teisin . Moralin ó tai asmens pareiga veikti pagal visuomen s moral s normas ir atsakyti ufl j nevykdym (atsipra-yti fleisto flmogaus ufl nepagarb elges), patirti d l to neigiamas pasekmes (b ti pasmerktam). Atitinkamai teisin atsakomyb ó tai sipareigojimas veikti pagal teis ó teis s normas ir teis s principus bei atsakyti ufl prie-ing teisei veikl ó pagal galiojan ius statymus atlyginti flal , patirti neigiamas pasekmes, numatytas teisin se sankcijose, ir t.t.

Moraliniai ir teisiniai aspektai atsispindi ir V. Pruskaus (Pruskus V., 2003, 213p.) pateikiamoje atsakomyb s s vokoje. Autorius teigia, jog **atsakomybë** ó etikos ir teis s kategorija, atspindinti specifin socialin ir moralin teisin asmens santyk su visuomene, kuriam b dingas savo moralin s ir teis s norm vykdymas.

Reikalavimas naudotis savo teis mis nepafleidfliant kito flmogaus teisi ir yra asmens pareigojimas atsakomybei, t.y. suvokimui, kad naudodamasis teis mis jis tampa pavojingas kito asmens teis ms ir tod l privalo naudotis jomis atsargiai, atsifvelgdamas kito asmens teis . Atsakomyb ó tai tokia asmens psichin b sena, kai jis suvokia, kad pareigos vykdymas yra ne tik jo, bet ir kit asmen subjektin s teis s garantas ir kad nuo -io vykdymo priklauso jo paties teisi likimas. Vadinasi, *atsakomybë – tai asmens suvokimas, kad jis naudojasi teisëmis nuolat būdamas visuomenėje ir dėl to yra jai nuolat atitinkamai ipareigojamas* (Vai-vila A., 2009, 457-458p.).

Atsakomyb s s vokos neatsiejamumas nuo visuomen s gerov s taip pat atsispindi ir V. Legkausko (Legkauskas V., 2008, 382p.) pateiktoje atsakomyb s s vokoje šatsakomyb ó paj gumas aktyviai priimti sprendimus ir imtis veiksm savo ir kit gerovei saugoti ir gerinti, bei sutikimas priimti pasekmesõ.

šSociologijos flodyneõ (Leonavi ius J., 1993, 19p.) pateikiama atsakomyb s samprata kaip asmens, flmogaus grup s, institucijos sipareigojimas atsakyti ufl padarinius, sukeltus j poelgio, sprendim ar sitikinim . Dafnai atsakomyb laikoma dorov s fenomenu, pasirei-kian iu asmens pasirengimu atsakyti ufl savo poelgius ir prisiimti sau visuomen s sankcijas.

Atsakomybė galima laikyti etikos ir teisės kategorija, atspindinčia specifinį socialinį, t.y. moralinį ir teisinį, asmens santykį su visuomene, kuriam būdingas savo moralinės pareigos ir teisės normų vykdymas.

Išnagrinėjus vairius –alinius pateikiamas atsakomybės sąvokas galima daryti išvadas, kad atsakomybė yra neatsiejama nuo pareigos (kartais –ie šioje srityje netgi laikomi sinonimais) bei turi socialinį turinį, apima asmens (fizinio ar juridinio) apsisprendimą ir pasirinkimą. Toliau jo išsivystymas, kad pasirinkimas yra teisingas, todėl tas asmuo suvokia ir pripažįsta galimus savo veiklos padarinius. Būtent socialinis atsakomybės sąvokos turinys bei laikmečio problemos suvokiant socialinį atsakingumą verslo santykiuose veda visuomenę link socialinės atsakomybės svarbumo suvokimo. Tiesioginė sąvoka, jos kilmės ir raidos ypatumai bus nagrinėjami kitame skyriuje.

1.2 Įmonių socialinės atsakomybės sąvokos kilmė ir raida

Verslo ilgalaikis sėkmės priklausoma nuo to, kaip kompanija sugeba darniai integruotis aplink ir jausti visuomenės socialines nuotaikas.

Atsižvelgus į atsakomybės sąvokas apskritai, socialinės atsakomybės sąvoką galime aiškinti kaip procesą, nuolatinįsipareigojimą visuomenei, suvokiant, kad leidimas gyventi joje pareigoja atitinkamoms socialinėms pareigoms siekiant tos visuomenės stabilumo, sugyvenimo.

Grįžtant prie 1.1. poskyryje išnagrinamos atsakomybės sąvokos, ji kilusi iš šios sąsajos. Ši sąsaja – tai pateikti ataskaitą apie savo veikimą ar neveikimą artimo teisio atitinkamam: ar asmuo naudodamasis teisėmis vykdo artimui atitinkamą pareigą: nepadarė jo teisės pažeidimų, o jei padarė, tai ar atlygino jį? Kitaip sakant šis reiškia, kad naudojimąsi teisėmis būtina legalizuoti atitinkamam artimui vykdymu ir kad tokios pareigos nevykdant bus atitinkamai ribojamos nevykdančiojo teisės. Atsakomybės aiškėjimas pareiga grįstas tuo, kad atsakomybės sąvokai atsiranda kartu su visuomene ir galima tik visuomenėje. Būtinai žmonijos gyventi drauge reikalauja naudotis subjektyviomis teisėmis vykdančiam vienam kitam atitinkamas pareigas, kurių pagrindu tik ir galimas bendras žmonių gyvenimas ir kiekvieno asmens teisės sauga (Vaišvila A., 2009, 455p.). Todėl pareigą laikome veiksmu, pajūgiu atverti duris tiek socialiniam ar teisiniam atsakomybei, tiek atsakomybei apskritai supratimui.

Dabliausiai terminai priklauso nuo skirtingų kultūrinių orientacijų ir yra nulemti visuomenės ekonominio bei socialinio politinio išsivystymo lygio. Kadangi etikos sąvoka apima varias prasmes ir daugybei žmonių reikalingas skirtingus dalykus, ji neretai keičiama tas pačias prasmes išreiškiančiais kitais šioje srityje. Būtent tokia yra kompanijos socialinės atsakomybės sąvokos kilmė.

Kaip teigia Valdas Pruskus (Pruskus V., 2003, 218p.), verslo socialin s atsakomyb s koncepcija atsirado XIX ó XX amfi sand roje. Pirmiausia jos id jos paplito tarp amerikie i infliieri , kurie šdidelio socialin s atsakomyb s jausmoø demonstravime mat b d savo profesijos socialiniam prestiŖui kelti. Netrukus –i koncepcij prad ta sieti su verslu. XX a. pradffioje amerikie i verslo sluoksniuose pla iai paplito štarnavimoø koncepcija, pagal kuri , be špinig darymoø, firmos privalo tur ti ir kit tiksl . Veikla –iems tikslams, neturintiems nieko bendro su pelnu, pasiekti buvo vardyta viena s voka ó štarnavimasø.

Ta iau štarnavimoø koncepcija pasirod neilgalaik . Jos likim nul m dvi prieŖastys: viena vertus, pati koncepcija buvo nepakankamai ai–ki, grieŖl iau neapibr fttas ir pats štarnavimoø s vokos turinys. Kita vertus, l m ir XX a. tre iajame de–imtmyje susiklos iusi nepalanki ekonomin situacija, suk lusi pasaulin ekonomin kriz (1929 ó 1933), kai verslui tapo svarbu ne tiek tarnauti, kiek i–likti. Nenuostabu, kad –i koncepcija pamaflu prarado populiarum tarp verslinink .

V liau beveik du de–imtme ius vyravo „socialin s atsakomyb s“ koncepcija. I– pradffl ji buvo daugiau teorinio pob dffio (t.y. jos id jas skelb daugiausia akademin sluksni atstovai), ta iau po Antrojo pasaulinio karo paplito ir tarp verslinink .

Svarbu paŖlym ti, jog –iuolaikiniam poŖli riui bendrovi (verslo organizacij) socialin atsakomyb susiformuoti didel tak tur jo amerikie i ekonomisto G. Boywen–ø 1953 m. i–leista knyga šSocialin verslininko atsakomyb ø. Joje autorius suformulavo socialin s atsakomyb s doktrin kaip pareigojim verslininkams vykdyti toki politik , priimti tokius sprendimus ir veikti tomis kryptimis, kurios yra visuomen s tiksl ir vertybi poŖli riu pageidautinos.

TMuolaikiniai autoriai i–skiria 4 socialin s atsakomyb s raidos evoliucijos etapus. Tai matyti i–C. R. Andersono pateiktos lentel s (Anderson C.R, 1984, 475p.).

1 lentelė. Organizacijos atsakomyb s revoliucija

Šaltinis: Anderson C. R. (1984).

ERA	LAIKOTARPIS	ORGANIZACIJOS ATSAKOMYB S IŠRAIŠKA
Filantropinė	Iki 1950	Aukojimas labdarai
Problemos suvokimo	1953 ó 1967	Atsakomyb s suvokimas. sitraukimas visuomen s reikalus.

Problemos sprendimo	1969 - 1973	Susirpinimas aplinkos apsauga. Rasinės diskriminacijos problemų sprendimas
Socialinio jautrumo	Nuo 1974 iki šiol	Organizacijos etikos ir elgesio supratimas. Socialiai atsakinga veikla.

Apibendrinant SA kilmę ir raidos etapus, galima teigti, jog monės socialinės atsakomybės supratimas patyrė evoliuciją. Daugeliu atvejų prasidėjusi kaip filantropija, dabar monės socialinės atsakomybės suprantama kaip atsakomybės ir atskaitomybės (angl. responsibility and accountability) visuomenei nuostatų gyvendinimas, kaip monės veikla, kuri tęsiasi toliau, nei reikalauja teisinės normos ir ekonominio pelno siekiai. Tai koncepcija, kuria remiantis monės savanoriškai integruoja tiek socialinius, tiek aplinkosaugos klausimus savo verslo bendradarbiaudamos su suinteresuotomis šalimis.

1.3 Įmonių socialinės atsakomybės sąvokos ypatumai

Nėra vieno, visuotinai pripažinto monės socialinės atsakomybės (SA) apibrėžimo. Skirtingoje mokslinėje literatūroje, taip pat skirtingose institucijose akcentuojama tiek skirtingus šio reikšminio aspektus. Kaip minima leidinyje „Kas kuria Lietuvos ateit? monės socialinės atsakomybės“ (JTVP, 2007, 6p.) - dažniausiai SA apibūdinama kaip savanoriškai monės atsakomybės viršteisini reikalavimų žmogaus teisių, aplinkosaugos, visuomenės laisvės srityje (ekonomikos augimas, socialinis vystymasis, aplinkosauga). Tačiau verta plačiau panagrinėti vairius SA apibrėžimų ypatumus.

monės socialinės atsakomybės mokslinėje literatūroje paprastai suprantama kaip monės gebėjimas prisidėti prie geresnio visuomenės gyvenimo kėrimo. Ji matuojama atsižvelgiant į tai, kaip monės geba tvarkyti savo verslo procesus ir su jais susijusius santykius, kokį poveikį daro gamtai ir visuomenei.

monės socialinės atsakomybės sąvoka gali būti nevienodai formuluojama vairiose šalyse, skirtingose verslo srityse ar socialinio gyvenimo fragmentuose. Pagal N. Vasiljevienę ir A. Vasiljevą (Vasiljevienė N., Vasiljevas A., 2008, 10-11p.) prasmės niuansai varijuoja priklausomai nuo pilietinės kultūros, nuo vertybinių orientacijų specifikos, nuo aktualių socialinių ir ekonominių konkreios šalies tikslų ir uždavinių, o dažniausiai šis nuo to, kokius pavadinimus socialiai atsakingai politikai vadinoti pasiūlo mokslininkai, remdamiesi tam tikrų koncepcijų populiarumu ir aktualumu.

moni socialin s atsakomyb s (dar vadinama ó atsakingo verslo) koncepcija yra plataus spektro procesas, apimantis vis produkto/paslaugos gamybos/k rimo cikl ir su tuo susijusius aplinkosauginius, socialinius, finansinius bei etinius aspektus. (Lietuvos Respublikos Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2005m. gruodffio 22d. Nr. A1-337 sakymas šD l moni socialin atsakomyb 2006 ó 2008 metais skatinan i priemoni patvirtinimoö, 2006).

Savaime suprantama, galima rasti daug moni socialin s atsakomyb s apibr flim , ta iau –iame darbe bus i–skiriama ir atkreipiamas d mesys kelet i–j , kuri akcentai papildo vienas kit .

1. Lietuvos Respublikos Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2005m. gruodffio 22d. Nr. A1-337 sakyme šD l moni socialin atsakomyb 2006 ó 2008 metais skatinan i priemoni patvirtinimoö pateikiama tokia socialin s atsakomyb s s voka:

Įmonių socialinė atsakomybė (toliau vadinama SA) ó tai moni ideologija, politika bei praktika, atspindinti toki moni elgsen , kai jos savo veikl savanori–kai traukia socialinius ir aplinkosaugos klausimus bei santykiuose su visais suinteresuotais visuomen s, verslo ir valdffios atstovais vadovaujasi pagarbos flmogui, visuomenei bei gamtai vertybiniais principais.

2. Pasaulio darnios pl tros verslo taryba (World Business Council for Sustainable Development) pateikia toki SA s vok :

Įmonių socialinė atsakomybė yra ilgalaikis verslo sipareigojimas eti–kai elgtis ir vykdant ekonomin pl tr prisid ti prie darbuotoj ir j –eim gyvenimo gerov s, taip pat vietin s bendruomen s ir apkritai visuomen s gyvenimo lygio tobulinimo (World Business Council for Sustainable Development. Corporate Social Responsibility: Meeting Changing Expectations).

3. Internetin enciklopedija www.wikipedia.org pateikia tok bendr SA apibr flim :

Įmonių socialinė atsakomybė yra savanori–kas, statym nenulemtas verslo organizacij sipareigojimas visose savo veiklos srityse atsiffvelgti ir derinti savo interesus su vartotoj , darbuotoj , akcinink , aplinkos, savo bendruomen s ir kit susijusi asmen interesais.

4. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad moni socialinė atsakomybė yra glaudžiai susijusi su **darnios plėtros** s voka, kuri paprastai yra greta SA s vokos. Darni plėtra – o vienas didžiausių –iuolaikinės visuomenės iššūkių ir sunkiausiai gyvendinamų uždavinių, kurie keliami pasaulio bendruomenei. Pasaulio aplinkos ir plėtros komisija (World Commission on Environment and Development) ir ilgalaikis jos vadovas Gro Harlem Brundlandt paflymi, kad tai toks vystimasis, kuris suderina dabartinius poreikius su ateinančių kartų poreikiais, t.y. nra prieštaravimo tarp kartų poreikių (Gudonienė V., Leipuvienė K., 2007, 5p.). Darnaus vystymo uftikrinimo svarbą socialinė atsakomybės pagalba uftvirtino McWilliams ir Siegel (2001) savo apibrėžime:

Įmonių socialinė atsakomybė (ISA) – paprastai apibrėžiama kaip organizacijos veikla, perflengianti teisinius reikalavimus, apimanti ne tik prastus verslui ekonominius, bet ir socialinius bei aplinkosauginius aspektus ir neantiindividuali darnaus vystymosi uftikrinimą.

5. Tarptautiniai prekybos rėmai (angl. International Chamber of Commerce) siūlo tokį SA apibrėžimą:

Įmonių socialinė atsakomybė (ISA) – tai savanoriškas verslo sipareigojimas savo veiklą vykdyti atsakingai. (JTVP, 2007, 9p.)

Kaip matome SA s vokos skiriasi, o dafniausiai s vokos priklauso nuo skirtingų kultūrinių orientacijų ir yra nulemti visuomenės ekonominio bei socialinio politinio išvystymo lygio. Tačiau visuose pateiktuose apibrėžimuose pabrėžiamas verslo organizacijų atsakomybės *savanoriškumas*, statymų nenulemta pareiga. Taip pat išvardinti subjektai, su kuriais organizacijos dafniausiai derina savo interesus ir jų atflvilgiu vykdo socialiai atsakingą veiklą, t.y. bendruomenė, visuomenė, valdžia, aplinka (gamta), verslo partneriai, darbuotojai, akcininkai bei kiti su jais verslu susiję asmenys.

Apibendrinant vairius socialinės atsakomybės apibrėžimus, galima teigti, kad socialinė atsakomybė apima vairias atsakomybės rūšis, tokias kaip moralinė atsakomybė ar teisinė. O moni socialinė atsakomybė suprantama labiau kaip savanoriška veikla ar statymų nenulemtas sipareigojimas.

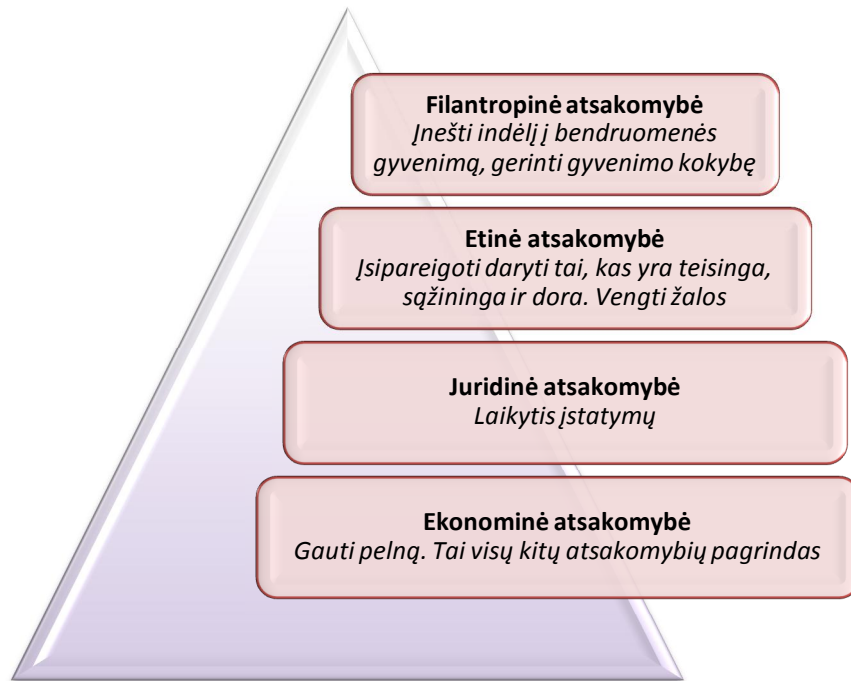
Ir nors dar nesutarta dėl vieno visuotinai pripaflintino SA apibrėžimo, dabartiniu metu dafniausiai suvokiama, kad socialiai atsakingas verslas yra moniškas individuali darni vystymasis, t.y. ekonomikos augimas, socialinis vystymasis ir aplinkosauga. Dafniausiai SA apibūdinama kaip savanoriška moni atsakomybė, viršijanti flmogaus teisės, aplinkosaugos, visuomenės laisvės teisinius reikalavimus (JTVP, 2007, 6p.).

1.4 Įmonių socialinės atsakomybės rūšys

Pasak V. Pruskaus (2003, 222p.), moni socialin atsakomyb glaudffiai susijusi su juridine. Juridin atsakomyb siauresn , ji paprastai kyla, kaip moralin s ir socialin s atsakomyb s stoka. Vis d lto socialin atsakomyb nerei-kia, kad organizacija privalo atsisakyti savo pirmini ekonomini tiksl . Kita vertus, tai nerei-kia, kad socialiai atsakigos firmos negali b ti pelningesn s ufl tas, kurios yra mafliau atsakingos. Socialin atsakomyb reikalauja i- moni suderinti gaunam naud ir tos naudos pasiekimo b dus. I-skiriamos keturios glaudffiai tarpusavyje susijusios socialin s atsakomyb s r -ys:

1. Ekonomin ;
2. Juridin ;
3. Etin ;
4. Filantropin .

™ r -i pagrindin s id jos atsispindi pateiktame paveiksle:

Šaltinis: sudaryta autor s, remiantis Pruskus V., 2003, 218p..

1 pav. Carroll A.B. (1993) organizacijos socialinės atsakomybės piramidė

Skirtingai veiklėmonėse, atskiros socialinės atsakomybės sritys pasireiškia nevienodai. Kaip teigia D. Vyčiauskienė ir R. Minkutė (2008, 119-120p.), nagrinėjusios daugiausia socialinę atsakomybę socialinėje veikloje, organizacijos, kurios veikia socialinės veiklos sferoje, ekonominė atsakomybė yra tokia svarbi, kaip pavyzdžiui, versle, kuri yra visų kitų atsakomybių pagrindas, nes jos nesiekia pelno. Tačiau –ios organizacijos, gyvendindamos savo tikslus, netiesiogiai siekia ir materialinę gerovę savo klientams. Darbo autorės nuomone, pirmą vietą, kaip grynai socialiai atsakinga veiklė, reikėtų iškelti filantropinę atsakomybę, t.y. atsakomybę ne tik už kuo didesnį indėlį bendruomenės gyvenimui, rodyti gyvenimo kokybę ir etinę atsakomybę, o daryti tai, kas yra teisinga, sąflininga, dora.

Į paveiksle pavaizduota SA piramidą yra laikoma svarbiausiu ir vedamuoju SA modeliu, susiformavusiu pastarųjų dešimtmėsių sandoroje. Dimensijų išdėstymą pakopomis galima traktuoti kaip kelį, kuriuo turi eiti monė, norėdama pasiekti aukščiausią SA lygmenį. Taip pat –i piramid istoriniame kontekste galima interpretuoti kaip SA vystymąsi.

SA didesniu ar mažesniu mastu egzistavo visose keturiose sferose. Paskutinės dvi piramidų pakopos, pradedant atšuntuoju dešimtmėju, uflima vis svarbesnį vaidmenį gyvendinant SA. Kad būtų aiškiau suvokta modelio esmė, galima smulkiau aptarti kiekvieną dimensiją:

- **Ekonominė sfera.** Prieš tai, kai monė pradėjo veikti kaip socioekonominis darinys, jos visuomenės kontekste paprastai buvo tik ekonominis vienetas. Tokiu atveju pagrindinis verslo atsakomybės yra veikti taip, kad būtų stengiamasi būti kiek galima pelningesniems ir koncentruotis pelno maksimizavimui, sukurti kuo stipresnę konkurencinę poziciją bei pastovumą. Pagrindinis verslo vaidmuo yra tiekti tokias prekes ir paslaugas, kurių vartotojams reikia ir kurių jie nori bei –iame procese gauti pelno.

- **Teisinė** išskiriama todėl, kad visuomenė tikisi – verslo orientavimosi ne tik pelnui. Tuo pačiu išmonė tikimasi, kad jos gyvendindamos ekonominius tikslus laikysis statymų normų. Iš esmės ekonominė ir teisinė atsakomybė turi eiti kartu, kadangi verslo organizacija jau savaime yra teisiškai apibrėftas darinys, sįpareigojantis statymų –kai. Galima pridurti, jog būtį teisiškai atsakingu reikią veikti taip, kaip yra nustatyta statymų, atsifvelgti vairius statymus ir juos derinti. monė, kurios ekonominė veikla yra s kminga, galima vadinti s fliningu visuomenės pilieju tik tuo atveju, jei ji laikosi statymų, pvz., tiekia teisinių reikalavimų normas atitinkančias prekes.

- **Etinėje** dimensijoje monė prisiima atsakomybę etiniuose klausimose sferoje. flinoma, ekonominė ir teisinė atsakomybė taip pat reglamentuoja etinius klausimus, tačiau –iame lygmenyje kalbama apie tas

normas, kurios nėra kodifikuotos statymais, t.y. etinėmis klausimais, apibrėžiamomis statymais, laikymasis nereikalingas etinėms atsakomybėms. Etinė atsakomybė apima tuos standartus, normas, vertybes, kurių palaikymo išmonės tikisi suinteresuotosios grupės. Tačiau šis lygmuo socialinėms atsakomybėms jau traukia suinteresuotias grupes. Veikiant etinėje dimensijoje yra svarbu atpažinti ir laikytis tų etinių normų ir vertybių, kurių laikosi visuomenė arba tvirtinti savas. Tokia monė gali būti vadinama tokiu piliečiu, kokio iš jo tikisi visuomenė: moralium ir etiškum.

• **Filantropija** – išsamiausias apibudinimo reikalaujantis lygmuo. Vertėtis paminėti, jog aukštesniausioje piramidės lygmenyje esanti filantropija dažnai yra analizuojama kaip savarankiškas objektas, einantis greta SA. Pavyzdžiui, K. M. Leisinger (2007, 318p.) cituoja J. M. Clark, kuris teigia, jog SA nereikėtų painioti su monės filantropija. Tačiau pats K. M. Leisinger (2007, 319p.) džiaugiasi, kad filantropija svarbi ir tikrai vertę gauna tik tada, kai yra vykdomi kiti monės, taikantios SA modelį,sipareigojimai – ekonominiai, teisiniai bei kaip ir pinamasi etiniais klausimais. Tokiu atveju filantropija yra SA veiksmo dalis. Filantropija iškelia SA tokį lygį, kai tai duoda apčiuopiamą rezultatą visuomenei. Tai ne tik moralus, etiškų elgesys – tai tokie veiksmai, kai monė –alia savo veiklos vykdo papildomas veiklas, tokias kaip programos, remiančios visuomeninę gerovę, kuomet monės ištekliai skiriami mūsi, –vietimui, bendruomenės gyvenimo lygio gerinimui. Tame lygmenyje monė susiduria su didesniu savo išteklių aukojimu aplinkai nei kad, pvz., statymų vykdymas bei su tokiomis socialinio pasaulio sritimis, kurios gali būti visiškai svetimos pačios monės koncepcijai. Filantropija yra ilgalaikis procesas, kuomet yra ištiriama socialinė aplinka ir bandoma spręsti problemas taip, kad aplinka gautų apčiuopiamą naudą. Naudojami ištekliai gali būti pinigai, prekės, rengimai, paslaugos, darbo jėga. Filantropijos lygmenyje yra remiamasi protu, geradaryste ir savanoriškumu. K. M. Leisinger (2007, 325p.), iliustruodamas filantropijos esmę, pateikia skirtingus monės požiūrius skirtingo lygmens sipareigojimus: šaunus –privalau – tai ekonominiai ir teisiniai sipareigojimai, kuriuos monė turėtų vykdyti lygiškai; šaunus – turėčiau – tai apsisprendimas būti moraliai ir laikytis etinių normų ir, galiausiai, šaunus – galiu – tai filantropija, kuri pagrįsta visiškai savanoriškumu.

Tiesiant apie filantropiją, galima pastebėti, jog dažnai literatūroje organizacijų socialinė atsakomybė nagrinėjama sudarant socialinių iniciatyvų išklotinį pagal du principus, kaip juos pateikia prof. A. Laurinavičius (Laurinavičius A., Reklaitis J., 2011, 47-48p.):

1. Labdaros principas. Verslas s moningai, savanoriškai reaguoja bendruomenės patiriamus sunkumus, padeda asmenims ir jų grupėms veikti skurd. Tuo principo veiklos i-rai-ka:

- ✓ Korporacijų filantropija arba labdarybė ;
- ✓ Savanoriški monės ar organizacijos veiksmai visuomenės gerovei didinti;
- ✓ Privati verslo subjektų iniciatyva sprendžiant socialines problemas;
- ✓ Socialinis bendradarbiavimas su skurstančiais ir kt.

2. Valdymo demokratizavimo principas. Jo turinys ó verslas prisiima bendruomenės globėjį vaidmenį ir nagrinėja interesus visų tų, kurie yra veikiami jo sprendimų ir politikos. Veiklos i-rai-ka:

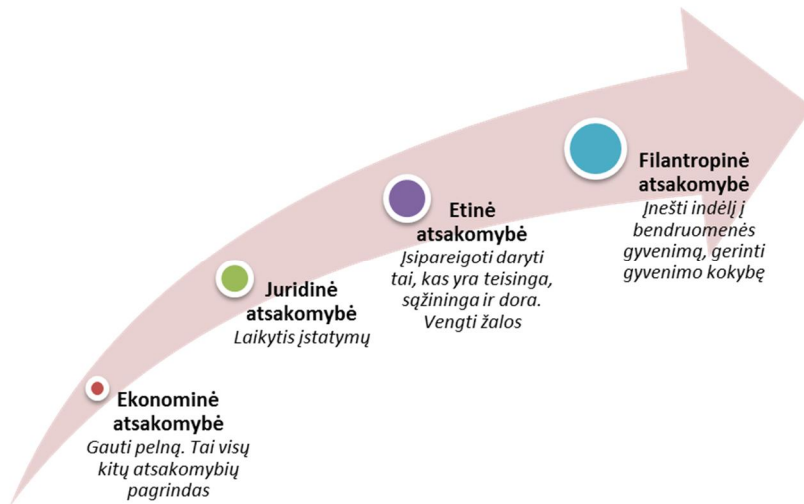
- ✓ Pripažįstama verslo ir visuomenės tarpusavio priklausomybė, todėl siekiama traukti suinteresuotąsias svarbiems sprendimams priimti. Pavyzdžiui, akcininkų dalyvavimas atliekant strateginį verslo monį planavimą ;
- ✓ monio laiko svarbiais vaidmenimis visuomenės grupių interesus bei poreikius. Tai reiškia suvokimą, kad ilgo laikotarpio optimalus pelnas yra svarbesnis ufi trumpo laikotarpio didžiausi pelnai ;
- ✓ monės interesai pateikiami taip, kad i-reik-t suinteresuotąsiai poreikių darną ;

Apibendrinant būt galima paŧlymti, kad skirtingai nuo teisinės, socialinės atsakomybės numato savanorišką organizacijos reagavimą, prisiimant papildomą pareigą sprendžiant tam tikras socialines problemas. Socialiai atsakinga veikla yra aukščiau nei statymai ar kontroliuojančios institucijos nustatyti reikalavimai. Ir nors filantropijos s voka dažnai prilyginama šlabdarystei, parama jos pra-antiems, materialiniu parimimu, vien tuo SA neufsibaigia. Pirmieji organizacijos socialiai atsakingo elgesio flingsniai pasireiškia labdara, ta iau auktesnį jos pakopą ó tai:

- ✓ Socialinių programų vystymas, siekiant palaikyti vietines bendruomenes;
- ✓ Papildomas, to nereikalaujant teisiškai, suinteresuotąsien informavimas apie bendrovės produkciją ;
- ✓ Savarankiškai savo produkcijos tyrimas ir i-rinkos i-mimas nustatymas, kad ji kelia pavojų vartotojui ir kt.

Apibendrinant, svarbiu aspektu kiekvienoje i-aukščiau paminėtose keturiose sferose yra *savanoriškumas*. Ekonominėje ir teisinėje dimensijose savanoriškumo lygmuo yra labai nedidelis arba jo i-vis nra,

kadangi šia ekonominiams ir teisiniams normoms yra apibrėžiama fundamentali verslo prigimtis. Pereinant iš etinės filantropinės srities *savanoriškumo lygmuo* didėja (fr. 2 pav.), kadangi mononra pareigota remti kitas sferas apart ekonominiams ir teisiniams, tai ji daro laisvu sprendimu.

Šaltinis: sudaryta autorės.

2 pav. Savanoriškumo lygmens didėjimas skirtingose socialinės atsakomybės dimensijose

Taigi dažnai kyla klausimas, ar mononra, kuri užsiima tik ekonomine veikla ir statymų vykdymu, gali būti laikoma socialiai atsakinga? Principai, kuri privalo laikytis socialiai atsakinga mononra, bus aptarti kitame –io darbo skyriuje (fr. skyri 2.1.1. Jungtini Tautų Pasaulinis Susitarimas). Tai ypač svarbu panagrininti socialin atsakomybės taikymo veiksnius ir lygmenis.

1.5 Įmonių socialinės atsakomybės lygmenys ir ją įtakojoantys veiksniai

Moksliniame literatūroje išskiriamos kelios skirtingos SA lygmenų grupės:

1. ĮSA lygmenys pagal tris ĮSA dimensijas:

Šiuolaikinėje literatūroje verslo organizacijos socialin atsakomybės nusako trys jos dimensijos:

- Socialinis įsipareigojimas (obligation) ó I lygmuo;
- Socialin reakcija (reaction) ó II lygmuo;
- Socialin atjauta (responsiveness) ó III lygmuo.

Apibendrintas organizacijos socialin atsakomybės dimensijų palyginimas pateiktas 3 paveiksle:

Šaltinis: sudaryta autor s, remiantis V. Pruskus šVerslo etika: laiko i— kiai ir atsako galimyb s (Pruskus V., 2003, 222p.)

3 pav. Organizacijos socialinės atsakomybės lygiai

Socialinė atsakomybė kaip socialinis įsipareigojimas (1 lygmuo).

Amerikie i ekonomisto Nobelio premijos laureato Miltono Fridmano nuomone, organizacijos visuomen je veikia tik d l vienintelio tikslo ó gaminti prekes ir paslaugas bei didinti peln . Tšio poffi rio –alininkai pateikia tokius argumentus:

- Organizacijos yra atsakingos akcininkams kaip savininkams. Taigi pirmiausia organizacijos privalo paisyti akcinink interes , kad gaut didffiausi peln .
- vairi socialini s lyg gerinimo programas turi vykdyti ne verslo organizacijos, bet atitinkamos institucijos.
- Organizacija, nusprendusi skirti dal l – socialin ms programoms vykdyti, skriaudffia savo akcininkus, atimdama i– j pelno dal ir investuodama srit , i– kurios gaunamas pelnas yra sunkiai ap iuopiamas.
- Socialini program i–laidos yra traukiamos produkcijos ar paslaug kainas, o tai prie–tarauja vartotoj ir akcinink interesams.

Nors dabartinis su lygomis sunku sutikti su –iuo poffi riu, bet organizacija bus i– dalies teisi, sakydama, kad ji savo sipareigojim visuomenei vykdo pirmiausia gamindama prekes ir teikdama paslaugas bei gaudama peln (Pruskus V., 2003, 222p.).

Socialinė atsakomybė kaip socialinė reakcija (II lygmuo).

Pagal –i socialin s atsakomyb s samprat visuomen turi teis reikalauti ir gauti i– organizacijos daugiau nei produkcij ar paslaugas. Organizacija turi b ti atsakinga ir ufl visuomen s, globalini , ekologini problem sprendim . Labdara bei parama, kita filantropi–ka organizacijos veikla taip pat laikoma socialiai atsakinga veikla. Socialin atsakomyb , kaip socialin reakcija, yra tik svaanori–ka i– altruistini paskat kilusi organizacijos veikla, pasirei–kianti didesne socialine atsakomybe, nei to reikalauja statymas (Pruskus V., 2003, 222-223p.).

Socialinė atsakomybė kaip socialinis jautrumas. (III lygmuo)

Socialinis jautrumas rei–kia organizacijos veikl , apiman i tiek socialin sipareigojim , tiek ir socialin reakcij . Socialiai jautri organizacija ne tik pakl sta statymams, ne tik reaguoja visuomen s problemas, numato ateities poreikius, bendrauja su vyriausybe, siekdama teising statym , bet ir aktyviai ie–ko socialini problem sprendimo.

Nagrin jant 3 pav. prie– pirm j lygmen b t galima br fti linij ir pateikti dar vien , t.y. nulin lygmen . Jame socialin atsakomyb visai nepasirei–kianti. mon ne tik kad nereaguoja visuomen s, bendruomen s ar aplinkosaugines problemas, bet ir nemoka mokes i , nepakl sta statymams, kas netgi veda j nusikalstam veikl . Tame lygmenyje vyrauja korupcija. Ir siekis to i–vengti ó socialin s atsakomyb s b tinumo uftikrinimas teis s aktais.

2. Vilija Gudonien (2007, 6p.), Vilniaus universiteto ir Tarptautin s verslo mokyklos docent , i–skiria –tai tokius SA lygmenis:

I lygmuo. *Bazinis:*

- Mok ti mokes ius;
- Laikytis statym ;
- Veikti s fliningai.

II lygmuo. *Organizacinis*

- Organizacijos veiklos neigiam pasekmi minimizavimas.

III lygmuo. *Visuomeninis*

- Visuomen s problem sprendimas.

Autor paflymi, kad socialiai atsakinga organizacija turi bes lygi-kai laikytis pirmo lygmens atsakomyb s princip , kiek leidflia jos ekonomin pad tis ó antrojo lygmens, ir bent kiek prisid ti prie tre iojo lygmens. Visuomenin atsakomyb (mon s geradaryst) labiau matoma, gerina vaizd , paslepia kit lygmen neatsakingum .

3. Taip pat daugelyje –altini (pvz. Rufevis J., Serafinas D., 2007, 42p.) galima rasti SA nagrin jim **vidiniu** (angl. šthe internal dimension) ir **išoriniu** (angl. šthe external dimension) lygmenimis.

• **Vidinis lygmuo** ó socialiai atsakinga mon pirmiausia r pinasi savo darbuotojais ir sprendflia investicij intelektin kapital , darbuotoj sveikatos, saugos uftikrinimo ir kitus ufdavinius. Taip ji savo veikloje laikosi darnios pl tros princip . TM taip pl tojama mon s veikla gali uftikrinti ilgalaik mon s konkurencinio prana–umo augim .

• **Išorinis lygmuo** ó kartu kompanijos yra priklausomos ir nuo vietini bendruomeni : jos samdo daugum darbuotoj i–vietin s darbo rinkos, tod l yra suinteresuotos bendruomen s gyventoj sveikata, tinkamu i–silavinimu ir kitais j poreikiais. mon s socialin veikl gali skatinti ir kitos i–or je, t.y. ufl mon s rib , esan ios takos grup s: konkurentai, klientai, tiek jai, subrangovai ir kt. Taip mon s socialin atsakomyb apima ne tik jos pa ios veikl , bet vis tiekimo grandin .

Šaltinis: sudaryta autor s.

5 pav. Įmonių socialinės atsakomybės vidinis ir išorinis lygmenys

Tai, kokių socialinės atsakomybės lygiu organizacija veikia, daugiausiai lemia organizacijos nari (ypač vadovų) etinės nuostatos bei organizacijos kultūra. Kita vertus, akivaizdu ir tai, kad verslo socialinė atsakomybė nėra visuomenėje vienodai priimama. Socialinei atsakomybei visuose lygmenyse skatinti reikalingos tam tikros, nors ir minimalios, teisinio reglamentavimo normos.

Verta aptarti ir socialinę atsakomybę takojančius veiksnius, nes monarcho arba organizacija yra jautri išoriniams ir vidiniams aplinkos veiksniams. Kaip teigia D. Bernatonytė, R. Vilkas ir E. Keizerienė (2009, 231p.), monarcho veikiančiame SA sistemoje dažniausiai pasireiškia valdymo politikos virose, vietos bendruomenės traukimu ir verslo bendruomenės aktyviu dalyvavimu darnios plėtros procesuose, todėl SA atitikimas strateginiams monarcho tikslams ir bendruomenės traukimas yra SA sėkmingo faktorius. Toks verslo bendruomenės ir aplinkos veikos modelis (Nicolopoulou, Karatas-Ozkan, Lamming, 2007) rodo, kad SA veikia su trijų sisteminių lygių, t.y. makro, mezo ir mikro, veiksniais. D. Bernatonytė, R. Vilkas ir E. Keizerienė (2009, 231p.) savo straipsnyje apibendrina užsienio autorių (Condon, Karatas-Ozkan, Jenkins ir kt.) nuomonę ir trumpai pateikia šiuos veiksnius apibūdinti:

Makro veiksniai susiję su:

- ✓ globalizacijos taktika monarcho socialinei atsakomybei, vertinant, kaip globalizacija takuoja SA ir pokyčius valdymo planuose organizacijose ir kokie pagrindiniai veiksniai su lygoja tarptautinio bendradarbiavimo plėtrą;
- ✓ nacionaliniu ir supranacionaliniu lygmeniu, rodančiu, kaip nacionalinė (vyriausybės teisinis reguliavimas ir reglamentavimas) ir supranacionalinė (t.y. ES) programos skatina SA;
- ✓ prekybos susivienijimų, darbo organizacijų, kitų išorinių suinteresuotųjų asmenų taktika SA diegimui monarcho.

Mezo veiksniai priskiriami:

- ✓ vietinės bendruomenės traukimas, bendradarbiavimas, vystymasis ir investicijos;
- ✓ verslo partneriai, tiek jai ir vartotojai.

Mikro veiksniai apima:

- ✓ darbuotojų poreikis ir lūkesčiai organizacijoje išauginimui bei galimybes juos patenkinti gyvendinant SA;

✓ kognityvini, pafintini bei vertybini orientacij tak organizacijos veiklai bei j vystym gyvendinant SA.

Kituose –altiniuose dafnai i–skiriami ir analizuojami dviej lygi, t.y. mikro ir makro, SA takojantys veiksniai, susij su vidin mis ir i–orin mis suinteresuot j grup mis. Europos moni socialin s atsakomyb s fialiojoje knygoje (Green Paper, 2001, 8-13p.) **vidiniams veiksniams** priskiriami:

- a) flmogi–k j i–tekli valdymas;
- b) sveikata ir saugumas darbe;
- c) prisitaikymas prie poky i ;
- d) gamtosaugos takos ir nat rali i–tekli valdymas.

Išoriniais veiksniais laikomi:

- a) vietin bendruomen ;
- b) verslo partneriai, tiek jai ir vartotojai;
- c) flmogaus teis s;
- d) globalin s aplinkosaugos problemos.

Toks SA takojan i veiksn i skirstymas rodo, kad mezo lygmuo, t.y. vietin bendruomen, verslo partneriai ir vartotojai priskiriami prie makro veiksn i.

Bendrieji SA takojantys mikro veiksniai glaudfliai siejasi pirmiausia su flmogi–kaisiais ir finansiniais i–tekliais bei j valdymu. O kalbant apie pagrindinius makro veiksnius, takojan ius SA, pirmiausia jie yra susij su supranacionalinio ir nacionalinio lygmens teisinio reguliavimo ir reglamentavimo priemon mis bei skatinimu diegti SA. Teis s aktuose ir j lydimoosiuose dokumentuose parengtos ir detalizuotos priemon s, skatinan ios mones SA principus ar atskiras su SA susijusias priemones integruoti savo veikl (Ruflevius, Serafinas, 2007, 40p.). Vis pirma tai apima subsidijas nauj darbo viet steigimui, mokestines lengvatas socialin ms mon ms, galimybes vykdant vie–uosius pirkimus taikyti ekologinius, socialinius ir kitus kriterijus tiek j parinkimui, flali j pirkim program, galimyb darbuotojui ir darbdaviui lanks iau nei numatyta statymuose reguliuoti tarpusavio santykius kolektyvin mis sutartimis ir kt. Analizuojant makro veiksnius, atkreiptinas d mesys pastaruoju metu vis dafniau naudojamas neteisesines ir nefiskalines SA skatinimo priemones, priskirtinas prie SA takojan i makro veiksn i : socialiai atsaking moni apdovanojimai ir nominacijos, Lietuvoje - Baltosios Bangos iniciatyva, ger praktik vie–inimas ir kt.

1.6 Socialinės atsakomybės mokyklos

Savanoriškumo mokykla

Savanoriškumo mokykla teigia, kad SA stipriausiai gali prisidėti prie plėtros tik kaip savanoriškas institutas ir argumentuoja, kad vyriausybės reguliavimas turėtų būti ribojamas tam, kad monės savanoriškai kurtų ir plėtotų savo iniciatyvas ir skatintų gerėlįsen per savanorišką savireguliaciją (Mintzberg H., 1983). Teigiama, kad privalomojo pobūdžio reguliavimas gali paveikti monės pelningumą ir sumažinti monės norimą imtis savanoriškų iniciatyvų. Monės atsakomybės sėvoka skiriasi nuo prastos monės socialinės atsakomybės sėvokos, kuri apima savireguliaciją, savanoriškumą ir etinį atsakomybę (Brazdauskaitė G., 2009, 96p.).

Atskaitomybės mokykla

G. Brazdauskaitė (2009, 96p.) savo straipsnyje apibūdindama atskaitomybės mokyklą, teigia, jog *atskaitomybės mokykla* pabrėžia monės atsakomybės svarbą prieš suinteresuotas puses, apima šįprivalomojo pobūdžio elementus ir netgi monės baudžatinimą, esant neatitiktims. Todėl pastaruoju metu visgi savanoriškumui keičia grieftesni reikalavimai. Esamas reguliavimas akcentuoja ne tik efektyvesnius etikos kodeksus, monitoringą, atskaitomybę bei sertifikavimo sistemas, bet taip pat grieftina viešą politiką ir statymų leidybą. Anotacijos mokyklos alininkai, būtina pavesti monės sėpareigojimus visuomenei iš atsakomybės rėmimo šįatskaitomybės bei teisiškai pareigojant reguliaciją, kas skatintų monės bėti atsakingomis visose alyse. Tę perspektyva mato tarptautinį reguliaciją kaip imperatyvą, nes savanoriškumo principu grindžiama SA skatina laisvą, nereguliuotą gerėlįseną ir apgaulingą politiką.

Atskaitomybės politikai taip pat yra būdingas universalumo principas, nes ji suponuoja reguliaciją visoms monėms, ne tik tomis, kurios siekia vykdyti savanorišką socialinę iniciatyvą. Atskaitomybės mokykla taip pat akcentuoja tokią mechanizmą kėrimą, kurie leistų mažinti auganios verslo subjekto įgė koncentraciją globaliu mastu. Ypatingai tokio pofliūrio laikosi nevyriausybinės ir tarpvyriausybinės organizacijos. Tę mokyklos darbotvarkėje galima fivelgti ir liberalizmo apraiškas, nes skatinamas savanorišką standartizacijos procesas, etikos kodekso taikymas, t.y. savanoriški SA

instrumentai. Tačiau, iš kitos pusės, yra skatinama alternatyvioji globalizacija, remianti rinkos reguliavimą, dalyvavimo principą, kas nelabai atitinka verslo interesus.

Igalinamosios aplinkos mokykla

Igalinamosios aplinkos mokyklos –alininkai teigia, kad valstybė turėtų sukurti verslui tokią aplinką, kuri skatintų monos tikslingas investicijas socialinius ir aplinkosauginius klausimus ir atspindėtų paties verslo interesus. Tai turėtų būti tokia aplinka, kuri skatina verslo žmones investuoti aplinkosauginius ir socialinius klausimus, tuo pat metu skatinant ekonominę naudą.

TM mokykla teigia, kad galinamosios aplinkos buvimas ar nebuvimas lemia, ar SA iniciatyvos duos teigiamą rezultatą vystymuisi. Todėl –iai mokyklai ypatingai svarbus yra suinteresuotųjų pusių dalyvavimas bei tiek savanoriško, tiek vyriausybinių reguliavimo integracija (Brazdauskaitė G., 2009, 98p.). Argumentuojama, kad plėtra tarp SA indėlio vystymosi turi papildyti viena kitą.

Igalinamosios aplinkos kėrimui didelė reikšmė turi lengvinamasis viešosios politikos kėrimo aspektas. Lengvinamasis poffris grindžiamas palankesne aplinka kuriančia statymų leidyba, valstybės parama tam tikroms veikloms, iniciatyvų kėrimui, suvokimo skatinimui, gebėjimų didinimui ir rinkos plėtrai. Viešasis sektorius gali skatinti SA per mokesčių lengvatas, standartų plėtojimą, infrastruktūros kėrimą ir gebėjimų skatinimą (pavyzdžiui, mokymo centrų kėrimas SA klausimais). Mokesčių politika, fiskalinės ir kitos priemonės (pvz., apdovanojimais, prekių lenklinimu) valstybė gali daryti poveikį moni valdymo skaidrumui ir darniam organizaciniam vystymuisi. TMs iniciatyvos galėtų būti gyvendintos per daugelį teisės aktų, pvz., gyvendinant flailį pirkimų programą, skatinant mones rengti metinius pranešimus aplinkosauginiais ir socialiniais klausimais.

Privataus sektoriaus sitraukimas yra produktyvesnis ir efektyvesnis, kai savanoriški instrumentai yra subalansuoti su teisiškai imperatyviniais ir fiskaliniais instrumentais. Privatus sektorius veikia konkurencingoje aplinkoje, todėl pagrindinis uždavinys yra sukurti tokią aplinką, kurioje konkurencija galima ir dėl ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių lygėrinimo. Paflym tina, kad jeigu verslo sektorius galėtų būti motyvuotas prisidėti prie darnios plėtros tikslų, tai valstybė turėtų išanalizuoti –iuos motyvus ir sukurti galinančią aplinką moni socialinės atsakomybės plėtrai, kuri apimtų gero valdymo mechanizmą, orientuojant verslą link darnaus vystymosi prioritėtinį kryptį (Brazdauskaitė G., 2009, 99p.).

I– atskaitomyb s bei galinamosios aplinkos mokyl –alinink pagrindini id j kyla tikslas ó valstyb s vaidmuo, skatinantis verslo ind l darn vystym si bei socialin s atsakomyb s pl tr , uflkertant keli korupcijai. Vienas i– b d –iam tikslui pasiekti - socialin s atsakomyb s teisinis reglamentavimas apskritai, o remiantis atskaitomyb s mokyklos id jomis ó atskaitomyb s privalomumo b tinyb s uftikrinimas.

Atskaitomyb s tam tikri standartai ó tai yra socialiai atsakingo valdymo vienas i– instrument . Tai pla iau bus aptarta sekan iame (1.7.) poskyryje ó moni socialin s atsakomyb s valdymo instrumentai.

1.7 Įmonių socialinės atsakomybės valdymo instrumentai

Socialin s atsakomyb s svarba tapo akivaizdi. Daugelis, ir ne tik tarptautini , bendrovi visame pasaulyje savo kasdienin je veikloje taiko SA principus. Verslo taka visuomenei nepaliaujamai auga. Tod l atsiranda ir b tinyb kurti instrumentus, kurie pad t valdyti, komunikuoti bei vertinti kaip SA veikia. Tokie instrumentai suteikia verslui gaires, nubr fia ribas, kurias reik t lygiuotis gyvendinant SA praktikoje ir taip skatina bei palengvina SA princip taikym . Jie padeda organizacijoms valdyti socialin s atsakomyb s princip taikymo proceso kokyb bei skatina ie–koti ger pavyzdffi .

Yame poskyryje trumpai bus aptarta viena i– pagrindini SA instrument grupi ó socialiai atsakingo valdymo instrumentai.

Kaip teigiama Jungtini Taut vystymo programos leidinyje šKas kuria Lietuvos ateit ? moni socialin atsakomyb ō (2007, 14p.), socialiai atsakingo valdymo instrument grup apima –uos instrumentus:

1. Etikos kodeksai.
2. Valdymo standartai.
3. Atskaitomyb s standartai.

I–vardinti instrumentai padeda mon ms integruoti SA j strategijose ir veikloje, nustatant principus veikti atsakingai, pateikiant procedure bei gyvendinimo etap paket arba pateikiant rodiklius ir vertinimo metodologijas, siekiant vertinti ir atsiskaityti ufl tai, kas padaryta.

Verta pasteb ti, kad –ie instrumentai vienas kit papildo ó siekiant SA paversti praktika, etikos kodeksas turi b ti suderintas su valdymo sistema, nustatant tiklus, procesus, vaidmenis ir atsakomybes. Be to, valdymo sistemos daflnai apima vertinimo ir atsiskaitymo mechanizmus, kurie padeda vertinti paflang , bei nustatyti tikslus atei iai.

Trumpai apie kiekvieną iš aukščiau paminėtų socialiai atsakingo valdymo instrumentų :

Etikos kodekai

Etikos kodeksas, kaip jis apibrėžiamas anksčiau jau minėtame leidinyje (JTVP, 2007, 14p.) yra formalus dokumentas, nustatantis konkrečios monės veiklos principus. Pasauliniuose praktikoje etikos kodeksai labai greitai tapo populiariais pirmiausia dėl to, kad visuomenės dėmesys monių socialinei bei aplinkosauginei taktikai labiausiai augo. Kodeksai gali būti vairi :

- Kodeksai, pritaikyti vienai monei;
- Verslo asociacijų, specialiai tam tikro sektoriaus kodeksai, pripažinti grupės monių tam tikrame sektoriuje (pvz., statyboje, maisto pramonėje ir pan.);
- Socialiniai partneriai parengti tarptautiniai ir europiniai kodeksai (pvz., europiniai kodeksai prekyboje, tekstilėje ir pan.)
- Kodeksai, priimti bendromis suinteresuotais (monių, profesijų ir nevyriausybinėse organizacijose) iniciatyvomis;
- Pavyzdiniai kodeksai, parengti profesijų, nevyriausybinėse ar kitose organizacijose, kurios tampa pavyzdžiu rengiant konkrečios monės kodeksą;
- Vyriausybiniams ar tarp-vyriausybiniams (kitaip vadinami tarptautiniais) kodeksai, parengti tarptautinėse organizacijose (pvz., Pasaulinės ekonominės plėtros organizacijos šGairės tarptautinėms monėms, Tarptautinės darbo organizacijos šTri-al tarptautinių monių ir socialinės politikos principų deklaracija ir kt.).

Kodeksai gali reguliuoti vairius klausimus ar veiklos sritis, tokias kaip finansinis ir darbuotojų teisės, kyšininkavimas ir korupcija, sveikatos ir saugos klausimai, aplinkosauginiai bei kiti klausimai. Monės rengia etikos kodeksus dėl vairių priežasčių: nori išsibraižyti bei glaustai apibendrinti savo vertybes ir etikos standartus, siekdamos sukurti savo verslo partnerių veiklą ir/ar informuoti savo klientus apie principus, kuriuos laikosi gamindamos savo produkciją ar teikdamos savo paslaugas.

Kai kurios monės gyvendina etikos kodeksus kaip atsakymą visuomenės (finansininkams, klientams, finansininkams, aplinkosaugos grupėms ir pan.) arba profesijų, valstybės institucijoms, akcininkams ar netgi konkurentų spaudimui. Priimto etikos kodekso gyvendinimas/laikymasis monėje gali turėti teigiamą poveikį jos įvaizdžiui, pagerinti santykius su verslo partneriais, pagerinti gaminių kokybę ir darbo

naum (d l pager jusio darbo klimato mon je) ir, flinoma, padidinti mon s konkurencingum (JTVP, 2007, 15p.).

Valdymo standartai

I-skiriama keletas skirting valdymo standart ir sistem (pvz. kokyb s, aplinkosaugos, sveikatos ir saugos, darbo vietos), kurie leidffia monei tvirtinti socialinius ir aplinkosauginius aspektus bei interes grupi dalyvavim verslo sprendimuose ir veikloje. Valdymo standartai ir sistemos yra moni ir kit organizacij vidiniai instrumentai, leidffiantys jiems prakti-kai gyvendinti mon s vertybes. Kitaip tariant, valdymo sistemos kalba apie proced r rinkin ,proces flingsnius ir specifikacijas, kuriuos mon naudoja savo veiklai valdyti. Valdymo sistem standartai pateikia monei model , kuriuo reikia sekti gyvendinant valdymo sistem .

Standartus rengia specialios staigos, tokios kaip Tarptautin standart organizacija (International Standart Organisation - sutrumpinimas angl kalba ISO), Patariamoji taryba oTarptautin socialin atskaitomyb o, Tarptautin darbo organizacija ir kt. Jie kuriami remiantis ilgalaik mis ir detaliomis konsultacijomis su suinteresuotomis pus mis (vyriausybin mis organizacijomis, mon mis, socialiniais partneriais). Tod l dafnai tokie standartai yra pripafl stami moderniausiaisvaldymo standartais, taip pat taikomi pasauliniu mastu bei pasitelkiani sertifikuojant moni valdymo sistemas.

mon , siekianti gyvendinti SA koncepcij , tur t diegti vertinimo sistemas, padedan ias nustatyti ios koncepcijos tikslus mon je, reikalingus procesus, vaidmen ir atsakomybes, mokym poreik mon je, b dus pasiekimams vertinti bei atsiskaityti. Valdymo sistemos padeda pagerinti strategin mon s socialin s atsakomyb s valdym bei sustiprina SA veikl bei patikum . Jos padeda veiksmingai identifikuoti ir valdyti socialin ir aplinkosaugin rizik , aktyviai ir sistemingai traukti interes grupes dalyvauti procese bei bendari pagerinti mon s veiklos efektyvum per racialesn informacijos apie mon s veikl surinkim , vertinim ir geresn koordinacij tarp padalini .

Valdymo standart diegimas mon je yra laikomas laisvanori-ku. Ta iau toki standart ufsibr flimas ir diegimas yra labai svarbus flingsnis monei, siekiant parodyti jos apsisprendim prakti-kai gyvendinti SA principus savo veikloje. Tuo pa iu, reikia siekti, kad socialin s atsakomyb s koncepcijos gyvendinimas netapt tik o-pauk-iuk flym jimuo standart lentel se, bet tapt neatsiejama mon s strategijos dalimi, veiklos b du. Pasteb tina, kad standart gyvendinimas neatleidffia mon s nuo veikian i teis s reikalavim (JTVP, 2007, 15-16p.).

Atskaitomybės standartai

Pastaraisiais dešimtmėiais išaugęs visuomenės susidomėjimas ir poreikis didesnei moni atskaitomybei ir viešumui paskatino ne vien mon rengti tvarumo ataskaitas (agnliškai Sustainability Reports). Tokios ataskaitos dažnai apima ekonominius, aplinkosauginius ir socialinius moni veiklos aspektus ó **trigubos atskaitomybės principas**. Kadangi pagrindinis interes grupis vis labiau tikisi iš moni teigiamos socialinės ir aplinkosauginės veiklos takos, jos nori būti informuotos apie tai, kaip bendrovės veikia įiose srityse.

Kitaip nei finansinės ataskaitos, moni tvarumo ataskaitos turi daug kokybinių informacijos, kuri sunku pamatuoti. Paskelbus pirmąsias tvarumo ataskaitas, jose buvo tik keletas apibrėžtų parametrų. Visgi, siekiant objektyvesnio matavimo ir palyginimo, matavimo ir vertinimo metodų skaičius ir sudėtingumas didėja. Tuo metu nemažai organizacijų rengia gaires ir standartus socialinei ir aplinkosauginei apskaitai/atsiskaitymui.

Taigi, dabartinėje globalioje fininė ekonomikoje, bedravimas ir skaidrumas yra labai svarbūs monims. Atsiskaitydamos apie savo komercinį veiklą, finansinius rezultatus, monės vis dažniau atsiskaito ir apie socialiai atsakingą veiklą. Tai daryti skatina interes grupės, konkurencinio pranašumo siekis, viešieji ryšiai.

Socialinės ir aplinkosauginės ataskaitos yra ne tik komunikavimo priemonė, skirta vidiniams bei išoriniams moni interes grupėms, bet ir valdymo rankis, leidžiantis sistemingai diegti socialiai atsakingos veiklos principus, numatant ateities gaires. Europos Sąjungos dokumentuose numatyta, kad ūtiek kiek reikia suvokti monės veiklos pokyčius, veiklos rezultatus ar būklę, analizuojami finansiniai ir tam tikrais atvejais nefinansiniai svarbiausios veiklos rezultatų rodikliai, susiję su konkrečia veikla, taip pat ir su aplinkos ir personal klausimais susijusi informacija (JTVP, 2007, 19p.).

Verta pastebėti, kad moni ataskaitos skiriasi, kaip skiriasi ir jų pofirūs socialinė atsakomybė. Kiekvienos ataskaitos turinys priklauso nuo ataskaitoje pateiktų klausimų, nustatytų rodiklių, interes grupių apimtys bei organizacijos, kuri atsiskaito, tikslų. Nors lankstumas yra naudingas užtikrinant tinkamą konkrečios monės atsiskaitymą, vis dėlto siekiant, kad socialinės ataskaitos taptų tikru moni socialinė atsakomybės vertinimo instrumentu, reikėtų jas labiau vienodinti taip, kad bent jau tuose pačiuose sektoriuose ir tokio pat dydžio monėse ataskaitos būtų panašaus turinio bei vadovauti si palyginamaisiais rodikliais.

VU docent V. Gudonien (š moni socialin atsakomyb ó altruizmas, ar nauda?õ, 2007) i-nagrin jo ir pateik moni socialin s atsakaitomyb s duodam naud . Jos nuomone, pavir-utini-kai fvelgiantiems socialin atsakomyb , investicijos j atrodo bereikalingu pinig -vaistymu, ta iau pasaulin praktika akivaizdffiai byloja, kad protingas investavimas SA krypting gyvendinim paprastai ne tik atsiperka, bet ir atne-a solid peln . Marketingo tyrimai, visuomen s apklausos akivaizdffiai rodo, kad moni socialin ir aplinkosaugos politika tiesiogiai takoja j gaminam preki pardavimus. Visuomen s poffi r gamin , prek , formuoja ne tik gaminio kokyb , bet ir bendras mon s vaizdis, reputacija. Jau seniai pasteb ta, kad skiriant pakankamai d mesio SA, visuomen s lojalumas monei ir jos gaminamai produkcijai flenkliai i-auga. Vie-ai pateikiama informacija apie mon s socialin atsakomyb padeda suformuoti tikslini auditorij - visuomen s, valdffios institucij , vairi takos grupi ir nevyriausybin organizacij bei darbuotoj pasitik jim , tod l komunikacija dafnai yra pagrindas SA dilemose.

Reguliari socialin s atsakomyb s ataskaita suteikia ir akivaizdffios finansin s naudos. T patvirtina ir investuotojai ir pa ios mon s. 2005 m. kompanija KPMG atliko tyrim , kuris parod , kad 74 proc. socialin s atsakomyb s ataskaitas rengia remdamosi ekonominiais aspektais. Savianaliz ir savikontrol padeda monei pasteb ti silpnas vietas ir koreguoti veikl . D ka to auga ir finansinis efektyvumas.

Daugelyje -ali socialin s atsakomyb s ataskaitos pateikiamos savanori-kai ir laisva forma. Ta iau yra -ali , kurios jau statymais apibr fl SA ataskait pateikim - socialin s atsakomyb s ataskaitos pagal statym teis tai reikalaujamos Danijoje, Tvedijoje, Norvegijoje, Olandijoje, Pranc zijoje, Didffiojoje Britanijoje (apie daugiau ó -io darbo 3.1. poskyryje).

Taip pat V. Gudonien socialin s atsakaitomyb s naud sieja su geresne reputacija. Vie-ai pateikiama informacija apie mon s socialin atsakomyb padeda ufsitarnauti didesn pasitik jim , suformuoti ir patrauklaus ir patikimo darbdavio vaizd . Socialiai atsakinga mon gali tik tis, kad joje nor s dirbti geriausi darbuotojai, kad jai pavyks ne tik pritraukti, bet ir i-laikyti personal .

SA suteikia daug potencialo s kmingai krizini situacij vadybai. Informacijos apie SA pateikimas tikslin ms grup ms padeda visuomenei sisavinti, kad kompanija dirba ne tik "gerai", bet ir "teisingai" bei ufkirsti keli ilgalaik ms kriz ms.

Socialin s atsakomyb s padeda mon ms gerinti ir santykius su valdffios atstovais bei sudaro palankesn terp der tis d l leidim , licencij , spr sti kitus verslo klausimus. Bendradarbiavimas su nevyriausybin mis organizacijomis vertinamas kaip moni atvirumo, noro i-klausti bei atsiffvelgti visuomen s nuomon ir poreikius, i-rai-ka. Neretai nevyriausybin s organizacijos gali verslui pad ti

paflvelgti versl "nauju" flvilgsniu, atskleisti nepasteb tus klient poreikius, kuriuos atsifflvelgdama, mon turi galimyb gyti konkurencini prana-um .

Nereikt pamir-ti, kad -iais laikais vis dafniau investuotojai yra investicij , pensij fondai, tod l mon s reputacija visuomen je gali b ti svarbiu b sim investicij rodikliu.

Daugiau apie socialin s atsakomyb s atskaitomyb ó -io darbo 3 skyriuje, bet prie- tai reik t aptarti pagrindinius teis s aktus, reglamentuojan ius apskritai socialin atsakomyb , taip pat organizacijas, prisidedan ios prie socialin s atsakomyb s pl tros pasauliniu, Europos S jungos lygmenimis bei Lietuvoje (flr. 2 skyri).

2. SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS REGLAMENTAVIMAS PASAULYJE IR EUROPOS SĄJUNGOS LYGMENIU

moni socialin s atsakomyb s id ja yra ekonomikos globalizacijos mestas i— kis, reikalaujantis, kad sud tingoje konkurencin je aplinkoje susitelkt skirtingi socialiniai dariniai ir bendromis pastangomis pl tot visuomenini santyki bei fmogaus ir gamtos santyki humani—kum . Tai lemia, kad dafnai studij procese modernaus verslo koncepcij reikia nagrin ti visais lygmenimis:

1. Pasauliniu;
2. Regioniniu;
3. Vienos –alies;
4. Tam tikros organizacijos. (Laurinavi ius A., Reklaitis J., 2011, 126p.)

Yame darbe socialin s atsakomyb s reglamentavim pasirinkta nagrin ti pasauliniu, tam tikru regioniniu ó Europos S jungos - bei pasirinkt –ali lygmenimis ó Pranc zijos, Didffiosios Britanijos bei Lietuvos.

2.1 Įmonių socialinės atsakomybės reglamentavimas pasaulyje

Apibendrinant tai, kas i–d styta pirmajame –io darbo skyriuje, galima daryti i–vadas, jog moni socialin atsakomyb i– esm s yra s voka, flyminti moni teis nuspr sti savanori–kai prisid ti prie geresn s visuomen s ir –varesn s aplinkos. Skirtingose literat rose yra pateikiama vairi socialin s atsakomyb s s vok , ta iau joms visoms yra vienas bendras svarbus bruoflas ó savanori–kumo principas. Tod l moni socialin s atsakomyb s reglamentavimas dar prie– ger de–imtmet buvo sunkiai sivaizduojamas procesas. Ta iau jo b tinyb yra negin ijama, tai patvirtina ir atskaitomyb s mokyklos –alinink pagrindin s id jos.

SA propaguoja ir tam tikros pasaulin s strukt ros bei organizacijos.

Prof. A.Laurinavi ius (Laurinavi ius A., Reklaitis J., 2011, 127p.) i–skiria svarbiausias tarptautines strukt ras ir organizacijas, skirian ias daug d mesio moni socialinei atsakomybei. Tai yra Jungtin s Tautos, Pasaulio bankas, Europos S jungos institucijos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir pl tros organizacija (OECD), kuri yra paskelbusi tarptautini korporacij veiklos ir korporatyvinio valdymo rekomendacijas.

Kai kuri (autor s nuomone svarbiausi), i– auk– iau pamin t , organizacij , prisid jusi prie socialin s atsakomyb s skatinimo, veikla ir bus aptarta sekan iuose skyreliuose. Taip pat, nors ir nepamin ta auk– iau, autor s nuomone, didel reik–m uftikrinant socialiai atsaking versl turi Tarptautini prekybos r m veikla.

2.1.1 Jungtinių Tautų Pasaulinis susitarimas

Pasaulinis susitarimas yra savanori–ka iniciatyva, vienijanti priva ias bendroves, JT institucijas, verslo asociacijas, nevyriausybinės organizacijas ir profesines s jungas realiame pasauliniame forume, skatinant tvar ekonomikos augim ir pilieti–kumo stiprinim per atsaking ir k rybi–k moni lyderyst . 1999 met sausio 31 d., Pasaulio ekonomikos forumo metu Davose, buv s JT generalinis sekretorius Kofi Annan pakviet verslo lyderius jungtis prie iniciatyvos, kuri suvienijo veikti kartu verslo mones bei organizacijas, Jungtini Taut organizacij (JTO) ir pilietin visuomen , remiantis de–im ia universali princip flmogaus teisi , darbuotoj teisi , aplinkos apsaugos ir kovos su korupcija srityse.

Pasaulinio susitarimo tikslas ó skatinti mones veikti atsakingai: nedaryti flalos aplinkai, bendruomenei, kitiems verslams ir bendromis pastangomis su JT, valdflios institucijomis ir nevyriausybini mis organizacijomis dalyvauti socialini ir aplinkos apsaugos problem sprendime, prisid ti prie visuomen s raidos ir ekonomikos augimo.

Pasaulinis susitarimas ó tai didfliausia savanori–ka moni socialin s atsakomyb s (SA) iniciatyva, siekianti dviej pagrindini tiksl :

1. Pad ti mon ms diegti Pasaulinio susitarimo principus mon s verslo strategij ;
2. Skatinti bendradarbiavim ir partneryst tarp vairi sektori , valstyb je ir ufljos rib , siekiant universali pasaulio pl tros tiksl .

Kad –ie tikslai b t pasiekti, Pasaulinis susitarimas si lo forum rengiant politinius dialogus, mokymosi ir partneryst s galimybes.

Pasaulinis susitarimas sukurtas ne tam, kad priffi r t , steb t ar vertint moni veikl . Prie–ingai, Pasaulinis susitarimas remiasi vie–a atskaitomybe, skaidrumu ir moni dom jimusi bei noru taikyti Pasaulinio susitarimo principus.

Pasaulinis susitarimas ó tai didfliausia savanori–ka moni bei korporacij socialin s atsakomyb s iniciatyva. Iniciatyva orientuoja kartu veikti verslo mones bei organizacijas, Jungtini Taut organizacij

ir pilietinį visuomenę, remiantis dešimčia universalių principų skirtų žmogaus teisėms, darbo standartams, aplinkosaugos veiksmingumui ir kovai prieš korupciją:

2 lentelė. Pasaulinio susitarimo principai

Šaltinis: <http://www.socmin.lt/index.php?694656398> Dešimt Pasaulinio susitarimo principų [fifurta: 2013 04 05]

Pasaulinio susitarimo principai		
Žmogaus teisės	1 <i>principas</i>	Siekama, kad verslo organizacijos remtų ir gerbtų tarptautinį žmogaus teisių apsaugą savo takose srityje;
	2 <i>principas</i>	Uf tikrinti, kad jos pačios neprisidėtų prie žmogaus teisių pažeidimų.
Darbo jėga	3 <i>principas</i>	Siekama, kad verslo organizacijos paremtų asociacijų laisvę ir pripažintų teisių veiksmingas bendras derybas;
	4 <i>principas</i>	Bet kokios formos privalomojo ar priverstinio darbo eliminavimas;
	5 <i>principas</i>	Vaikų darbo panaikinimas;
Aplinkos apsauga	6 <i>principas</i>	Diskriminacijos, susijusios su darbinimu ir profesija, panaikinimas.
	7 <i>principas</i>	Siekama, kad verslo organizacijos paremtų prevencines programas, uf tikrinančias aplinkos apsaugą;
	8 <i>principas</i>	Imti siūlyti aplinkosaugos atsakomybę didinti;
	9 <i>principas</i>	Skatinti aplinkai palanki technologijų vystymąsi ir platinimą.
Kova su korupcija	10 <i>principas</i>	Verslo organizacijos turi kovoti prieš visas korupcijos formas (tarp jų ir papirkimą bei kyšininkavimą).

Jungtiniai Tautų Pasaulinio susitarimo legalumas yra grįstas tarptautiniais susitarimais, kitais teisiniais aktais, gavusiais tarptautinį pripažinimą. Savo ruožtu ó tai dokumentas, jungiantis, sisteminantis tarptautinius tvirtus susitarimus ir pateikiantis verslo raidos strategines nuostatas. Todėl prof. A.Laurinavičius ir J.Reklaitis (Laurinavičius A., Reklaitis J., 2011, 135p.) Pasaulinį susitarimą vertina kaip universalų organizacijų socialinį atsakomybės plėtros modelį.

Aukščiau pateiktoje 2 lentelėje išvardinti principai yra paremti žmogaus teisių, darbo jėgos ir aplinkosaugos principais, tvirtintais ir kituose tarptautiniuose dokumentuose:

1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija;

1998 m. Tarptautinės darbo organizacijos deklaracijoje dėš pagrindiniai principai ir teisi darbe;

1992 m. Rio de fieneiro deklaracijoje dėš aplinkosaugos ir plėtros;

2000 m. Jungtini Taut konvencijoje prie–korupcij .

Pasaulinio susitarimo branduolį sudaro Pasaulinio susitarimo biuras ir keturios JTO agentūros:

- Vyriausiojo finansinio komisaro biuras;
- Jungtini Taut aplinkosaugos programa;
- Tarptautinė darbo organizacija;
- Jungtini Taut vystymo programa (JTVP);
- Jungtini Taut pramonės plėtros organizacija.

Pasaulinis susitarimas jungia visus susijusius socialinius veikėjus: vyriausybes, kurios nustato –ios iniciatyvos principus; mones, kurioms –i iniciatyva skirta; darbuotojus, kurie vykdo konkret gamybos proces ; pilietinės visuomenės organizacijas, atstovaujančias platesnei bendruomenei ; ir Jungtines Tautas –vienintelį pasaulinį politinį forumą .

Pasaulinis susitarimas yra esminis elementas, kaip verslas gali paremti JT T kstantmeio vystymosi tikslus ir užtikrinti, kad visi finansiniai galėtų pasidalinti globalizacijos teikiamais privalumais. JT T kstantmeio plėtros tikslai yra tarptautinių mastų remiami plėtros tikslai, kurie buvo visuotinai priimti visose JT valstybėse ir kurie turi būti gyvendinti iki 2015 (JTVP Lietuva, 2009, [fili r ta: 2013 04 16]).

Tapdamos Pasaulinio susitarimo nariais, monės patvirtina savosipareigojimą numatyti savo verslo plėtrą tokia linkme, kad Pasaulinio susitarimo principai taptų monės strategijos, kultūros ir kasdienio darbo dalimi; pagal išgales prisidėti prie viešo Pasaulinio susitarimo ir jo principų skleidimo bei rengti kasmetines Pasaulinio susitarimo ataskaitas. Tuo ataskaitose monės aprašo veiklas, kuriomis gyvendina Pasaulinio susitarimo principus. Tai jau tampa sertifikuojamu.

Tuo metu Pasaulinis susitarimas yra didžiausia iniciatyva, grindžiama monės socialinės atsakomybės idėja. Pasaulinis susitarimas jungia visus susijusius socialinius veikėjus: vyriausybes, kurios nustato –ios iniciatyvos principus, mones, kurioms –i iniciatyva skirta, konkret gamybos proces vykdančius darbuotojus, platesnei bendruomenei atstovaujančias pilietinės visuomenės organizacijas, Jungtines Tautas óvienintelį pasaulinį politinį forumą .

Be prast tikslų siekti finansiniai rezultatai, Jungtini Taut Pasauliniam Susitarimui pritariančios monės savanoriškai skelbia , jog rėpintis finansinio komisaro, aplinkos gerinimu ir gamtos apsauga. Sukurtas visiems lengvai prieinamas sujungimo Jungtini Taut Pasaulinio Susitarimo mechanizmas. Norėdama tapti Pasaulinio susitarimo dalyve, organizacija siunčia Jungtini Taut Generaliniam

sekretoriui laik, kuriame i-rei-čia savo pritarim Pasaulinio susitarimo principams, bei sipareigoja kasmet teikti vie-ās socialin s atsakomyb s ataskaitas (Laurinavi ius A., Reklaitis J., 2011, 139p.).

Oficialiais 2012m. spalio 23d. duomenimis, Pasaulinis susitarimas vienijo vir-10000 organizacij i- daugiau nei 145 -ali visame pasaulyje ó verslo mon s, asociacijos ir NVO, valstybin s, vie-ojo administravimo, -vietimo ir kt. (UN Global Compact Participants, <http://www.unglobalcompact.org/ParticipantsAndStakeholders/index.html> [fili r ta: 2013 04 05]).

Lietuvoje Pasaulinis susitarimas buvo pristatytas 2004 lapkrit . 2005 m. baland 11 -alies moni ir organizacij steig Nacionalin atsakingo verslo moni tinkl . 2006 met pabaigoje -is tinklas vienijo jau daugiau kaip 40 Lietuvos moni ir organizacij . Tuo metu (2013 m. kovo 4d. duomenimis) Nacionalinis atsakingo verslo moni tinklas vienija 130 Lietuvos moni ir organizacij .

2.1.2 Kioto protokolas

Analizuojant pasaulin socialiai atsaking organizacij praktik , verta pamin ti, kad tiesiogiai ar i- dalies skirtas dar ne vienas normatyvinis dokumentas, reglamentuojantis modernios mon s socialin atsakomyb . Vien i-j ó Kioto protokol ó aptarsime -iame skyrelyje.

Kioto protokolas ó taip sutrumpintai vadinamas priedas prie Jungtini Taut konvencijos d l klimato kaitos, pagal kur daugiau kaip 160 pasaulio valstybi sipareigojo riboti i-metam j duj kiek , kad maffint š-iltnamio efekt ó pasaulio atmosferoje. (Gudonien V., Leipuvien K., 2007, 8p.).

Susitarimas d l -io protokolo buvo pasiektas Japonijoje, Kioto mieste, 1997 met gruod , o prad jo galioti nuo 2005 met vasario 15 dienos, devyniasde-imt dien po to, kai protokol ratifikavo Rusija, kurios CO² i-metimai sudaro 17,4 proc.. Tokiu b du buvo vykdyta Kioto protokolo s lyga, pagal kuri j ratifikuoti turi ne maffiau kaip 55 Jungtini Taut Bendrosios klimato kaitos konvencijos (JTBKKK) -alys, skaitant i-sivys iusias -alis, kuri daliai tenkantis i-metam CO² kiekis sudaro ne maffiau kaip 55 proc. viso CO² i-metimo -ioje grup je.

Kioto protokolas numato tris mechanizmus, kuri pagrindu valstyb s (TMlys), trauktos protokolo I- j pried , privalo vykdyti savo sipareigojimus, siekdamos maffinti CO² susiformavim ir i-metim aplink . Pastarieji TMli sipareigojimai gali b ti vykdomi naudojant -iuos mechanizmus:

- Bendro gyvendinamo projekt (toliau tekste ó šB ð) mechanizm ;
- Tar-os leidim prekybos (toliau tekste ó šTLPõ) mechanizm ;

- *TM*varios pl tros (toliau tekste ó š*TM*Pð) mechanizm .

BJP mechanizmas ó tai dviej *TM*li susitarimas, kurio pagrindu vienos *TM*lies subjektai (mon s) investuoja kitoje *TM*lyje gyvendinamus projektus, kuriais siekiama sumaflinti CO² i–metimus konkreiuose tar–os –altiniuose (toliau tekste ó šProjektaið) toje kitoje *TM*lyje, ufl tai gaudama i–pastarosios tar–os maflinimo vienetus (toliau tekste ó š*TM*Vð). Tai rei–kia, kad viena *TM*lis, kurios pramon s mon ms CO² sumaflinimo ka–tai yra labai dideli, investavusi kitoje *TM*lyje gyvendinamus Projektus, ufl investuotas l –as gauna atitinkam kiek *TM*V i– kitos *TM*lies, kurios mon ms CO² sumaflinimo i–laidos yra flymiai maflesn s. Tokiu b du laimi tiek *TM*lis investuotoja, sutaupiusi savo vietini moni l –as, kurios tur t b ti skiriamos gamybos proceso modernizavimui, tiek *TM*lis *TM*V pardav ja, kurios mon ms sumafl ja nauj Projekt gyvendinimo ka–tai. Tod l galima teigti, kad B P mechanizmo esm ó vienos *TM*lies l – , investuot kitoje *TM*lyje gyvendinamus Projektus, transformavimas *TM*V.

TLP mechanizmas ó tai dviej *TM*li susitarimas, kurio pagrindu vienos *TM*lies subjektai (mon s) perka i– kitos *TM*lies subjekt (moni) apyvartinius tar–os leidimus (toliau tekste ó šATLð). *TM*o mechanizmo esm yra labai pana–i B P mechanizmo esm . Skirtumas tarp min t mechanizm yra tik tas, kad TLP mechanizmo pagrindu viena *TM*lis ne investuoja l –as kitoje *TM*lyje vykdomus Projektus, o perka i–kitos *TM*lies ATL.

ŠP mechanizmas ó tai susitarimas, kurio pagrindu viena *TM*lis investuoja kitoje –alyje, kuri n ra traukta Protokolo I– j pried , gyvendinamus Projektus, ufl tai gaudama i–pastarosios *PTMV*. Tia u pastarasis mechanizmas Lietuvai n ra aktualus, kadangi vargu ar Lietuva artimiausiu metu investuos savo l –as Projektus besivystaniose –alyse (pavyzdffiui, Kambodfloje arba Mongolijoje). Apibendrintai galima pamin ti, kad skirtumas tarp B P ir *TM*P mechanizmo ó šProjekto gyvendinimo vietað, o skirtumas tarp B P ir TLP mechanizmo ó šatskirose *TM*lyse nustatyti skirtingi CO² emisijos limitaið.

Bendra –i mechanizm taikymo vert yra ta, kad investicijos tar–os maflinim atliekamos toje vietoje (globalia prasme), kur jos gali b ti panaudojamos efektyviausiai. (Kioto protokolas, http://lt.wikipedia.org/wiki/Kioto_protokolas [ffi r ta: 2013 04 05]).

2012 m. Kioto protokolas tur jo nustoti galioti, ta iau 2012 m. pabaigoje vykusioje konferencijoje Kaire, –alys susitar d l Kioto protokolo prat simo iki 2020 met ir siekio iki 2015 m. priimti nauj j pakeisian i ir visoms –alims galiojan i sutart .

Lietuva – protokol pasira– 1998 m. rugs jo 21 d. ir ratifikavo 2003 m. sausio 3d. Apie tai pla iau ó –io darbo 2.3.1. skyrelyje šKioto protokolas ir Lietuvað.

2.1.3 Tarptautiniai prekybos rūmai

Tarptautiniai prekybos rūmai (toliau - ICC, International Chamber of Commerce) oficialiam Lietuvos Verslo Konfederacijos (ICC Lietuva) tinklalapyje (fifirta: 2013 04 05) apibrėžiami kaip - pasaulio verslo organizacija, atstovaujanti vis verslo ir pramonės akmonis ir verslo organizacij interesus bet kuriame pasaulio krašte. Kurta daugiau nei prieš 85 metus, šiuo metu tai yra vienintel organizacija, galinti kalbėti pasaulio verslo visuomenės vardu.

ICC kuria ir platina tarptautinius verslo ir prekybos standartus, rekomendacijas bei taisykles, bendradarbiauja kuriant ir tobulinant tiek nacionalinius, tiek ir tarptautinius statymus, taikojančius verslą. Organizacijos veiklos tikslai grįsti socialine atsakomybe, ir nors ICC standartai, rekomendacijos ir taisyklės nėra privalomos, tačiau pripažįstamos ir plačiai naudojamos visame pasaulyje. Todėl būt galima teigti, jog ICC yra viena iš organizacijų, prisidedanti prie socialinės atsakomybės plėtros pasaulyje.

Panaugin kime giliau, koks yra šios organizacijos vaidmuo tarptautinėje prekyboje.

ICC tikslas - verslas "be sienų" visame pasaulyje. Tarptautiniai prekybos rūmai siekia skatinti užsienio prekybą, investicijas ir rinkos ekonomiką, taip pat teikia verslui įvairias paslaugas, tokias kaip Arbitražo teismas, Pasaulio rėmė federacija, kovos su komerciniais nusikaltimais biuras ir kt.

Oficialiam Lietuvos verslo konfederacijos tinklalapyje nurodyta **ICC Misija** - skatinti tarptautinę prekybą ir investicijas bei kurti palanki aplinką pasauliniam verslui, tuo būdu prisidedant prie aukštesnio gyvenimo lygio standartų kėrimo. Teikdama rekomendacijas valdžios institucijoms ir nustatydamą taisykles bei standartus ICC siekia, kad būtų palengvintos prekybos operacijos tarp šalių.

Tarptautinė prekyba yra stipri jėga, galinti užtikrinti taiką ir klestėjimą pasaulyje. Todėl ICC aktyviai bendradarbiauja su tarptautinomis ir tarpvyriausybėmis organizacijomis, o per savo nacionalinius komitetus padeda savo nariams suformuluoti verslo interesus, ir teikia pasiūlymus nacionalinėms vyriausybėms.

Nuo pat Jungtinių Tautų organizacijos kėrimo, ICC buvo suteiktas aukščiausiojo rango konsultanto statusas, o pastaraisiais metais JTO ir ICC bendradarbiavimas gauna vis aktyvesnę, įvairiapusišką ir produktyvesnę turinį. Šiandien ICC yra išskirtinis, privilegijuotas tarptautinis ir regioninis organizacijų partneris, turintis teisę kartu spręsti pasaulinės reikšmės verslo klausimus.

Panaudojus ICC Nacionalini komitet tinkl ir pripaffintus ry-ius su pagrindin mis tarpvyriausybin mis organizacijomis, ICC pareng informacin kampanij , kuri atkreip vyriausybi d mes verslo reikalus ir Pasaulio prekybos organizacijos derybose buvo pasiekta daug palanki sprendim d l prekybos liberalizavimo.

ICC gijo pasaulin pripaffinim , skatindama muitines laikytis Tarptautini muitini taisykli , kurios numato pa-alinti "raudon juost " ir sutrumpinti nepagr stai ilgai trunkan ias proced ras muitin se.

ICC aktyviai kovoja su *korupcija*. Tam tarnauja -ios organizacijos parengtos taisykl s kovai su ky-ininkavimu bei reketu tarptautin se verslo transakcijose. ICC rengdama taisykles, aktyviai bendradarbiauja su Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacija (OECD) ir Pasaulio banku.

ICC dirba 18 skirting sri i komisij . Komisij veikloje dalyvaujantys verslininkai bei vairi sri i specialistai reguliariai susitinka nagrin ti problemini klausim , atstovauja tarptautin ms kompanijoms ir pasaulin ms organizacijoms. Jie atlieka statym , j projekt ir kit normini akt , takojan i vairias verslo sritis, analiz , teikia pastabas, pasi lymus bei vertinimus vyriausybm s bei svarbioms tarptautin ms organizacijoms. ICC komisij veikla - tai pagrindas verslo standart ir rekomendacij k rimui bei tobulinimui. Be ataskait ir kit svarbi dokument , ICC komisijos dar leidflia vadovus, flinynus ir kitus leidinius, skirtus spar iai verslo pl trai maffiausiomis s naudomis.

ICC ir socialinè atsakomybè. TŲ organizacij galima b t laikyti verslo kovos su korupcija pradininke, kuomet ji 1977 metais i-leido savo pirm j Tarptautini prekybos r m Elgesio taisykli kovoti su turto prievartavimu ir ky-ininkavimu versij .

Kaip teigiama oficialiame tarptautiniame ICC tinklapyje, -i organizacija yra daugelio etikos, kovos su korupcija ir verslo socialin s atsakomyb s kodeks k rimo prie-akyje, turi vadovaujant bals verslo bendruomen je, kuri nuolat kinta.

ICC Socialin s atsakomyb s ir Kovos su korupcija komisija glaudffiai bendradarbiauja su kitomis organizacijos komisijomis derinant aktualius klausimus, skaitant apsikeitim patirtimi, susijusia su:

- Kovos su pinig plovimu ir kovos su terorizmo finansavimu;
- Vie- j pirkim ir kovos su korupcija atvejai.

Auk-iau pamin ta Socialin s atsakomyb s ir Kovos su korupcija komisija pos dfliauja du kartus per metus, ta iau vykdo savo veikl nuolat, sudarant darbo grupes vairioms, kartais sepcifin ms problemoms spr sti.

2.1.4 Pasaulinė atsiskaitymo iniciatyva

Pasaulinės atsiskaitymo iniciatyvos (angliškai Global Reporting Initiative ó GRI) tikslas yra išvystyti ir skatinti pasaulinį atsiskaitymo apie monų tvarumą struktūrą ir gaires, kurias monai savanoriškai naudoti. 1997 metais ši iniciatyvą pradėjo Aplinkosaugai-atsakingų ekonomikų Koalicija (angliškai the Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES)) ir Jungtinių Tautų aplinkosaugos programa (angliškai the United Nations Environment Programme (UNEP)). Nuo 2002 metų GRI yra nepriklausoma organizacija (pagrindinė būstinė yra Amsterdamo, Olandijoje). GRI atsiskaitymo gairėse apima pagrindinius atsiskaitymo principus ir specifinius rodiklius, kurie padeda parengti tvarumo ataskaitas. (JTVP, 2007, 19p.)

GRI pateikia platų darnaus vystymosi klausimų spektrą, pagal kurį atskiros monos gali pasirinkti sau aktualius klausimus vertinant savo veiklą pagal atsakingo, darnaus ir etiško verslo principus ir teikiant socialines ataskaitas visuomenei (žr. žemiau pateiktą 3 lentelę). Tačiau mafloms ir vidutinėms monoms socialiniai ataskaitinimo aspektai gali būti per daug sudėtingas uždavinys, kurio gyvendinimui monos neturi žmogiškų ir finansinių išteklių. GRI ieško būdų kaip padėti mafloms ir vidutinėms monoms ruošti socialines ataskaitas, nes tai padeda vertinti monų veiklą iš darnaus vystymosi perspektyvų ir gali atverti naujas galimybes tobulinant ir vystant verslą. Viena iš galimybių yra vertinti pagal sektorius, kuomet to paties sektoriaus monos kooperuojasi vertinant jį sektoriui būdingą problematiką.

3 lentelė. Pasaulinės atsiskaitymo iniciatyvos apimančios sritys

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis

<http://www.undp.lt/uploads/Publications%20LT/ISA%20gaires%20valstybes%20institucijoms.pdf>, 13p. [faktinė data 2013 04 06].

Ekonominė sritis	<i>Vartotojai Tiekėjai Darbuotojai Kapitalo savininkai Viešasis sektorius</i>
Aplinkosaugos sritis	<i>Medžiagos Energija Vanduo Tiekėjai Produktai ir paslaugos</i>

	<i>Transportas</i> <i>Bendras poveikis</i>
Socialinė sritis:	
• <i>Darbo santykiai</i>	<i>Įdarbinimas</i> <i>Vadovybės ir darbuotojų santykiai</i> <i>Darbu sauga</i> <i>Mokymai ir švietimas</i> <i>Lygios galimybės ir mažumos</i>
• <i>Žmogaus teisės</i>	<i>Strategija ir vadyba</i> <i>Diskriminavimas</i> <i>Jungimosi į asociacijas ir kolektyvinių derybų laisvė</i> <i>Vaikų darbas</i> <i>Priverstinis darbas</i> <i>Saugumas</i> <i>Esminės teisės</i>
• <i>Visuomenė</i>	<i>Bendruomenė</i> <i>Kyšininkavimas ir korupcija</i> <i>Politinė įtaka</i> <i>Konkuravimas ir kainodara</i>
• <i>Atsakomybė už produkciją</i>	<i>Vartotojų sveikata ir sauga</i> <i>Reklama</i> <i>Privatumo gerbimas</i>

TŲ iniciatyva yra skirta SA atskaitomybės reikalavimų taikymui konkreios monės veikloje, atsižvelgiant veiklos sritį. GRI gairės pateikia rekomendacijas, kokią informaciją apie savo aplinkosauginę, socialinę ir ekonominę veiklą organizacijos turėtų pateikti savo ataskaitose vadovaujantis darnaus vystymosi požiūriu. GRI gairėse pateikiami tiek bendrieji atskaitomybės principai, kuriais remiantis turėtų būti rengiama ataskaita, tiek ir specifiniai veiklos rodikliai, sugrupuoti pagal sritis ekonominius, aplinkosauginius, darbo praktikos bei etikos, žmogaus teisių, visuomenės ir produkto atsakomybės.

GRI, apimanti principus bei rodiklius, yra labiausiai tarptautiniu mastu paplitusi iniciatyva, kurios pagrindu organizacijos gali svertinti ir atskleisti savo finansinę, aplinkosauginę bei socialinę veiklą. Deja GRI metodika nėra itin paplitusi Lietuvoje. (Šmoniški socialinės atsakomybės gairės vertybinis popieris birfoje listinguojamoms monėms, 2012 m., 10p.).

Toje pačioje metodinėje priemonėje yra pateikiamas GRI gairių pavyzdys. GRI gairės rekomenduoja bendrovėms atskleisti informaciją socialinės atsakomybės ataskaitose –iaisiais pjūviais:

- ✓ *Strategija ir analizė* (pvz. vadovo pareiškimas apie SA strategija ir svarbą; esminis tikslas, rizikų ir galimybių apibūdinimas);
- ✓ *Įmonės apibūdinimas* (pvz. pavadinimas; pagrindiniai prekės ženklai, produktai ir paslaugos; struktūra, pagrindiniai padaliniai, antrinės įmonės, bendros įmonės; pagrindinis būstinės adresas; –alys, kuriose bendrovė veikia; nuosavybės tipas ir teisinė forma; rinkos, kuriose bendrovė veikia (pagal sektorius, klientus); dydis, nurodant darbuotojų skaičių, pardavimų apimtį, kapitalizaciją, parduotų prekių ar suteiktų paslaugų kiekį; svarbūs pasikeitimai ir gauti apdovanojimai atskaitomybės laikotarpiu);
- ✓ *Ataskaitos apribojimai* (pvz. atskaitomybės laikotarpis; ankstesnės socialinės atsakomybės ataskaitos teikimo data; atskaitomybės daflnumas; kontaktinis asmuo SA klausimams; ataskaitos turinio nustatymo procesas (prioritetai, tikslinės grupės); ataskaitos apribojimai (ar ataskaita apima visas svarbiausias įmonės takas ekonominėje, socialinėje, aplinkos apsaugos srityje); paaiškinimas kaip atsakomybė rengiama bendroms, antrinėmis įmonėmis; paaiškinimai dėl ankstesnės ataskaitos duomenų pasikeitimo (pvz. reorganizacija); politika ir praktika dėl išorinio ataskaitos vertinimo);
- ✓ *Valdymas* (pvz. detali valdymo struktūra, apimant aukščiausio lygio organus (apibrėžiant jų galiojimus atsakomybės, sudėtį); priemones, kuriomis akcininkai ir darbuotojai gali teikti pasiūlymus ir rekomendacijas aukščiausiam valdymo organui; įmonės narystėvairiose asociacijose, nacionalinėse ir tarptautinėse organizacijose, socialinė partnerystė; suinteresuotųjų –alių sąrašas; pagrindiniai reikalavimai suinteresuotųjų –alių identifikavimui ir įtraukimui);
- ✓ *Ekonominė informacija ir rodikliai* (pvz. įmonės socialinės investicijos; finansinė parama gauti iš valstybės; infrastruktūros investicijų ir paslaugų visuomenės gerovei kėrimas bei poveikis);
- ✓ *Aplinkosaugos informacija ir rodikliai* (pvz. sunaudoti išteklių pagal svorį ir tūrį; perdirbtos medžiagos, sigyotos antriniam panaudojimui; tiesioginis ir netiesioginis energijos sunaudojimas pagal pirminę –altiną; sutaupytos energijos kiekis konkrečiose srityse, diegus naujas, energiję taupančias, technologijas; bendros išlaidos skirtos aplinkosaugai ir investicijoms; veiksmai, kuriais siekiama sumažinti prekių ir paslaugų fling poveikį aplinkai; finansinės ir nefinansinės sankcijos, pritaikytos ufl aplinkosaugos teisės aktų nesilaikymą; tiesioginis ir netiesioginis –iltnamio efektų sukelti išmetamųjų dujų kiekis; bendras atliekų kiekis pagal atliekų tipą ir pašalinimo būdą; bendras gamtai reikšmingas teršalų išsiliejimų kiekis ir apimtys);
- ✓ *Su darbuotojais susijusi informacija ir rodikliai* (bendras darbuotojų skaičius; darbuotojų, dirbančių pagal neterminuotas ir terminuotas darbo sutartis, skaičius; darbuotojų kaitos skaičius pagal amflį, lytį; papildomos socialinės naudos darbuotojams; darbuotojų, kuriems taikomi kolektyvinės

sutarties susitarimai, procentas; nelaiming atsitikim , profesini susirgim skai ius; vidutinis mokym laikas kiekvienam darbuotojui pagal darbuotoj kategorijas; darbuotoj pasiskirstymas pagal lyt , amfli ir kt.);

✓ *Žmogaus teisių apsaugos rodikliai* (pvz. incident skai ius, susijusi su žmogaus teisi pafleidimais; darbuotoj žmogaus teisi politikos ir proced r , susijusi su mon s veikla, apmokym valand skai ius; diskriminacijos incident skai ius ir veiksmai, kuri buvo imtasi sprendffiant juos);

✓ *Su visuomene susijusi informacija ir rodikliai* (pvz. procentinis darbuotoj skai ius, kurie buvo supaffindinti su kovos prie– korupcij politika ir proced romis; bendra finansin s paramos arba nemokamai suteikt preki ar paslaug vert politin ms partijoms, politikams ar su jais susijusioms institucijoms; teisiniai veiksmai ir j pasekm s, susij su monopoliniais veiksmais, karteliniais susitarimais; dalyvavimas vie–ojoje politikoje ir jos vystyme);

✓ *Su rinka susijusi informacija ir rodikliai* (pvz. incident skai ius, kai buvo pafleisti teisiniai ir savanori–ki sipareigojimai d l produkt ar paslaug saugumo; klient pasitenkinimo tyrimai; pagr st nusiskundim d l klient duomen privatumo pafleidimo skai ius; finansin s baudos ufl teis s akt pafleidimus, susijusius su produkt ar paslaug teikimo ir naudojimo taisykli nesilaikymu).

2.2 Socialinės atsakomybės reglamentavimas Europos Sąjungos lygmeniu

moni socialin atsakomyb - tai verslo praktika, kai savo veiklos vidinius procesus ir i–orinius santykius savanori–kai integruojami socialiniai, aplinkosaugos ir skaidraus verslo principai. SA turi svarbi reik–m priva iam sektoriui, aktyviai prisidedant prie tvaraus vystymosi, kuris yra ilgalaikis ES tikslas.

Europoje SA veikla ir iniciatyvos sib gejo galima sakyti nuo 2000 m. vairi autori teigimu (Kovaliov R. ir kt., 2009, 294p.), Europos S junga yra suinteresuota moni socialin s atsakomyb s koncepcijos diegimu verslo organizacijose, nes tai gali pad ti gyvendinti 2000 m. Lisabonos strategijoje nustatyt strategin Europos S jungos tiksl ó per 10 met tapti fliniomis gr sta, konkurencingiausia ir dinami–kiausia ekonomika visame pasaulyje, sugeban ia pl toti subalansuot ekonomin augim , socialin bendradarbiavim , kurti geresnes darbo vietas.

Kalbant apie vie– j politik moni socialin s atsakomyb s kontekste, svarbu akcentuoti, kad SA koncepcija turi b ti apibr fta ir suvokiama pagal vietin SA suvokim , o ne primant vadinam j šuflsienio SAõ koncepcij , t.y. bes lygi–ko kopijavimo metodu. Itin svarbu vertinti nacionalinio lygmens

SA logik priva iame sektoriuje, galimus savanori-kumo kontekstus, vie– iniciatyv poreik ir galimybes, kadangi SA yra skirtingai suvokiama ir pl tojama virose pasaulio valstyb se. Pavyzdffiui, vie–o sektoriaus intervencija SA tradici–kai buvo mafla JAV ir kai kuriose Europos S jungos –alyse. Europos S jungoje SA prad jo pl toti savo koncepcij 2000 ó 2001 metais, paraleliai su Lisabonos strategija ir darnaus vystymosi strategija. Europos S jungos Komisijos nuomone, SA principai ir praktikos gali reik–mingai prisid ti prie Europos S jungos ir valstybi nari politikos vystymo, ypa siekiant darnaus vystymosi tiksl bei turiningai papildyti valstybi ir visuomeni reguliavimo galimybes naujais instrumentais. Valstyb s, remdamos verslum , didindamos moni konkurencingum , inovacij k rim , turi stengtis kurti toki ekonomini santyki reguliavimo politik , kuri integruot darnaus vystymosi principus ir pl tot atsaking versl . 2006 m. buvo paskelbtas Komisjos komunikatas šAugimo uflimtumo partneryst s gyvendinimas paversti Europ moni socialin s atsakomyb s pavyzdffiu, kuriuo Komisija suteikia daugiau politinio svorio SA klausimams (Brazdauskait G., 2009, 97p.). Daugiau apie – komunikat flr. 2.2.3. darbo skyriuje.

Socialin s atsakomyb s bei darnaus vystymosi kontekstuose, apart savanori-kumo principo, yra vis labiau akcentuojamas reguliuojamasis poffi ris. Tš poffi ris grindffiamas š sakymo ir kontrol sō mechanizmais, teisiniu reguliavimo, priffi rin iomis ir stebin iomis institucijomis, nuobaud sistema. Tai gali b ti privalomieji teis s aktai, numatantys privalom j ataskait vie–inim ar privalomosios aplinkosaugin s vadybos sistemos diegim , darbuotoj traukim sprendim pri mimo proces j gerov s klausimais. ES praktikoje tai pla iai praktikuojama d l teisinio skaidrumo reikalavim , pvz.: investiciniamis fondams, nurodant, kiek fond investicin politika atsifflvelgia socialinius ir aplinkosauginius interesus. Pana–i politik galima flvelgti ir Belgijoje, Pranc zijoje, Vokietijoje, Italijoje, TMedijoje ir Jungtin je Karalyst je. Kaip teigia Brazdauskait G. (2009, 97-98p.), skaidrumo reikalavimai taip pat siejasi su atskaitomybe. Jau nuo 1990 ó j Europos –alyse prad ta reguliuoti vie–as moni ataskaitas aplinkosauginiais klausimais. Ta iau paffym tina, kad reguliuojamojo pob dffio politika gali maflinti verslo interes ir motyvacij taikyti savanori-kumo princip savo veikloje.

Europos Komisija skatina bendroves laikytis s fliningos uflimtumo praktikos nepaflleidffiant flmogaus teisi , ypa jei produktai atveflami i–ES nepriklausan i –ali .

Siekdama tai skatinti Europos Komisija (moni generalinis direktoratas bei Uflimtumo, socialini reikal ir traukties generalinis direktoratas) rengia konferencijas ir seminarus moni socialin s atsakomyb s, verslininkyst s ir vietos vystymosi temomis.

2.2.1 Europos Komisijos vaidmuo skatinant įmonių socialinę atsakomybę

Europos Komisija (toliau tekste Komisija) ó yra viena iš Europos Sąjungos institucijų (–alia Europos Parlamento, Europos Vadovų Tarybos, ES Tarybos, ES Teisingumo Teismo, Europos Centrinio banko ir Europos Audito Rm). Šios institucijos veiklė panauginanti šiame darbe buvo pasirinkta neatsitiktinai ó Komisija yra labiausiai išvis ES institucijų prisidedanti prie socialinės atsakomybės plėtos.

Prie– pradėdant nagrinėti konkrečius Komisijos išleistus dokumentus socialinės atsakomybės tematika, verta aptarti Komisijos reikšmę, kompetencijų, vaidmenį Europos Sąjungos lygmenyje.

Komisija turi teisę inicijuoti teisės aktų projektus, ji teikia pasiūlymus Europos Parlamentui bei Europos Sąjungos Tarybai leisti teisės aktus. Kaip ES vykdomoji institucija, Komisija yra atsakinga už Europos teisės aktų (direktyvų, reglamentų, sprendimų) gyvendinimą bei Parlamento ir Tarybos patvirtinto biudžeto ir programų vykdymą. Be to, Komisija yra Bendrijos sutarčių sergtoja ir kartu su Europos Teisingumo Teismu prifi rti, ar Bendrijos teisė tinkamai taikoma.

Komisija atstovauja Europos Sąjungai tarptautiniuose reikaluose ir derasi dėl tarptautinių sutarčių, kurios dažniausiai reglamentuoja prekybos ir bendradarbiavimo sritis.

Europos Komisija išreiškia bendruosius Europos Sąjungos interesus ir yra integracijos proceso varomoji jėga. Komisija siūlo gaires ir gyvendina Tarybos bei Parlamento patvirtintas priemones. Europos Komisija yra politiškai atskaitinga Europos Parlamentui, kuris turi teisę pareikšti nepasitikimą Komisija ar ją paleisti.

Komisijai dirbti padeda administracija (Generalinis sekretoriatas, Teisės tarnyba, Eurostatas ir kt.) ir generaliniai direktoratai, kuri kiekvienam vadovauja konkrečioje srityje kuruojančiam komisarui atskaitingas generalinis direktorius.

Vykdydama jam priskirtas funkcijas, Komisija konsultuojasi su daugybe institucijų, kad suflinot valstybių narių parlamentų, administracinių institucijų ir specialistų bei profesinių sąjungų atstovų nuomonę jai rėpimu klausimu. Svarstydamas techninius statymo galios nuostatus ar pasiūlymų aspektus, Komisija nuolat konsultuojasi su ekspertais, kurie posėdžiauja Komisijos suburtuose komitetuose bei darbo grupėse. Apsispręsti dėl vairių gyvendinimo priemonių Komisijai padeda išvalstybių narių atstovų suformuoti komitetai.

Komisija artimai bendradarbiauja su dviem patariamąjais balsu turinčiomis institucijomis: su Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu ir Regionų komitetu, kuriuos patarimo kreipiamasi daugeliu atvejų, kai svarstomas pasiūlymas priimti konkretų teisės aktą. Komisija dalyvauja visuose Europos

Parlamento posėdžiuose, kuriuose jai tenka aiškinti ir pagrįsti savo politiką. Be to, Komisija reguliariai raštu ir fofliu atsakinėja Europos Parlamento narių klausimus.

Europos Komisijai priskiriamos keturios pagrindinės funkcijos:

1. siūlyti teisės aktų projektus Parlamentui ir Tarybai,
2. administruoti ir gyvendinti Bendrijos politiką,
3. kontroliuoti ir prižiūrėti, kaip laikomasi Bendrijos teisės (kartu su Europos Teisingumo Teismu),
4. reikėti Europos Sąjungos nuomonę ir derėtis sudarant tarptautines sutartis, kurios daflniausia reglamentuoja prekybos ir bendradarbiavimo sritis.

Komisija yra Europos Sąjungos vykdomosios valdžios institucija visoms Europos Sąjungos veiklos sritims, tačiau Komisijos vaidmuo itin svarbus konkurencijos (kartelių ir susivienijimų stebėjimas ir kontrolė, valstybės suteiktos diskriminuojančios paramos atsisakymas arba stebėjimas ir kontrolė), flemškio (reglamentavimas) ar technologinio tyrimų ir plėtros (remimas ir koordinavimas per Bendrijos tyrimų ir plėtros programą) srityse. Komisija atsakinga už Bendrijos biudžeto valdymą. Tai atliekama prižiūrint Audito Rėmams, nes sklandus finansinis valdymas yra galutinis – dviejų institucijų tikslas. Atleisdamas Komisijai nuo sipareigojimų, susijusių su biudžeto vykdymu, Europos Parlamentas remiasi Audito Rėmų kasmet rengiama ataskaita.

Dafnai Komisija yra laikoma Bendrijos ūsutarinėjimo sergtoja. Komisija kontroliuoja ir prižiūri, ar valstybės narės teisingai taiko Bendrijos teisę, taip siekdama uftikrinti valstybių narių, kiekio subjektų ir privačių asmenų tarpusavio pasitikėjimą. Jei pafleidžiama Bendrijos teisė (pvz., jei valstybės narės netaiko direktyvos), Komisija imasi tyrimo. Jei pafleidim tyrimo procedūra nepadeda išspręsti problemos, Komisija perduoda bylą nagrinėti Europos Teisingumo Teismui, kuris galiausiai uftikrina, kad būtų laikomasi Bendrijos teisės ir būtų vadovaujama sutartyse pateikiama minėtosios teisės interpretacija ir nuorodomis dėl konkrečių nuostatų taikymo. Europos Teisingumo Teismo sprendimai privalomi visoms valstybėms narėms ir Europos institucijoms. Komisija, Europos Teisingumo Teismui prižiūrint, stebi, kaip bendrovės laikosi konkurencijos taisyklių.

ES teisės aktus rengia trys pagrindinės institucijos:

- Europos Parlamentas, kuris atstovauja ES piliečiams ir yra jė tiesiogiai renkamas;
- Europos Sąjungos Taryba, kurioje atstovaujama atskiroms valstybėms narėms; jai rotacijos principu pirmininkauja valstybės narės;
- Europos Komisija, kuri atstovauja visos Europos Sąjungos interesams.

Drauge laikydamosi prastos teis k ros proced ros (anks iau ji vadinta bendro sprendimo proced ra) –ios trys institucijos rengia visoje ES taikom politik ir teis s aktus. Esminis teis k ros principas ó Komisija si lo naujus teis s aktus, o Parlamentas ir Taryba juos priima. Tada valstyb s nar s ir Komisija juos gyvendina, o Komisija dar ir priffi ri, kad teis s akt b t tinkamai laikomasi ir kad jie b t tinkamai gyvendinami.

ES sutartyse nustatyt tiksl siekiama keli r –i teis s aktais. Tarp j ó reglamentai, direktyvos, rekomendacijos ir nuomon s. Vieni yra teisi–kai privalomi, kiti ó ne. Vieni i– j taikomi visoms ES valstyb ms nar ms, kiti ó tik kelioms.

2.2.2 Europos Komisijos Žalioji knyga (2001 m.)

ES Komisijos flaliosios knygos yra diskusinio pob dffio leidiniai, skatinantys debatus ir konsultacijas ES lygmeniu svarstant konkre ius klausimus. Papras iau tariant, flalioji knyga (Green paper) ó tai tam tikras Komisijos parengtas ir skelbiamas dokumentas kuria nors aktualia tema.

Oficialiame Europos Komisijos tinklapyje (http://ec.europa.eu/green-papers/index_lt.htm [ffli r ta: 2013 04 07]) galima rasti pilnus vis flali j knyg dokument tekstus, ta iau –iam baigiamajam darbui aktualiausia b t flalioji knyga, skirta paremti ES SA iniciatyvas (Green Paper promoting a European framework for corporate social responsibility), kuri buvo i–leista 2001 m. liepos 18 dien . TŲa flali ja knyga siekiama prad ti plataus masto diskusijas apie tai, kaip Europos S junga gal t skatinti moni socialin atsakomyb tiek Europos S jungos tiek tarptautiniu lygiu. Taip pat apie tai, kaip kuo geriau pasinaudoti esamomis patirtimis, skatinti novatori–k veiks m , siekiant uftikrinti didesn skaidrum , padidinti vertinimo ir teisinimo patikimum .

TŲoje flaliojoje knygoje diskusijai buvo i–kelti tokie pagrindiniai klausimai:

1. Europos Sjungos vaidmuo

Ką Europos Sjunga turi daryti, kad paremtų ĮSA plėtrą Europos ir tarptautiniu lygiu? Ar ES galėtų prisidėti prie esamų socialiai atsakingų iniciatyvų ir sukurtų papildomą vertę:

- *Kartu su pagrindiniais ĮSA dalyviais išplėtodama visa apimančią europinę sistemą, kuri būtų skirta skaidrumui, darbui, įmonių socialinių iniciatyvų gerosios praktikos pritaikymui skatinti?*

- *Paremdama ĮSA gerosios praktikos metodus, skirtus įvertinti tą gerąją praktiką?*
- *Ir (arba) kokiais kitais būdais?*

2. Verslo įmonės ir ĮSA

- *Kokią vietą ĮSA užima verslo įmonių strategijose?*
- *Kokios jėgos verčia įmones imtis socialiai atsakingų iniciatyvų? Kokie yra jų lūkesčiai tai darant? Kokiose srityse verslo įmonės imasi ĮSA iniciatyvų? Kokia iš to nauda įmonėms?*
 - *Kokia yra pati pažangiausia socialinės atsakomybės iniciatyvas įgyvendinančių įmonių praktika?*
 - *Kaip mes galėtume padėti įgyvendinti Komisijos pasiūlymą, kad įmonės savo metinėse akcininkams skirtose ataskaitose įtrauktų „trigubo pelno skaičiavimą“, kuris padėtų pamatuoti jų veiklą pagal ekonominius, aplinkosauginius ir socialinius kriterijus, vadovaujantis darnios plėtros strategija?*
 - *Kokie geriausi būdai susieti socialinę ir aplinkosauginę ĮSA dimensiją?*
 - *Kokie geriausi metodai propaguoti ĮSA žinias ir jų teikiamą vertę verslo įmonėms?*

3. Pagrindiniai dalyviai ir suinteresuotosios pusės

- *Kokie geriausi būdai sukurti ir išplėtoti struktūrizuotą dialogą tarp verslo įmonių ir įvairių suinteresuotų pusių ĮSA srityje?*
 - *Koks turėtų būti pagrindinių dalyvių, t.y. verslo įmonių, socialinių partnerių, viešųjų įstaigų, NVO vaidmuo skatinant ĮSA?*
 - *Kaip ES galėtų paremti geresnį ĮSA principų pritaikymą Europos politikos atžvilgiu ir tarptautiniu mastu, įskaitant politinius dialogus ir partnerystės susitarimus, atskiras programas, dalyvavimą tarptautiniuose forumuose?*

4. Efektyvumas ir įvertinimas

- *Kokie yra geriausi būdai sukurti, įvertinti ir užtikrinti ĮSA instrumentų (elgesio normų, socialinių ataskaitų ir audito, socialinio ir ekologinio produktų ženklavimo, socialiai atsakingo investavimo) efektyvumą ir patikimumą?*

5. ĮSA paramos veikla

- Kokios priemonės labiausia tinka ĮSA plėtrai remti? Kokių lygiu tai geriausia daryti: įmonių, savivaldos ar regiono, verslo sektorių, nacionaliniu, europiniu ar tarptautiniu?

Tokia veikla galėtų apimti:

- Param mokymams ir kvalifikacijos kėlimui, siekiant užtikrinti, kad vadovai turėtų socialiai atsakingoms priemonėms gyvendinti reikiamą žinių ir kompetencijų;
- Apsikeitim informacija ir jos tolimesnį platinimą, ypač gerosios SA praktikos srityje, standartų nustatymo, palyginimo ir stebėsenos, apskaitos, audito ir ataskaitų srityse;
- Tyrimus ir vidutinės trukmės socialinę politikos analizę;
- Teisinių priemonių vaidmens peržiūrą (Gudonienė V., Leipuvienė K., 2007, 10p.).

Šioje knygoje paskatino Europos Sąjungos valstybes reikėti savo nuomonę ne tik aplinkosaugos ar darbo ir poilsio balanso, bet ir tokiais konkrečiais klausimais, kokias teises privalo turėti žmonės restruktūrizacijos metu atleidžiami darbuotojai.

2.2.3 Baigiamoji Europos Sąjungos forumo įmonių socialinės atsakomybės tema ataskaita ir Komisijos komunikatas „Augimo ir užimtumo partnerystės įgyvendinimas paversti Europą įmonių socialinės atsakomybės pavyzdžiu“

Vienas iš svarbesnių renginių, kur reikėtų išskirti iš kitų, - Europos Sąjungos forumas SA tema. Tai pirmasis forumas, kuriam pirmininkavo Europos Sąjungos Komisija, vyko 2002 m. spalio 16 d. ir jame buvo pakviesta dalyvauti įvairaus pobūdžio asociatyvios organizacijos, tokios kaip Europos prekybos ir pramonės rėmimo asociacija (Eurochambres), žmogaus teisių Europos federacija, Europos socialinių NVO platforma ir kitos. Svarbiausias forumo tikslas buvo tęsti pradėtą diskusiją SA tematika ir pagerinti SA supratimą ir finansiškai bei siekti sukurti SA instrumentų diegimo gaires ir principus. Buvo sukurtos trys darbo grupės (apskritieji stalai), kurios reguliariai susitikinėjo ir beveik po 2 metų, t.y. 2004 m. birželio 29 d., pateikė galutinį forumo ataskaitą.

Forumo metu susiformavo bendra nuomonė apie tai, kas yra SA, buvo priimtas oficialus SA apibrėžimas, kuris yra pateiktas šio darbo 1.2. skyriuje (moniškinis socialinis atsakomybės sąvoka). Taip pat buvo nutarta skatinti SA plėtrą šiose srityse:

- **žinomumo:** būtų rinkti ir skleisti kuo daugiau informacijos ir finansiškai apie SA, atlikti tyrimus, traukiant verslo mokyklas, universitetus ir konsultacines įmones. Turėtų būti skatinamas moniškinis socialinis atsakomybės ataskaitų rengimas ir taip populiarinama SA;
- **kompetencija:** gerinti SA kompetencijas, plėtoti gebėjimus, kurie padėtų tinkamai gyvendinti SA priemones, tarp jų siekti, kad SA būtų traukta aukštesnių mokyklų mokymo programas, kad konsultantai, vartotojų organizacijos, profesinės jungos, finansiškai, investuotojai ir svarbiausia verslo atstovai būtų apmokyti diegti SA priemones;
- **sąlygų sudarymo:** turėtų būti sudarytos tinkamos teisinės, ekonominės ir socialinės sąlygos diegti SA. Pripažįstama, kad pirmutinai, labiau koordinuotai ir suderintai vaidmenį turi vaidinti ES institucijos, atskirai valstybių vyriausybės ir kitos viešosios institucijos, kurios kartu turi užtikrinti atvirą socialinį dialogą šioje srityje, skaitant ir informacijos platinimą, kaip moniškinis gali panaudoti viešuosius fondus SA veikloje. Investuotojams turėtų būti suteikta daugiau informacijos apie investicinius fondus, kurie investuodami vadovaujasi socialinio atsakomybės principais.

Būtent paskutinėje SA plėtros srityje (sąlygų sudarymo) kalbama apie ypač aktualią šio darbo temai dalyką – tinkamą teisinių sąlygų sudarymą SA plėtrai skatinti.

Po maždaug 1,5 metų nuo Forumo galutinės ataskaitos paskelbimo Europos Komisija 2006 m. kovo 22 d. paskelbė Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai bei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „**Augimo ir užimtumo partnerystės įgyvendinimas paversti Europą įmonių socialinės atsakomybės pavyzdžiu**“ (Gudonienė V., Leipuvienė K., 2007, 12p.). Tame komunikate Komisija skatina ir toliau imtis veiksmų plėtojant SA praktiką tokiose srityse:

• **Informacijos sklaida ir patirties mainai.** *Komisija skleis informaciją apie ISA ir, vystantis ISA, skatins patirties mainus, ypač didelį dėmesį skirdama mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms (toliau MVI) bei valstybėms narėms, kuriose ISA sąvoka yra mažiau žinoma, taip pat stojančiosioms šalims ir šalims kandidatėms. Savo veiklą ji vykdys stiprindama bendradarbiavimą su įmonėmis ir atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis, įskaitant nacionalines ir regionines valdžios institucijas. Komisija toliau remis savanoriškas aplinkosaugos priemones, pvz., aplinkos valdymo ir ekologinio ženklo sistemas. Bus remiamos kitos iniciatyvos, kurių tikslas – informuoti piliečius apie socialines ir aplinkosaugos problemas ir apie poveikį, kurį turi vartojimas ir investicijos.*

• **Įvairių suinteresuotųjų šalių iniciatyvų rėmimas.** Įtraukiant suinteresuotąsias šalis, užtikrinamas ĮSA iniciatyvų veiksmingumas, ir todėl Komisija rengs reguliarius kontrolinius susitikimus įvairių suinteresuotųjų šalių forume. Skleisdama informaciją apie ĮSA ir stiprindama jos patikimumą, Komisija toliau remis ir skatins suinteresuotųjų šalių, įskaitant socialinius partnerius ir NVO, ĮSA iniciatyvas, visų pirma atskiruose sektoriuose. Vienas tokių iniciatyvų pavyzdys yra Europos mitybos programa. Šiuo požiūriu yra svarbūs socialinio dialogo sektoriuose komitetai.

• **Bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis.** Europoje plačiai pritariama ĮSA apibrėžimui, nors tikslus jos pobūdis ir ypatybės įvairiose šalyse ir kultūrose skiriasi. Be to, skatindamos imtis ĮSA, valstybės narės gali pasinaudoti įvairiomis priemonėmis. Todėl svarbus Komisijos ĮSA politikos aspektas yra bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis ir stojančiosiomis šalimis, ypač su aukšto rango nacionalinių atstovų grupe, sudaryta ĮSA klausimams spręsti. Valstybėse narėse ĮSA skatinti būtų galima regioniniu lygiu, ypač tai pasakytina apie MVĮ.

• **Vartotojui skirta informacija ir skaidrumas.** Vartotojai yra didelė jėga, skatinanti atsakingą gamybą ir verslininkų atsakingumą. Jie kritiškai renkasi ir taip skatina gerus produktus ir geras bendroves. Šiuo metu vartotojams trūksta informacijos apie prekių ir paslaugų socialinį ir aplinkosaugos poveikį, taip pat informacijos apie tiekimo grandinę. Bendradarbiaudama su atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis, Komisija toliau nagrinės savanoriškų veiksmų būtinybę siekiant užtikrinti skaidrumą ir vartotojams skirtą informaciją, įskaitant visuomenės sveikatos klausimus.

• **Moksliniai tyrimai.** Būtina plėsti tarpdalykinius tyrimus ĮSA srityje, visų pirma tokius aspektus: ĮSA, konkurencijos ir tvaraus vystymosi ryšiai makro ir mezo lygiu; ĮSA veiksmingumas siekiant socialinių ir aplinkosauginių tikslų; naujovės, įmonių valdymas, darbiniai santykiai ir tiekimo grandinė. ĮSA, kurios imasi MVĮ, yra savaiame svarbi tyrimų tema, tačiau ją reikėtų deramai įtraukti į kitas ĮSA tyrimų sritis. Be to, reikėtų daugiau tyrinėti procesų, prekių ir paslaugų galiojimo socialinį poveikį. Remdamasi keturiais ĮSA tyrimų projektais, kurie finansuojami iš Šeštosios pagrindų programos, Komisija nagrinės galimybes remti kitus ĮSA tyrimus pagal būsimą Septintąją pagrindų programą.

• **Švietimas.** Kad ĮSA taptų pagrindine įmonių praktika, būtina didinti būsimųjų verslininkų, verslo vadovų, bendrovių administratorių ir darbuotojų žinias ir vystyti įgūdžius. Be to, ĮSA mokyti reikia visą gyvenimą. Komisija ragina verslo mokyklas, universitetus ir kitas švietimo įstaigas įtraukti ĮSA kaip kompleksinį dalyką į mokymo programas, visų pirma į būsimųjų administratorių ir baigiamųjų kursų studentų mokymo programas.

• **Mažos ir vidutinės įmonės.** Kad būtų visapusiškai išnaudotas ĮSA potencialas Europoje užtikrinant užimtumą ir tvarų vystymąsi, labai svarbus yra bendras ĮSA, kurios ėmėsi MVĮ, poveikis. Komisija pripažįsta, kad būtina parengti specialų būdą siekiant paskatinti MVĮ imtis ĮSA. Rengiant tokį būdą, svarbu pripažinti daugelio MVĮ dedamas pastangas ĮSA srityje. Taip pat būtina, kad aktyviai dalyvautų pagrindinės MVĮ organizacijos-tarpininkės ir rėmėjai. Komisija ragins keistis informacija apie tai, kaip galima skatinti MVĮ Europoje imtis ĮSA.

• **Tarptautiniai ĮSA aspektai.** Komisija toliau remis ĮSA visame pasaulyje siekdama kuo geriau išnaudoti įmonių indėlį siekiant JT tūkstantmečio plėtros tikslų. (Komisijos komunikatas šAugimo ir uflimtumo partneryst s gyvendinimas paversti Europ ūmoni socialin s atsakomyb s pavyzdffiuō, 2006m. kovo 22d., Briuselis).

I–nagrin jus – komunikat , galima daryti i–vadas, jog jis yra daugiau deklaratyvus dokumentas, o kartu prie jo prid tas Europos SA aljanso dokumentas ó visi–kai savanori–ka iniciatyva. Tai n ra teisinis dokumentas ar strukt ra ir mon s neturi jo pasira–yti. Tai daugiau politin priedanga arba geb jim ir i–tekli sujungimas, siekiant pasidalyti ger ja praktika. Ta iau tiek komunikato, tiek aljansui i–keltuose tiksluose galima pasteb ti teisini gairi numatym , toki kaip palankios SA aplinkos uftikrinimas: šEuropos Komisija su ES valstyb mis nar mis sipareigojo sukurti ir stiprinti verslui palanki aplink , kurioje klest t ir augt verslumas ir mon sō (Komisijos komunikatas, 2006). ia v l gi gr ftama prie galinamosios aplinkos mokyklos id j , kurios pla iau jau buvo aptartos 1.5. –io darbo skyriuje, b tinumo.

2.3 Socialinės atsakomybės reglamentavimas Lietuvoje

Dabartiniu metu Lietuvoje kaip ir visoje Europoje stipr ja SA id j pl tra. M s –alyje taip pat tvirt ja verslo orientacija veikl , kurios rezultatai yra nukreipti ne vien pelno siekim , bet ir suinteresuot veik j poreikius bei tokias dimensijas, kaip flogaus teis s, aplinkos tausojimas, socialinis solidarumas ir sanglauda. SA id jos ir praktika pasiekia m s –al vairiais keliais. Tai takoja globalizacijos procesas, ES politika SA atffvilgiu bei konkre ios vietin s problemos, kurioms spr sti neufftenka prast metod bei galiojan i statym .

Lietuvoje nacionaliniai SA tikslai prad ti formuluoti remiantis ES nuostatomis d l SA skatinimo ir pl tojimo, atsiffvelgiant valstyb s ilgalaik s raidos strategij , Nacionalin Lisabonos strategijos gyvendinimo program ir Nacionalin darnaus vystymosi strategij , kuri buvo patvirtinta 2003 m. ir ufl jos gyvendinimo koordinavim atsakinga buvo paskirta Aplinkos ministerija. Bendrasis darnaus

vystymosi strateginis tikslas ó suderinti aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi interesus, uftikrinti –vari ir sveik aplink , efektyv gamtos i–tekli naudojim , visuotin ekonomin visuomen s gerov , stiprias socialines garantijas ir per strategijos gyvendinimo laikotarp (iki 2020 met) pagal ekonominius, socialinius ir gamtos i–tekli naudojimo efektyvumo rodiklius pasiekti esam ES valstybi vidurk , o pagal aplinkos tar–os rodiklius nevir–yti ES lestin normatyv , gyvendinti tarptautini konvencij , ribojan i aplinkos tar– ir poveik pasaulio klimatui, reikalavimus.

Lyginant ufsienio –ali ir Lietuvos patirt SA sferoje, galima pasteb ti svarbius skirtumus. Pagrindinis veiksnys, skatinantis ufsienio verslinink atsaking poffi r ó vartotoj /visuomen s spaudimas. Lietuvos mon se tokio pob dffio iniciatyvos (projektai) daflniausiai yra skatinamos ufsienio partneri /motinini moni . Tye projektai veikia moni viduje bei lie ia tiesiogiai su jomis bendradarbiaujan ius partnerius. Lietuvos mon s, vykdydamos pana–aus pob dffio iniciatyvas, daflniausiai vadovauja vidiniais moraliniais/etiniais poreikiais. Tys faktas rodo, jog Lietuvoje dar neveikia SA koncepcijose apra–ytas pagrindinis jos skatinimo mechanizmas ó atsakas atsaking vartotoj reikalavimus. Atsiffvelgiant vien i–pla iai paplitusi SA s vok , kai yra teigiama, jog atsakingu gali b ti laikomas verslas, kuris ne tik vykdo visus –alyje numatytus reikalavimus verslui, laikosi statym ir pan., bet padaro daugiau, negu yra numatyta statymuose, galima teigti, jog daugumoje Lietuvos moni (nors ir esant tam tikr pozityvi veickl pavyzdffiams) sunku kalb ti apie –io rei–kinio vystimosi pradffi . Atrodo, jog kol kas Lietuvoje socialin moni veikla daugiausiai yra suvokiama kaip labdara ar filantropija. Nemaflai kompanij skiria l – socialiniams projektams, ta iau tai vis tiek yra daugiau vienas i– marketingo b d , o ne lygiavert s partneryst s bei sisteminio bendradarbiavimo uflmezgimas su socialiais partneriais bei kitais naudos gav jais (Gruflevskis B. ir kt., 2006, 5p.).

Nors Lietuvoje ai–kiai matomas SA mokomasis, –vie iamasis ir propagandinis pob dis, ta iau sistemini tyrim –ioje srityje Lietuvoje n ra atlikta. Tuo metu SA populiarumas pasaulyje vis labiau auga, tod l labai svarbu i–tirti Lietuvos verslinink poffi r SA pl tr , jos poveik mon ms (Kovaliov R. ir kt., 2009, 294p.).

LR teisin s baz s d l moni socialin atsakomyb skatinan i ir trukdan i veiksnii analiz s (Advokat kontora Baranauskas, Sesickas, Stukas ir partneriai, 2007, 6p.) pagrindin i–vada ó SA pl tr stabdo koordinuotos, ai–kios ilgalaik s SA politikos, kuri sudaryt s lygas i–analizuoti teis s akt pakeitim efektyvum , tr kumas. Pana– s tyrimo rezultatai matyti ir kitame SA tyrime (Darbo ir socialini tyrim institutas, Socialin s apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos tri–al taryba,

2006), rodantys, kad vienas pagrindinių veiksnių, ribojančių SA plėtrą Lietuvos moneta, yra statybinė bazė, susijusi su kintančia Vyriausybės politika, reikiamo reguliavimo stoka.

Dalis verslo atstovų ir politikų, kad kai ir reguliaciniai iniciatyvų trūkumai yra pagrindiniai trukdžiai j socialiai atsakingoms iniciatyvoms. Galime daryti išvadą, kad Lietuvos teisinė bazė socialinės atsakomybės plėtrai klausimais turėtų būti tobulinama.

2.3.1 Kioto protokolas ir Lietuva

Lietuva – protokolą pasirašė 1998 m. rugsėjo 21 d. ir ratifikavo 2003 m. sausio 3d., tuo sipareigodama iki 2012 metų sumažinti išmetamųjų dujų kiekį 8% lyginant su baziniais 1990 metais. 1990 m. išmetamos atmosferos kiekis Lietuvoje apytiksliai siekė 50 mln. tonų, o 2004 m. – apie 17 mln. tonų, todėl manoma, kad Lietuvoje Kioto protokolo reikalavimas bus vykdytas.

2005 m. sausio mėn. Europos Sąjungoje pradėjo veikti didžiausias daugialypis ir daugiasektorinis Europos Sąjungos išmetamųjų apyvartinių taršos leidimų (toliau ATL) prekybos sistema.

Ši sistema remiasi 2003/87/EB direktyva, kuri sigaliojo 2003 m. spalio 25d. Siekiant gyvendinti min tos direktyvos, nustatančios prekybos išmetamųjų efekt sukeliančių dujų ATL sistemą, 2004 m. balandžio 29d. buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro sakymas Nr. D-231 šD I išmetamųjų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo.

Lietuvoje parengta teisinė bazė bei 2005 m. sausio mėn. sigijus GRETA programinės rangos licenzijai, diegiamas išmetamųjų apyvartinių taršos leidimų registras (toliau Registras) – standartizuota elektroninė duomenų bazė, kurioje kaupiami, apdorojami, sisteminami, saugomi, naudojami ir teikiami duomenys apie išduotus, turimus, perleistus ir panaikintus apyvartinius išmetamųjų taršos leidimus bei Kioto vienetus.

2005 m. gegužės mėnesio Registro diegimo ir ryšių su Bendrijos nepriklausomu sandorių flūralu tikrino Europos Komisijos atstovai. To pasekoje suteiktas elektroninis sertifikatas produkcijos aplinkai. Tai reikiąia, kad Registras yra susietas su pagrindiniu Europos Sąjungos išmetamųjų registru, kaip reglamentuoja Komisijos reglamentas Nr. 2216/2004 dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos sutinkamai su 2003/87/EB Europos Parlamento ir Tarybos direktyva ir 280/2004/EB Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo nuostatomis.

Oficialusis skaitis atidarymas išmetamųjų apyvartinių taršos leidimų registre 2005 m. lapkričio 14 d. Atidaryta nacionalinė apyvartinių taršos leidimų ir Kioto vienetais skaita ir privalomos 2005-2007

met pasibaigusio galiojimo ATL ir Kioto vienetai bei 2005-2007 metais panaikinti ATL ir Kioto vienetai skaitosi. Taip pat atidarytos skaitosi veiklos vykdytojams, juridiniams ir fiziniams asmenims, registruoti nepriklausomi vertintojai.

Aplinkos ministro 2009 m. sausio 19 d. sakymu Nr. D1-19 patvirtinti atlyginimo ufl skaitosi. Tmnamio duj apyvartini taros leidim registre atidarym , tvarkym ir vieno t kstan io ATL laikym s skaitoje dydfiai. (Tmnamio duj apyvartini taros leidim registras. Lietuvos aplinkos apsaugos ministerija. <http://www.laaif.lt/index.php?1664842864> [firi r ta: 2011 02 17])

Prekyba apyvartiniais taros leidimais leidffia pritraukti l –as, investuojant efektyvias technologijas, atsinaujinan i energijos resurs i-naudojim .

2.3.2 Jungtinių Tautų vystymo programa Lietuvoje ir Nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas

Vis daugiau Lietuvos bendrovi prisijung prie Pasaulinio susitarimo ir tapo pasaulin s iniciatyvos nar mis, nuo pat jos k rimo pradffios 2004 m. birffelio m nes , kuri globojo LR prezidentas Valdas Adamkus. Tmuo metu prie Pasaulinio susitarimo yra prisijungusios 54 Lietuvos mon s (2011m. vasario 17d duomenimis).

Nacionalin atsakingo verslo moni tinkl (Nacionalin tinkl) Lietuvoje steig Lietuvos atsakingo verslo iniciatyvin grup , susik rusi 2004 met pabaigoje, Lietuvos Respublikos Prezidento J. E. Valdo Adamkaus globojamos konferencijos šAtsakingas verslas visuomen jeo metu bei Jungtini Taut vystymo programos Lietuvoje iniciatyva. Apie Nacionalinio tinklo steigim oficialiai paskelbta 2005 m. balandffio 14 d. I–imtinai savanori–ka iniciatyva verslo mones jungiantis Nacionalinis tinklas yra Jungtini Taut iniciatyvos - Pasaulinis susitarimas (*Global Compact*), tinklo dalis, kuris jungia daugiau kaip 3000 verslo organizacij visame pasaulyje.

Pagrindin Nacionalinio tinklo misija o skatinti atsakingo verslo, kaip darnaus vystymosi s lygos, pl tr Lietuvoje. Susivienijusios – tinkl mon s turi galimyb ne tik keistis fliniomis, patirtimi ir inovacijomis, vykdyti bendrus mokymus, gerinti moni verslo strategij ir bendrai gyvendinti visuomenei naudingus projektus ir tokiu b du prisid ti prie darnaus vystymo Lietuvoje.

Tarp tinklo nari yra finans , telekomunikacij , pramon s, konsultacij ir kitus sektorius atstovaujan ios mon s, asociacijos, profesin s s jungos ir akademin s institucijos.Nacionalinio tinklo

veikla apima bendrus susitikimus kart per m nes . Kart per metus organizuojamas metinis susitikimas-konferencija. Tinklas taip pat rengia tematinius renginius moni socialin s atsakomyb s ir Pasaulinio susitarimo princip gyvendinimo tematika. 2007 metais surengti tematiniai renginiai klimato kaitos tema, mokymai moni socialin s atsakomyb s (SA) strategijos mon je k rimo ir SA patar j rengimo tema. 2007 m. lapkri io 22 d. surengta metin tinklo konferencija, skirta inovacij SA pagalba temai. 2008 m. lapkri io 25 d. vykusi konferencija buvo skirta energetikos temai. 2008 m. lapkri io m nes surengtas ir tinklo nari generalini vadov metinis susitikimas.

Nacionalinio tinklo nariai bendrai pasisako prie– problemas versle, tokiu b du atkreipdami kit verslinink ir valdfios institucij d mes ir kviesdami kartu spr sti –ias problemas (pvz. 2006 m. birfelio m n. parengtas parei–kimas-susitarimas prie– atlyginim mok jim pafleidffiant statymus, 2007 m. gegufl s m nes prad tas šBaltosios bangosõ projektas, 2007 m. birfelio m n. pristatytos pirmosios socialin s atsakomyb s ataskaitos Lietuvoje).

Nacionalinis tinklas yra neformalus forumas, kuris neturi grieftai apibr ftos valdymo strukt ros ir kuriame n ra naryst s mokes i . Nuo 2007 m. tinklo veiklai 6 m nesius vadovauja viena i– moni - tinklo nari . 2008 m. pirm j pusmet tinklui vadovavo "Swedbank", AB (anks iau AB bankas šHansabankasõ), antr j ó bendrov šAVIVA Lietuvaõ. Nuo 2009 m. kovo m nesio tinklui vadovauja TEO LT, AB. V liau tinklui vadovavo šOmnitelõ, o naujausiais duomenimis –iuo metu pirmininkauja šLietuvos draudimasõ (2011 m. Vasario 19 d. duomenimis). Nacionalinio tinklo veikl remia Jungtini Taut vystymo programa Lietuvoje.

Susivienijusios NAV T, mon s ir organizacijos turi galimyb keistis fliniomis, patirtimi ir inovacijomis socialin s atsakomyb s veiklos srityje, susipaffinti su pasauline praktika rengiant bendrus mokymus, taip pat kartu vykdyti visuomenei naudingus projektus ir tokiu b du prisid ti prie darnaus vystymosi pl tros Lietuvoje.

Tinklo nariais gali tapti mon s ir organizacijos, kurioms nesvetimos atsakingo verslo bei darnaus vystymosi id jos, kurioms aktuali pagarba flmogaus teis ms, nepritarimas korupcijai, pilietin s visuomen s vystymas, ir kurios savo veikloje laikosi pagrindini Jungtini Taut Pasaulinio susitarimo princip .

Tapdamos Pasaulinio susitarimo nariais, mon s patvirtina savo sipareigojim numatyti savo verslo pl tr tokia linkme, kad Pasaulinio susitarimo principai tapt mon s strategijos, kult ros ir kasdienio darbo dalimi; pagal i–gales prisid ti prie vie–o Pasaulinio susitarimo ir jo princip skleidimo bei rengti

kasmetin Paflangos ataskait . Tyje ataskaitoje mon s apra-o veiklas, kuriomis gyvendina Pasaulinio susitarimo principus.

Siejant atskaitomyb s mokyklos bei Nacionalinio atsakingo verslo moni tinklo id jas verta pamin ti, kad yra paruo-ta ataskaitos forma, kuria gali naudotis Lietuvos mon s - Nacionalinio atsakingo verslo moni tinklo ir Jungtini Taut (toliau ó JT) Pasaulinio susitarimo nar s, rengdamos ir skelbdamos savo moni socialin s atsakomyb s ataskaitas pagal JT Pasaulinio susitarimo reikalavimus. Ataskaitos forma yra pritaikyta Lietuvos smulkaus ir vidutinio dydflio mon ms, siekiant skatinti ne tik Lietuvos didfli j (tarptautini) moni , ta iau taip pat ir smulkiojo/vidutinio verslo atskaitomyb socialin s atsakomyb s srityje.

Vieninga moni socialin s atsakomyb s ataskaitos forma padeda Lietuvos mon ms sistemingai pateikti JT pasaulinio susitarimo reikalavimais apibr ft moni socialin s atsakomyb s informacij , suteikia mon ms ir organizacijoms galimyb dalintis patirtimi, planuoti moni socialin s atsakomyb s veiklas ir steb ti moni socialin s atsakomyb s princip gyvendinimo paflang . Be to, vieningos formos moni socialin s atsakomyb s ataskait duomen baz suteikia galimyb informuoti partnerius, visuomen ir suinteresuotas grupes apie paflang diegiant moni socialin s atsakomyb s principus mon se ir organizacijose, skatinti moni socialin s atsakomyb s pl tr Lietuvoje bei teikti informacij -alies socialin s atsakomyb s paflangos steb senai. moni socialin s atsakomyb s ataskaitos forma sukurta gyvendinant Jungtini Taut vystymo programos projekt š moni socialin s atsakomyb s skatinimas Lietuvoje. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo l -omis. (www.undp.lt Socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo ataskaitos gair s valstyb s institucijoms [ffi r ta: 2013 04 13])

2.3.3 Lietuvos Respublikos Įmonių socialinių iniciatyvų įstatymo projektas

SA reguliavimas vyriausy b s patvirtintu statymu b t pati auk-iausia SA reglamentavimo forma. Lietuvoje 2007 m. buvo i-kelta id ja priimti moni socialini iniciatyv statym ó su SA iniciatyva susijus dokument . 2007 m. lapkri io 5 d. sakymu Nr. 4-457 šD l darbo grup s sudarymo- kio ministerijos, Finans ministerijos, Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, profesini s jung ir darbdavi organizacij atstov sudaryta darbo grup pareng Lietuvos Respublikos moni socialini iniciatyv projekt . Tyš projektas buvo pateiktas Vyriausybei 2008 m. ir jam buvo pritarta.

Įmoni socialinių iniciatyvų statymo projekte socialinėms iniciatyvoms laikomos tos, kurios gyvendinamos iniciatyvos, kurios skatina darbuotojų motyvaciją ir lojalumą monei. Socialinės iniciatyvos monei gyvendina savanoriškai skirdama lėšas darbuotojų socialinei gerovei didinti, sveikatinimo veiklai, psichologinei pagalbai, kompetencijos ugdymui, laisvalaikiui organizuoti ir kitoms monei kolektyvinėje sutartyje numatytoms priemonėms.

statymo projekte numatyta, kad monei, gyvendinamai socialinės iniciatyvos, gali būti taikomos įvairios skatinimo formos: statymui nustatytos mokesčių lengvatos, finansinė parama ir (ar) kitokios valstybės pagalbos teikimas. Konkretios socialinių iniciatyvų gyvendinimo priemonės ir naudojimosi jomis tvarka bei kontrolė turi būti nustatoma monei kolektyvinėje sutartyje.

Tuo statymu siekiama apibrėžti tik vieną iš šalių – SA šalių – socialinę atsakomybę darbuotojams ir jų šeimos nariams. Nors projekto vadiniuose sakiniuose teigiama, jog šis statymas nustato monei socialinių iniciatyvų sampratą, jų gyvendinimo principus ir galimas monei, gyvendinamai socialinės iniciatyvas, skatinimo formas.

Ir nors, kaip teigiama Lietuvos Respublikos monei socialinių iniciatyvų statymo projekto Aikšniame rašyme (toliau – Aikšnis), neigiamas statymo projekto pasekmių buvo nenumatyta, projekto nuostatos kriminogeninei situacijai, korupcijai tokos neturėjo, taip pat projektas neprieštaravo Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos teisei, vis dėlto šis statymo projektas Seimui nepasiekė. 2009 m. rugpjūčio 19 d. Vyriausybėje buvo priimtas nutarimas dėl Lietuvos Respublikos monei socialinių iniciatyvų statymo projekto Nr. XP-34186, kuriame buvo siūlyama Lietuvos Respublikos Seimui nesvarstyti šio projekto.

Galima iekoti priežasčių, kodėl šis statymas projektas nebuvo priimtas statymu. Galbūt iš dalies kalta to meto ekonominė situacija. Aikšniame rašyme buvo pateikiamos projekto rengimų paskatinusios priežastys – tai darbo jėgos trūkumas. Po ilgo laiko, didelė nedarbo pakaitė darbo jėgos trūkumą. Pateikiama statistika: monei per 2007 metus teritorinėse darbo biržose registravo 121,2 tūkst. laisvų darbo vietų neterminuotam darbui, arba 11,6 tūkst. daugiau nei 2006 metais. Buvo numatoma, jog darbo jėgos trūkumas visame šalies lygyje bus jaučiamas ir ateityje. Tačiau Lietuvoje susiklostė tokia situacija, jog buvo masiškai likviduojamos darbo vietos monei, o monei socialinių iniciatyvų statymas su savo koncepcija nebebuvo pirminio svarbumo statymas tiek valstybei, tiek monei.

Dar viena priežastis, kodėl šis statymo projektas taip ir liko projektu, galbūt ta, jog atsivertiant tai, kad lėšų skyrimas socialinėms iniciatyvoms tiesiogiai susijęs su tam tikromis monei sėkmingomis naudomis ir darbuotojams teikiama nauda, būtina šio statymo priėmimas reikalavo kai kurių mokesčių

statym pakeitim . Kalba eina apie Lietuvos Respublikos pelno mokes io ir Lietuvos Respublikos gyventoj pajam mokes io statym pakeitimus.

2.3.4 Lietuvos Respublikos teisinės bazės, skatinančios įmonių socialinės atsakomybės plėtrą, identifikavimas

Pagrindinis šio skyrelio tikslas ir uždavinys – identifikuoti Lietuvos Respublikoje šiuo metu aktualius teisės aktus, skatinančius SA pasireikimą ir plėtrą. Apačioje pateiktoje lentelėje (4 lentelė) išvardinti ne tik Lietuvos Respublikos statymai, po statyminiai teisės aktai, bet ir Vyriausybės programos, kiti dokumentai, susiję su SA. 4 lentelė sudaryta remiantis 2007 m. spalio – gruodžio mėnesiais advokatų kontoros „Baranauskas, Sesickas, Stukas ir partneriai“ atlikta Lietuvos Respublikos teisinės bazės analize dėl moni socialin atsakomyb skatinan ir trukdan ir veiksniai. Tę analizė buvo atlikta JTVP ufsakymu, gyvendinant Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos ir JTVP bendr projekt dėl moni socialin s atsakomyb s skatinimo Lietuvoje. Lentelėje išskiriamos teisės aktų grupės pagal tai, kokius santykius jie reglamentuoja:

- Ekonominius;
- Aplinkosauginius;
- Socialinius (lfr. 4 lentelė).

4 lentelė. Teisės aktų, įtakančių ĮSA, grupės pagal tai, kokius santykius jie reglamentuoja

Šaltinis: 2007 m. „Lietuvos Respublikos Teisinės bazės analizė dėl moni socialin atsakomyb skatinan ir trukdan ir veiksniai“ ir www.lrs.lt [žiūrėti: 2013 04 14]

Teisės aktai, įtakančios ĮSA		
Ekonominiai santykiai	Aplinkosauginiai santykiai	Socialiniai santykiai
<ul style="list-style-type: none"> • LR Viešųjų pirkimų statymas • LR Vartotojų teisių apsaugos statymas • LR Produktų saugos statymas • LR Pelno mokesio statymas • LR Smulkaus ir vidutinio 	<ul style="list-style-type: none"> • LR Aplinkos apsaugos statymas • LR Statybos statymas • LR Mokesių ufi valstybinius gamtos išteklius statymas • Mokesio ufi aplinkos terim 	<ul style="list-style-type: none"> • LR Ufiimtumo r mimos statymas • LR Socialini moni statymas • LR Pelno mokesio statymas • LR Viešųjų pirkimų statymas

<p>verslo statymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • LR Labdaros ir paramos statymas • LR Koncesij statymas • LR Investicij statymas • LR moni finansin s atskaitomyb s statymas • LR Standartizacijos statymas • Integruot mokslo, studij ir verslo centr (sl ni) k rimo ir pl tros koncepcija (patvirtinta LR Vyriausy b s 2007-03-21 nutarimu Nr.321) • Nacionalin darnaus vystymosi –vietimo 2007-2015 met programa, patvirtinta LR Vyriausy b s 2007-10-02 nutarimu Nr.1062 • Nacionalin flali j pirkim gyvendinimo programa, patvirtinta LR Vyriausy b s 2007-08-08 nutarimu Nr.804 • Valstybinio reguliavimo maffinimo strategin s kryptys, patvirtintos LR Vyriausy b s 2006-12-22 nutarimu Nr.144-5477. • Vilniaus Vertybini popieri birfloje listinguojam bendrovi valdymo kodeksas, 2006-08-21 patvirtintas AB šVilniaus vertybini popieri birflaõ valdybos. 	<p>statymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • LR Energetikos statymas • LR Prid tin s vert s mokes io statymas • LR Nekilnojamojo turto statymas • LR Akciz statymas • LR Teritorij planavimo statymas • LR Saugom teritorij statymas • LR Biokuro, biodegal ir bioalyv statymas • LR Atliek tvarkymo statymas • LR Pakuo i ir pakuo i atliek tvarkymo statymas • Nacionalin energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006-2010 m. programa, patvirtinta LR Vyriausy b s 2006-05-11 nutarimu Nr. 443. • LR flem s kio ministro sakymas šD l ekologinio flem s kio pl tros programas patvirtinimoõ, 2002, Nr. 115-5177. • Patikslintas valstybinis strateginis atliek tvarkymo planas 2007-2013 m. laikotarpiui, patvirtintas 2007 m. LR Vyriausy b s nutarimu 	<ul style="list-style-type: none"> • LR Profesini s jung statymas • LR Darbo taryb statymas • LR Darbuotoj saugos ir sveikatos statymas • LR Valstybinio socialinio draudimo statymas • LR Valstyb s ir savivaldybi turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo statymas • LR Darbo kodeksas • LR Vyriausy b s, profesini s jung ir darbdavi organizacij susitarimas d l tri-alio bendradarbiavimo, 2005 m., Nr. 75-2726. • LR Administracini teis s paffeidim kodeksas. • LR Baudffiamasis kodeksas.
---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • LR Vyriausybės nutarimas dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros, 2001 m. (aktuali redakcija 2011-07-13). • Dalinio paskolų palikandengimo smulkaus ir vidutinio verslo subjektams administravimo nuostatai, patvirtinti LR ūkio ministro 2001-10-29 sakymu Nr.322. 	<p>Nr. 122-5003.</p> <ul style="list-style-type: none"> • LR aplinkos ministro sakymas šD 1 viešosios staigos Lietuvos Aplinkos apsaugos investicijų fondo investicini projekt finansavimo ir priežiūros tvarkos patvirtinimo, 2005 m., Nr. 85-3890. • LR aplinkos ministro sakymas šD 1 fiksuoti laid ir rinkliavų taikymo Europos Bendrijos aplinkosauginiam planinimui, 2002 m. Nr. 44-1683. • LR ūkio ministro sakymas šD 1 ekologinio ūkio plėtros programos patvirtinimo, 2002 m. Nr. 115-5177. • LR aplinkos ministro sakymas šD 1 aplinkai nepavojingo gaminio planklo suteikimo tvarkos patvirtinimo, 2001 m., Nr. 105-3775. 	
---	---	--

Nuo to laiko, kai buvo parengta –i analizė (2007 m. spalio 6 grupės mėn.), praėjo nemažai laiko, todėl autor norėtų išskirti šiuos naujausius teisės aktus, kuriuose pasireiškianti SA ir kurie nebuvo paminėti aukščiau pateiktoje lentelėje. Tai būtų:

- Nacionalini ūmoni socialini ū atsakomyb ū pl ūtros 2009-2013 m. pl ūtros programa, patvirtinta LR Vyriausyb ūs 2010 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 53;
- LR Branduolini ūs energijos statymas;
- LR Fiziniai asmen ū bankroto statymas;
- LR Atsinaujinanti ūi-telki energetikos statymas;
- LR Administracini ūs na-tos maffinimo statymas ir kt.

Labai svarbu pafllyti, kad teis ūs akt ū, takojanti ū SA, ūiame darbe pateiktas ū ra-as n ra baigtinis. Pateikiami tik, darbo autor ūs nuomone, svarbiausi teis ūs aktai, susij ū su SA.

Sekan ūiame skyriuje darbo autor ū pasirinko nagrin ūti vien ūi- socialini ū atsakomyb ūs reglamentavimo srit ūi ū socialini ū atskaitomyb ūs reglamentavimo srit . I-amiu bus nagrin jami LR ūmoni finansini ūs atskaitomyb ūs, LR ūmoni konsoliduotos finansini ūs atsakotomyb ūs statymai bei Vertybini popieri komisijos ir Vilniaus vertybini popieri birflos patvirtintas Listinguojam bendrovi valdymo kodeksas, kiek tai yra susij ū su SA. Remiantis ūi teis ūs akt ū analize bei vertinus ūflsienio valstybi patirt ū socialini ū atsakomyb ūs atskaitomyb ūs srityje, bus teikiami pasi lymai naujam statymo projektui, skatinan ūiam SA pl ūtr Lietuvoje.

3. LIETUVOS ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS REGLAMENTAVIMO TENDENCIJOS SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKAITOMYBĖS SRITYJE

Daugel deimtmečių įmonė socialinė atsakomybė buvo laikoma verslo savanoriškumo išraiška, nesvarbu, ar savanoriškumas pasireiškė diletiniais, ar diletiniais strateginiais monės sumetimais. Paflymtina, kad savanoriškumo dimensija nesukūrė pasaulinėje praktikoje vieningos SA taikymo praktikos, todėl tai leido monėms sukurti savo SA filosofijas pagal sau naudingus interesus, plėtojant SA ne pagal holistinę požiūrą, o atsitiktinai ir nekontroliuojamai. Nors tarptautinėje praktikoje egzistuoja daug savanoriškumo standartų, sertifikavimo schemų, tačiau tai visgi leidžia monėms savaip reguliuoti SA klausimus organizacijoje, skirtingai vykdyti SA praktiką skirtingose pasaulio dalyse, pvz., išsivysčiusiose ir neišsivysčiusiose, t.y. išvengti universalumo principo taikymo visoms monėms. Tai stabdo koordinuotą ir tikslingą verslo indėdarnų vystymąsi tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu (Brazdauskaitė G., 2009, 95-96p.). Teisinis bazės tobulinimas socialinės atsakomybės klausimais galėtų sudaryti prielaidas gyvendinti universalumo principą, kuris suponuoja vienodą reguliavimą ir skatinimą visoms monėms, o ne tik toms, kurios siekia vykdyti savanoriškumą iniciatyvas. Tai taip pat uftikrint socialinės atsakomybės plėtrą.

Pagrindinis visų iniciatyvų SA srityje siekis, kad monė veikla būtų organizuojama taip, jog pelno siekimas nebūtų vykdomas socialiniu, aplinkosauginiu visuomenės poreikių skaita, nebūtų skatinami ar vykdomi flmogaus teisių pafleidimai, o iškoma pusiausvyros tarp verslo ir asmens bei visuomenės interesų. Valstybės, remdamos verslumą bei didindamos monės konkurencingumą, turi stengtis kurti tokius ekonominius santykius reguliavimo politiką, kuri integruotų darnaus vystymosi principus ir ugdyt atsakingą verslą bei atsakingą verslininką. Ekonominės politikos instrumentai turėtų būti nukreipti atsakingo vartojimo skatinimui bei investicijoms, pagrindinis darnaus vystymosi kriterijais. Mokesčių pagalba, finansinimas ir kitomis paskatomis (pvz., apdovanojimais, flenklinimu) valstybė gali daryti poveikį taršos prevencijai ar atliekų valdymui, monės valdymo skaidrumui, taip pat dialogo pagalba skatinti, kad verslo bendruomenė integruotų savo veiklą darnaus vystymosi principus. Valstybė taip pat gali savo pavyzdfliu per valstybės ar savivaldybės institucijas ir mones, valstybės vykdomus projektus diegti socialinio ir aplinkosauginio valdymo sistemas, teikti prioritetą ir skatinti ekologiškai ir socialiai atsakingą gamybą ir paslaugų teikimą per viešuosius pirkimus ir koncesijas.

Neder t pamir-ti, kad ISA politikos plitimui didel tak tur jo vartotoj spaudimas bei j poreiki vartoti atsakingiau augimas. D l -ios prieflasties mon s daugelyje valstybi reaguoja vartotoj reikalavim suteikti daugiau informacijos apie produkt gaminimo b dus, mon s ind l aplinkos apsaug , socialini standart ir flmogaus teisi laikym si. Deja, d l SA koncepcijos neapibr ftumo verslo atstovai yra neretai link piknaudfliauti vartotoj pasitik jimu ir naudoja SA rinkodaros tikslais. D l -ios prieflasties labai svarbus vaidmuo tenka valstybei, kuri tur t suteikti vartotojams b tinus instrumentus kovai su nes fliningomis verslo praktikomis.

Atsifvelgiant tarptautines ir europines tendencijas bei siekiant skatinti priva ias mones laikytis SA princip Lietuvoje, b tina sukurti tam palankias s lygas, siejamas su reikalingos informacijos buvimu, ai-kiais ir skaidriais atskaitomyb s kriterijais, korupcijos prevencija, palankiomis s lygomis naudotis vairiais finansavimo -altiniais. Prioritetin s sritys SA skatinimui ekonomini santyki vystymo srityje Lietuvoje gal t b ti:

- vie- j pirkim nukreipimas socialiai atsakingus tikslus;
- socialiai atsaking investicij skatinimas;
- intensyvesn korupcijos prevencija;
- moni atskaitomyb s tobulinimas.

Tame darbe pasirinkta analizuoti vien i- i SA skatinimo sri i ó moni atskaitomyb s tobulinim , siekiant, kad joje atsispind t ir socialin bei aplinkosaugin informacija, reikalinga SA realizavimui. moni socialin s atskaitomyb s tobulinimo poreikis akivaizdus, tod l remiantis ger ja Europos -ali , kuriose socialin atskaitomyb privalomai reguliuojama statym , praktika bei jau -iai dienai turim Lietuvos Respublikos moni finansin s atskaitomyb s statym norm turiniu, darbe bus patekti pasi lymai socialin s atskaitomyb s statymui, kuris skatint moni socialin s atsakomyb s pl tr .

3.1 Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės privalomosios atskaitomybės gerosios praktikos analizė

Europoje bei pasaulyje socialin atsakomyb s iniciatyvos yra vertinamos ir pripafl stamos kaip organizacijos valdym bei atskaitomyb gerinantys veiksniai, kurie kartu didina organizacij patikimum , gerina reputacij , didina patrauklum klientams. VU docent , UAB šEKT Grup ō Socialin s atsakomyb s

ekspert , V. Gudonien (õ moni socialin atsakomyb - altruizmas ar nauda?ö, 2007) ra-o, kad vie-ai pateikiama informacija apie SA padeda ufsitarnauti didesn pasitik jim , sukurti patrauklaus ir patikimo darbdavio vaizd . Socialiai atsakinga mon gali tik tis, kad joje nor s dirbti geriausi darbuotojai, jai pavyks ne tik pritraukti, bet ir i-laikyti personal . Galima teigti, kad vie-ai pateikdamos informacij apie savo vykdom socialin atsakomyb organizacijos pelno didesn visuomen s, klient ar tiek j pasitik jim . Tai -ioms organizacijoms taip pat naudinga.

Daugelyje -ali socialin s atsakomyb s atskaitos pateikiamos savanori-kai ir laisva forma. Ta iau kai kurios Europos S jungos valstyb s nar s jau statymais apibr fl socialiai atsakingos veiklos atskaitomyb . Vie-a atskaitomyb apie organizacijos socialin ir aplinkosaugin veickl pagal statymus privaloma Danijoje, TMedijoje, Norvegijoje, Olandijoje, Pranc zijoje, Didflioje Britanijoje. Organizacij socialin s atsakomyb s koncepcijos pagrindas yra priimta atsakomyb ufl veickl kuri daro tak visuomenei ir aplinkai, bei apima flogaus teises, korupcijos prevencij , darbuotoj teises, sveikat ir saug , darbo aplink bei aplinkosaug .

Galima teigti, kad Lietuvoje verslo sektoriui sukurta ir adaptuota nemaflai vairi SA atskait form . I-j populiariausia ó paflangos atskaita pagal Pasaulinio susitarimo 10 princip . Problema tame, kad jos n ra privalomos, bet darbo autor s nuomone remiantis jomis, galima b t sukurti vien bendr visoms mon ms privalomosios socialin s atsakomyb s atskaitomyb s atskaitos form .

Europos valstyb se n ra susiformavusi vieninga moni atsiskaitymo ufl veickl praktika. Reaguojant pastaraisiais metais i-ai-k jusius piktnaudfliavimus moni atskaitomis, daugelis valstybi m si iniciatyv perfl r ti atskaitomyb s principus, siekdamos didesnio moni veiklos skaidrumo. Pastaruoju metu pastebima socialini arba darnaus vystymosi atskait plitimo tendencija, pagr sta taip vadinamosios **trigubos atskaitomybės principu**. Tai - finansin s (ekonomin s), socialin s ir aplinkosaugin s informacijos pagrindu parengtos mon s veiklos atskaitos, leidflan ios pla iau ir visapusi-kiau vertinti mon s veickl ir numatyti galimas rizikas. Vienas i- populiariausi nevyriausybiniai iniciatyv socialini ir darnios veiklos atskait rengimo ir standartizavimo srityje yra jau anks iau -iame darbe aptarta (2.1.4. skyrelyje šPasaulin s atsiskaitymo iniciatyvosö) **Global Reporting Initiative**. TMo ekspert tinklo parengtomis darnaus vystymosi atskait rengimo gair mis (angl. - Sustainable Reporting Guidelines) remiasi nemaflai tarptautini kompanij ir valstybi . Europos S jungos Komisija yra patvirtinusi EU Accounts Modernization Directive Guide, kuris numato, jog tam tikro dydflio mon s turi pateikti ne tik finansin informacij , bet ir informacij apie darbuotojus bei poveik aplinkai. Tik tina, kad daugelis valstybi seks -itomis rekomendacijomis.

Kaip jau min ta -iek tiek anks iau, privalomas socialini moni atskait rengimas yra teisintas ne vienoje Europos valstyb je (Pranc zijoje, Danijoje, TMedijoje, Norvegijoje, Jungtin je Karalyst je ir kt.).

Tiesa, vertėtų paminėti, kad atskaitingoms grupoms bei ataskaitose reikalaujama pateikti informacija skiriasi. Tiek tiek panagrinšime panašumus ir skirtumus tarp šalių, kuri pavyzdžiui laikomi geria praktika privalomosios atskaitomybės srityje. Remsimės Prancūzijos bei Jungtinės Karalystės pavyzdžiais.

2001 m. gegužės mėnesį **Prancūzijos** Parlamentas priėmė *įstatymą dėl naujų ekonominių taisyklių* (pranc. - Nouvelles Regulations Economiques), kuriuo buvo siekiama prie finansinės atskaitomybės veiklos ataskaitose pridėti šetis aspektus, išaiškinant konkurencijos taisykles, gerinant socialinį dialogą bei gyvendinant vartotojų teises. Pagal šiuos aktus listinguojamos kompanijos metinėse ataskaitose privalo traukti ne tik finansinę, bet ir socialinę bei aplinkosauginę informaciją. *Socialinė informacija* turėtų apimti tokia informaciją, kaip:

- ✓ darbuotojų skaičius;
- ✓ viršvalandžiai;
- ✓ darbo organizavimas;
- ✓ atlyginimų augimo raiša;
- ✓ kolektyvinės sutartys;
- ✓ sveikatos ir saugos sąlygos ir t.t.

Aplinkosauginė informacija:

- ✓ išteklių naudojimas;
- ✓ teršimo kiekiai;
- ✓ aplinkosauginė veikla;
- ✓ energijos taupymo veiksmai ir t.t.

Labai svarbu šiame magistro baigiamajame darbe bent trumpai aptarti tokias šalis, kaip **Jungtinė Karalystė**, praktikoje SA srityje. Šios šalies praktikos SA reglamentavimo klausimais aptarimas šiame darbe buvo pasirinktas bent todėl, kad Jungtinė Karalystė išsiskiria iš vis pasaulio šalių vien jau tuo, kad šioje šalyje nuo 2000 metų kovojama nesio Vyriausybėje veikiant SA ministras. Ir nors 2010 metais ši pareigybė buvo panaikinta, niekas nenuginys ministras (per 10 metų buvo septyni) padarytos naudos SA srityje, ypač teisinio reglamentavimo srityje.

Fiskaliniais klausimais Jungtinės Karalystės Vyriausybė gyvendino bent kelias priemones. Verta paminėti, kad viena iš tokių priemonių yra flajing viešųjų pirkimų tvarkos inicijavimas. Šalia viešųjų pirkimų (GPP ó green public procurement) yra tokie valstybiniai pirkimai, kai pirkėjai, pirkdami prekes bei paslaugas, šalia kitų kriterijų atsifvelgia ir aplinkosaugos priemones.

Taip pat buvo vesta investicij bendruomen mokes i lengvata (The Community Investment Tax Relief CITR), skatinusi priva ias investicijas atsilikusias bendruomenes. mon s gali teikti paskolas, dalyvauti steigiant akcin kapital per akredituotas vadinam sias bendruomenin s pl tros finansavimo institucijas, kurios galiotos ufsiimti tokia veikla. TŲ investicij suma (iki 25 % vis investicij per penkerius metus) investuotojai gali sumaffinti savo moni pelno mokest arba gyventoj pajam mokest .

Verta pamin ti, jog daugel de–imtme i Jungtin je Karalyst je galioja Gyventoj labdaros statymas, kurio principas truput kitoks nei Lietuvoje. Darbuotojai gali paskirti dal savo atlyginimo labdarai prie–mokes ius, t.y. ta dalis yra neapmokestinama gyventoj pajam mokes iu. Nuo 2000 met balandffio taikant – statym buvo panaikintas apribojimas teikti metines dotacijas ne daugiau kaip 1200 svar per metus. Tais pa iais metais Vyriausyb i–leido 2 mln. svar reklamai, siekdama padvigubinti surenkamas sumas labdarai, ir tai jai pavyko padaryti.

UAB ŐEKT Grup ō duomenimis (Gudonien V., Leipuvien K., 2007, 18p.), 2001 metais buvo i–leista pirmoji Vyriausyb s ataskaita SA klausimais. Nuo tada tai daroma kiekvienais metais. TŲose ataskaitose pateikiama paflangi verslo praktika SA srityje, taip pat propaguojama SA tarptautiniu lygiu bei koordinuojama SA politika tarp vairi vyriausybinii strukt r . Taip pat Jungtin s Karalyst s Vyriausyb kiekvienais metais ufsako bent kelias tiriamojo pob dffio, skaitant ir smulkiojo ir vidutiniojo verslo pad ties diegiant SA principus ataskaitas. Angl ir amerikie i vyriausyb s kartu yra i–leidusios verslo vadov ŐSavanori–ki principai flmogaus teisi ir saugumo klausimaisō. Taip pat Jungtin s Karalyst s vyriausyb inicijavo, kad vie–osios mon s, t.y. mafldaug ketvirtis Jungtin s Karalyst s dideli verslo moni , prad t savo ataskaitose teikti informacij apie vadovyb s santykius su darbuotojais, j verslo tak aplinkai ir pagalb bendruomenei. Jau 2001 metais Jungtin s Karalyst s Ministras Pirmininkas Tony Blairas pakviet didffii sias verslo mones leisti aplinkosaugos ataskaitas ir tam tikslui pareng Aplinkosaugini ataskait rengimo gaires (angl. ō Environmental Reporting Guidelines ō Key Performance Indicators), kurios nurodo, kaip reikia vertinti duj , vandens vartojim , ter–alus, Ő–iltnamio efekt ō, kaip i–matuoti poveik aplinkai ir pan. O jau 2006 m. socialain s atsakomyb s atskaitingumas tapo privalomas - Jungtin s Karalyst s moni statymas (Companies Act 2006) tvirtino, kad kompanij s kminga ilgalaik veikla priklauso nuo to, kiek jos atsiffvelgia poveik aplinkai ar darbuotoj interesus. gyvendinant – tikls , statymas reikalauja, kad tam tikros kompanijos vadovas teikt ataskaitas d l:

- ✓ aplinkos apsaugos;
- ✓ socialini (skaitant santyk su bendruomen mis) klausim .

3.2 Pasiūlymas Lietuvos Respublikos Įmonių socialinės atsakomybės atskaitomybės įstatymo projektui

Nacionaliniame įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2013 metų programoje apibrėžta, kad *įmonių socialinė atsakomybė* – tai įmonių politika ir praktika, kai jos, laikydamosi statymų, tarptautinių susitarimų ir sutartų elgsenos normų, savo veiklos vidinius procesus ir išorinius santykius savanoriškai integruoja socialinius, aplinkosaugos ir skaidraus verslo principus. Įmonės kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais ieško novatoriškų sisteminių socialinių, aplinkosaugos ir platesnių ekonominių gerovės problemų sprendimų.

Pagal šiuo metu galiojančias teisines normas, Lietuvoje įmonės privalo pateikti informaciją apie savo finansinius duomenis, tačiau ne tvirtinta įmonėms pareigos išsamiai atsiskaityti prieš savo akcininkus ir kitus suinteresuotus asmenis įmonės socialinės atsakomybės perspektyvos. 2006 metais atlikti Lietuvos Respublikos Finansinės atskaitomybės statymo, taip pat Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės statymo pakeitimai tvirtino pareigą įmonėms rengti metinį pranešimą, kuriame –alia finansini ir nefinansini veiklos rezultatų analizė būtų pateikiama šiuose aplinkos ir personalo klausimais susijusi informacija. Tačiau šis reikalavimas yra visiškai nekonkretus, niekur nėra detalios išaiškinta, kokia tiksliai informacija turėtų būti pateikta pranešime, todėl įmonės turi pilną laisvę pateikti informaciją tokią, kokią jos nori. Akivaizdu, kad statymo reikalavimai teikti su aplinkos ir personalo klausimais susijusią informaciją neapima visos informacijos, kuri būtų skatinama teikti gyvendinant trigubos atskaitomybės principą. Be to, apibendrinant kelias Lietuvoje viešai prieinamas įmonių ataskaitas galima teigti, kad įmonės labai skirtingai supranta šią pareigą, tad teikiama informacija neretai būna pernelyg akirtingai pateikiama, kad būtų galima palyginti skirtingų įmonių veiklos rezultatus. Įmonės paprastai apsiriboja darbuotojų skaičiaus bei mokamų mokesčių ufi aplinkos taršos nurodymu, o ne išsamesne aplinkos ir socialinių rizikų analize. Todėl darytina išvada, kad reikalinga statymiškai nustatyti vienodus ir tikslus reikalavimus socialinės atsakomybės ataskaitoms.

2006 metais Vertybinių popierių komisijos ir Vilniaus vertybinių popierių biržos patvirtintas Listinguojamoms bendrovėms valdymo kodeksas, lyginant su LR Finansinės atskaitomybės statymu, atskaitymo socialinės atsakomybės klausimu yra flymiai detalesnis ir išsamesnis (atsiskaitoma ufi kiekvienam kodekso straipsnio gyvendinimui). Dokumentas rekomenduoja listinguojamoms bendrovėms laikytis tam tikrą skaidrumo standartą ir uftikrinti jų veiklos valdymo kokybę, tobulinti informacijos atskleidimą akcininkams, siekiant didinti investuotojų ir kitų suinteresuotųjų asmenų pasitikėjimą.

bendrove. Visos birfloje listinguojamos bendrovės kasmet, pateikdamos metinį pranešimą, privalo informuoti apie tai, konkrečiai minėto kodekso rekomendaciją. Jei bendrovė nesilaiko kurio nors iš kodekse rekomenduojamų principų, ji turi nurodyti priežastis, kodėl ji nesilaikoma. Kaip ir minėta anksčiau – šis kodeksas yra detalesnis ir išsamesnis, o tai lemia tai, kad listinguojamos bendrovės atsiskaito naudodamos detalią vieningą atsiskaitymo formą, patvirtintą 2007-01-23 AB šVilniaus vertybinių popierių birflaū valdybos. Taip pat ataskaitų rengimą palengvina ir listinguojamoms bendrovėms valdymo kodekso komentaras. Dėl –ios priežasties lengva palyginti skirtingųmonių rezultatus, verslo skaidrumo principo taikymo praktikas.

Tačiau Listinguojamoms bendrovėms valdymo kodeksas darbo autorės nuomone turi ir pora trūkumų. Visų pirma, vertinant pateikiamą ataskaitą socialinės atsakomybės srityje ji vis dėlto yra tik rekomendacinio pobūdžio informacijos, susijusios su SA, atskleidimas yra savanoriškas. Pateikiamos informacijos apimtis ir turinys priklauso tik nuo konkrečios monės sprendimo. Taip pat, nors ir laikytinas detalesniu ir išsamesniu, kodeksas nerekomenduoja konkrečiai, kaip ir kiek monės turėtų suteikti informacijos apie socialines ir aplinkosaugines jė veiklos rizikas.

Diegiant monių socialinės atsakomybės koncepciją ir skatinant verslo skaidrumą yra reikalingas kuo visapusiškesnis informacijos apie monės veiklą atskleidimo principas. Remiantis europinėmis tendencijomis (Prancūzijos ir/arba Didžiosios Britanijos atskaitomybės reguliavimo patirtimi), jau esamomis Lietuvos Respublikos Finansinės atskaitomybės statymo, Lietuvos Respublikos monių konsoliduotos finansinės atskaitomybės statymo ir Listinguojamoms bendrovėms valdymo kodekso nuostatomis, siūlytini tokie monių atskaitomybės tobulinimo variantai:

1. Priimti naują statymą, apimant integruotas trigubos atskaitomybės privalomumą. Jis autorės nuomone galėtų vadintis Lietuvos Respublikos monių socialinės atsakomybės atskaitomybės statymu.
2. statyme pateikiamos socialinės atsakomybės sritys galėtų apimti:
 - Finansinės atskaitomybės (galima remtis visomis LR monių Finansinės atskaitomybės statymo nuostatomis);
 - Socialinės atskaitomybės ;
 - Aplinkosauginės atskaitomybės ;
3. Finansiniai aspektai ataskaitos dalis galėtų apimti visas dabartiniame LR monių finansinės atskaitomybės statyme tvirtintas nuostatas.
4. Socialiniai (arba susiję su personalu) aspektai galėtų apimti:

- Duomenis apie darbinimo tvarką, atleidimo iš darbo tendencijas ir pan.;
- Koks organas atstovauja darbuotojams saugos ir sveikatos klausimais;
- Kada ir dėl ko valstybinės institucijoms siūsti pranešimai darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais;
- Nelaimingų atsitikimų darbe, mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe ir susirgimų profesinėmis ligomis atvejai per metus;
- Išlaidos (jei tokios buvo) darbuotojų saugai ir sveikatai, nelaimingų atsitikimų darbe ir susirgimų profesinėmis ligomis prevencijai;
- Nedarbingumo atvejai (dienos skaičius);
- Pravaikėtos (dienos skaičius) ir kt.

5. Aplinkosauginiai aspektai galėtų numatyti:

- Taršos šaltiniai;
- Atliekų šalinimo būdai;
- Išlaidos (jei tokios buvo) taršos prevencijai;
- Kokiuose aplinkos apsaugos projektuose dalyvauja;
- Kokias dienas su aplinkos apsauga susijusias inovacijas;
- Energijos su nauda šalinimo iniciatyvos ir kt.

6. Trigubos monitoravimo pareiga turėtų būti taikoma visoms arba tik listinguojamoms kompanijoms. Galėtų vertinti visų pirma – privalomum taikyti tik listinguojamoms bendrovėms, o vėliau, praėjus kuriam laikui, atlikus statymo taikymo tyrimą, gavus jo išvadą, spręsti taikyti joms visoms bendrovėms ar ne.

7. Alternatyva šiuo atveju būtų taikyti tik listinguojamoms monoms, galėtų būti šios privalomas išsamios darnaus vystymosi ataskaitos tik kai kuriuose sektoriuose monoms vedimas, pvz., pramonės monoms. Negalima nuvertinti ir maisto, naftos, statybos ir tekstilės sektorių.

8. Privalomas trigubos ataskaitos principu besiremiančių ataskaitų rengimas taip pat galėtų būti teisintas pirmiausia valstybės ir savivaldybės monoms. Tai yra labai svarbu, nes remiantis UAB „Ekonominių konsultacijų ir tyrimų“ 2012 metais pateikta „Organizacijų socialinės atsakomybės diegimo valstybės institucijose galimybių studija“ (2012, 13p.), viena iš svarbiausių vyriausybės, valstybės institucijų vaidmenų, plėtojant SA, yra demonstravimas (–alia pareigojimo, palengvinimo, partnerystės ir pritarimo vaidmenimis). Demonstravimo vyriausybės, jos institucijų vaidmuo apima tokius veiksmus, kaip pvz.,

s finansavimo uftikrinimas kovojant su korupcija, valstyb s institucij s skaidrumo didinimas santykiuose su i-or s suinteresuotomis pus mis. Be to, valstyb s institucijos turi taikyti SA standartus savo veikloje, pvz., per vie- j pirkim efekto šdemonstravim ų, konkurs organizavim , atsaking i-tekli naudojim ir t.t. Verslas ir visuomen nori matyti teising pavyzd pradant nuo auk- iausios valstyb s valdymo grandies. Valstyb s vaidmuo, ne tik kuriant palanki aplink SA pl trai, bet ir pa ioms valstyb s institucijoms rodant atsakingo elgesio pavyzd , yra ypa reik- mingas. Siekiant padidinti valstybinio sektoriaus veiklos skaidrum ir patikimum , b tina pirma uflsitarnauti verslo, visuomen s pasitik jim valdflios institucijomis.

9. LR moni socialin s atskaitomyb s statymas tur t tur ti standartines atskait formos ir detal j komentar . Jame tur t b ti detaliai paai- kinta, kaip mon s turi atspind ti savo atskaitose finansin , su personalu ir aplinkos apsauga susijusi informacij , ir kokie duomenys tur t b ti privalomai pateikiami.
10. moni socialin s atsakomyb s atskaitos turi b ti skelbiamos vie-ai ir pasiekiamos visiems suinteresuotiems mon s veikla asmenims ó tiek vartotojams (uflsakant produkcij , paslaugas), tiek potencialiems darbuotojams (gal t vertinti mon je sudaromas darbo s lygas), investuotojams, partenriams ir t.t. Darbo autor s nuomone tam tur t b ti sukurtas atskiras tinklapis internete.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Pagrindinis šio darbo įvadas ir siūlymai:

1. Socialinis atsakomybės yra darnaus vystymosi strategijos taikymas praktiniuose monų veikloje, kai apimami ekonominiai, socialiniai bei aplinkosauginiai veiksniai. Apibendrinant SA kilmę ir raidos etapus, galima teigti, jog monų socialinis atsakomybės supratimas patyrė evoliuciją. Daugeliu atveju prasidėjusi kaip filantropija, dabar moni socialinis atsakomybės suprantama kaip atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei nuostatų gyvendinimas.

2. Nors socialinis atsakomybės nėra visiškai naujas diskusijų objektas, tačiau dabar, kai vyksta intensyvūs pasaulio ekonomikos globalizavimo procesai, šios problemos yra ypač aktualios ir susilaukia vis daugiau užsienio ir lietuvių autorių, taip pat vairių Lietuvos, Europos Sąjungos ir pasaulio institucijų, kuri veikia susijusi su socialinio atsakomybės klausimais, dėmesio. Jei užsienio šalyse (pvz. tokiose kaip Jungtinės Karalystės, Prancūzija) teisinis socialinio atsakomybės reglamentavimas juntamas ryškiau, Lietuvoje, norint skatinti socialinio atsakomybės plėtrą, jis turėtų būti tobulinamas.

3. Lietuvoje daryti tyrimų duomenimis, dalis verslo atstovų išreiškė poziciją, kad kai-tai ir reguliaciniai iniciatyvų trūkumai yra pagrindiniai trukdžiai socialiai atsakingoms iniciatyvoms. Tad darytina išvada, kad Lietuvos teisinė bazė socialinio atsakomybės plėtrai klausimais turėtų būti tobulinama.

4. Remiantis europinėmis tendencijomis (gera Prancūzijos ir Jungtinių Karalystės praktika), jau esamomis Lietuvos Respublikos Finansinio atskaitomybės statymo, Lietuvos Respublikos moni konsoliduotos finansinio atskaitomybės statymo ir Listinguojamų bendrovių valdymo kodekso nuostatomis, siūlytini tokie moni atskaitomybės tobulinimo variantai:

- Priimti naują statymą, apimant integruotos trigubos atskaitomybės privalomumą (ši loma pavadinama - Lietuvos Respublikos moni socialinio atsakomybės atskaitomybės statymas).
- statyme pateikiamos socialinio atsakomybės sritys galėtų apimti: finansinį, socialinį bei aplinkosauginį atskaitomybę.
- Trigubos moni atskaitomybės pareiga turėtų būti taikoma visoms arba tik listinguojamoms kompanijoms arba/ir tam tikro sektoriaus bendrovėms, pvz. pramonės, maisto, naftos, statybos, tekstilės ir kt.

- Privalomas trigubu atskaitomybės principu besiremiančių ataskaitų rengimas taip pat galėtų būti teisintas pirmiausia valstybės ir savivaldybės mūnms, nes demonstravimas (gero pavyzdžio rodymas) laikomas vienu iš svarbiausių vyriausybės, valstybės institucijų vaidmenų, plėtojant SA. Siekiant padidinti valstybinio sektoriaus veiklos skaidrumą ir patikimumą, būtina pirma ufsitarnauti verslo, visuomenės pasitikėjimui valdžios institucijomis.
- LR mūni socialinės atskaitomybės statymas turėtų turėti standartines ataskaitų formas ir detalų komentarą.
- mūni socialinės atsakomybės ataskaitos turi būti skelbiamos viešai ir pasiekiamos visiems suinteresuotiems mūnų veikla asmenims ó tiek vartotojams (ufsakant produkciją, paslaugas), tiek potencialiems darbuotojams (galėtų vertinti mūnų je sudaromas darbo sąlygas), investuotojams, partneriams ir t.t. Tam turėtų būti sukurtas atskiras tinklapis internete.

LITERATŪRA

1. **Anderson C. R.** Management: Skills, Functions and Organization Performance. USA, 1984. ISBN 9780205114399.
2. **Baublys L. ir kt.** Teis s teorijos vadas. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Leidykla MES, 2010. - 365p. ó ISBN 9786099520209.
3. **Bernatonytė D., Vilkė R., Keizerienė E.** Ekonomin s kriz s poveikio Lietuvos smulki ir vidutini moni socialinei atsakomybei kryptys. Ekonomika ir Vadyba, 2009. 14. ó 229-236p. - ISSN 18226515.
4. **Brazdauskaitė G.** moni socialin s atsakomyb s ir suinteresuot j pusi teorija darnaus vystymosi strateginiame valdyme. Darnaus vystymosi strategija ir praktika: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009, - 95-100p. - ISSN 20291558.
5. **Brazdauskaitė G.** Vie-osios politikos vaidmuo skatinant moni socialin atsakomyb // Darnaus vystymosi strategija ir praktika: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. ó 69-79p. ó ISSN 20291558.
6. **Carroll A. B.** Business and Society: Ethics and Stakeholder management. 3 ed., Ohio: South ó Western Publishing Co., 1993.
7. **Corporate social responsibility**
http://en.wikipedia.org/wiki/Corporate_social_responsibility [fi r ta: 2010 09 05]
8. **Corporate Responsibility and Anti-Corruption.** International Chamber of Commerce (ICC), <http://www.iccwbo.org/about-icc/policy-commissions/corporate-responsibility-anti-corruption/> [fi r ta: 2013 04 06].
9. **Dešimt Pasaulinio susitarimo principų.** <http://www.socmin.lt/index.php?694656398> [fi r ta: 2013 04 06].
10. Europos Bendrij Komisija. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai bei Europos Ekonomikos ir socialini reikal komitetui „**Augimo ir užimtumo partnerystės įgyvendinimas paversti Europą įmonių socialinės atsakomybės pavyzdžiu**“. Briuselis, 22.3.2006, KOM(2006) 136 galutinis.
11. **Europos Komisija.** http://lt.wikipedia.org/wiki/Europos_Komisija [fi r ta: 2013 04 07].
12. **Filosofijos žodynas.** Vilnius: Alma littera, 2002. ó 303p. ó ISBN 9955081643.

13. **Green Paper. Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility.** Commission of the European Communities, 2001, Brussels. COM(2001) 366 final. ó 32p. ó http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0366en01.pdf [fii r ta: 2013 04 16].
14. **Gruževskis B. ir kt.** moni socialin atsakomyb . Aktual s socialin s politikos klausimai 2006/7. Darbo ir socialini tyrim institutas, Socialin s apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos tri-al taryba, Vilnius, 2006. ó 39p. - ISSN 16486269. http://www.dsti.lt/ISA_2006.pdf [fii r ta: 2013 04 06].
15. **Gudonienė V.** moni socialin atsakomyb : prievol ar nauda. Seminaras verslininkams. 2007 01 17 http://www.atsakingasverslas.lt/docs/prezentacija_V.Gudoniene.pdf [fii r ta: 2013 04 16].
16. **Gudonienė V., Leipuvienė K.** Socialini iniciatyv versle analiz : nauda, ka-tai, taka verslui ir visuomenei. UAB šEkonomin s konsultacijos ir tyrimaiō Lietuvos Respublikos kio ministerijai Taikomojo mokslinio tyrimo ataskaita. Vilnius, 2007. ó 82p.
17. **Gudonienė V.** moni socialin atsakomyb ó altruizmas, ar nauda? 2007. http://www.buhalteris.lt/lt/?cid=819&new_id=28850 [fii r ta: 2013 04 06].
18. **Įmonių socialinės atsakomybės gairės vertybinių popierių biržoje listinguojamoms įmonėms.** Metodin priemon SA atskaitomybei gerinti, 2012. ó 28p. - http://www.undp.lt/uploads/Publications%20LT/Listinguojamu%20imoniui%20gaires_Final.pdf. [fii r ta: 2013 04 13].
19. **Jungtinių Tautų Pasaulinis susitarimas.** Jungtini Taut vystymo programa (JTVP), 2009. http://www.undp.lt/index.php?page=GC&hl=lt_LT [fii r ta: 2013 04 16].
20. **Kas kuria Lietuvos ateitį? Įmonių socialinė atsakomybė.** Jungtini taut vystymo programos leidinys (JTVP). Vilnius: Friskas, 2007. ó 34p.
21. **Kioto protokolas,** http://lt.wikipedia.org/wiki/Kioto_protokolas [fii r ta 2011 02 16].
22. **Kokia įmonių nuomonė apie korporacinę socialinę atsakomybę? I dalis: Estijos, Latvijos ir Lietuvos įmonių nuomonių ir praktikos palyginimas. Santrauka.** ó 27p. - <http://www.socmin.lt/index.php?685661929> [fii r ta: 2013 04 06].
23. **Kovaliov R. ir kt.** Lietuvos autoverslo moni poffi rio SA vertinimas // Ekonomika ir vadyba. 2009, Nr. 14. - 294 ó 300p. ó ISSN 182265515.
24. **Laurinavičius A., Reklaitis J.** Darnaus verslo socialin atsakomyb . Vadov lis. ó Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. ó 318p. ó ISBN 9789955193531.

25. **Legkauskas V.** Socialin psichologija. ó Vilnius: leidykla VAGA, 2008. ó 399p. ó ISBN 9785415020386.
26. **Leisinger, K. M.** Corporate Philanthropy: the šTop of the Pyramidž. Business and Society Review, 112:3, 2007. ó 315-342p.
<http://www.novartisfoundation.org/platform/apps/Publication/getfmfile.asp?id=611&el=1964&se=20208814&doc=73&dse=5> [ffi r ta: 2013 04 02].
27. **Leonavičius J.** Sociologijos fiodynas. ó Vilnius: Academia, 1993. ó 283p. ó ISBN 9986080029.
28. **Lietuvos Nacionalinio atsakingo verslo nariai.**
<http://www.socmin.lt/index.php?1402556533> [ffi r ta: 2013 04 05].
29. **Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo, 2004m. balandffio 29d., Nr. D1-231.** http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=3600 [ffi r ta: 2013 04 06].
30. **Lietuvos Respublikos Įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas, 2001m. lapkri io 6d. Nr. IX-575, Vilnius.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc l?p_id=430776&p_query=&p_tr2=2 [ffi r ta: 2013 04 06].
31. **Lietuvos Respublikos Įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas, 2001m. lapkri io 6d. Nr. IX-576, Vilnius.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc l?p_id=300218&p_query=&p_tr2=2 [ffi r ta: 2013 04 06].
32. **Lietuvos Respublikos Įmonių socialinių iniciatyvų įstatymo projektas, 2008.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc l?p_id=328849&p_query=&p_tr2=2 [ffi r ta: 2011 10 11].
33. **Lietuvos Respublikos Įmonių socialinių iniciatyvų įstatymo projekto Aiškinamasis raštas, 2008.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc l?p_id=328850&p_query=&p_tr2=2 [ffi r ta: 2011 10 11].
34. **Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005m. gruodžio 22d. Nr. A1-337 įsakymas „Dėl įmonių socialinę atsakomybę 2006 – 2008 metais skatinančių priemonių patvirtinimo“//Valstyb s flinios. 2006, Nr. 2-28.**

35. Lietuvos Respublikos teisinės bazės dėl įmonių socialinę atsakomybę skatinančių ir trukdančių veiksnių analizė. Advokat kontora Baranauskas, Sesickas, Stukas ir partneriai, Apex Legal, 2007 spalio-gruodis, - 139p.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo, 2003m. rugsėjo 11d., Nr. 1160, Vilnius. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644 [fili r ta: 2013 04 06].
37. Lietuvos Verslo Konfederacija (ICC Lietuva), <http://www.lvk.lt/lt/apie-mus/apie-projektus/icc---pasaulio-verslo-organizacija> ICC ó Pasaulio verslo organizacija [fili r ta: 2013 04 05].
38. McWilliams A., Siegel D. Corporate social responsibility: a theory of the firm perspective. Academy of Management Review, 26 (1), 2001. ó 117-127p.
39. Mintzberg H. The case for corporate social responsibility // The Journal of Business Strategy. Vol. 4 (2). 1983, - 3-15p.. [http://www.sustainabilitymanagement.net/public/Mintzberg%20\(1983\).pdf](http://www.sustainabilitymanagement.net/public/Mintzberg%20(1983).pdf) [fili r ta: 2013 04 16].
40. Nicolopoulou K., Lamming R., Karatas-Ozkan M. Towards a convergent approach to CSR and social entrepreneurship: corporate community involvement through a corporate venturing perspective. In, 3rd International Social Entrepreneurship Research Conference (SERC), Frederiksberg, Denmark, 18-19 Jun 2007. Copenhagen Business School.
41. Pavyzdinis organizacijų socialinės atsakomybės diegimo planas valstybės institucijose. UAB óEkonominis konsultacijos ir tyrimaió, 2012m. gegužė. ó 59p. - http://www.undp.lt/uploads/Publications%20LT/Pavyzdinis%20IS%20diegimo%20planas_valstybes%20institucijos.pdf [fili r ta: 2013 04 06].
42. Pruskus V. Verslo etika. Laiko i— kiai ir atsako galimybės. Vilnius: Enciklopedija, 2003. 387p. ISBN 9986433304.
43. Pučėtaitė R. ūmoni socialinis atsakomybės vadyba integralumo aspektu. Ekonomika ir Vadyba, 2009, Nr. 14. - 328 ó 334p. ó ISSN 182265515.
44. Ruževičius J., Serafinas D. Socialiai atsakingo verslo pl ūtra Lietuvoje // Infilnerin Ekonomika (1), 2007, Nr. 1 (51). - 36-43p. ó ISSN 13922785.
45. Socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo ataskaitos gairės valstybės institucijoms. UAB šEkonominis konsultacijos ir tyrimaió, 2012. ó 25p.- <http://www.undp.lt/uploads/Publications%20LT/ISA%20gaires%20valstybes%20institucijoms.pdf> [fili r ta: 2013 04 06].

46. Tūtnamio dujų apyvartini tar-os leidim registras. Lietuvos aplinkos apsaugos ministerija. <http://www.laaif.lt/index.php?1664842864> [fi r ta: 2011 02 17].
47. Šimanskienė L. moni socialin s atsakomyb s ir organizacin s kult ros s saj tyrimas Lietuvos organizacijose // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2010. Nr. 23 (4). Research papers. ISSN 18226760.
48. Šimanskienė L., Paužuolienė J. moni socialin s atsakomyb s svarba Lietuvos organizacijoms, Klaip dos universitetas, Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2010. Nr. 20 (1). Research papers. ISSN 18226760. <http://vadyba.asu.lt/20/138.pdf> [fi r ta: 2013 04 06].
49. **UN Global Compact Participants,** <http://www.unglobalcompact.org/ParticipantsAndStakeholders/index.html> [fi r ta: 2013 04 05].
50. **Uting P.** Business Responsibility for Sustainable Development // Occasional Paper No. 2, 2000, UNRISD. Geneve. ó 62p. - [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpPublications\)/1CA8A49E3513DE1C80256B610059BA0D?OpenDocument](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpPublications)/1CA8A49E3513DE1C80256B610059BA0D?OpenDocument) [fi r ta: 2013 04 16].
51. **Vaišvila A.** Teis s teorija. Tre iasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009. ó 241p. ó ISBN 9789955616597.
52. **Vasiljevienė N., Vasiljevas A.** Verslo ir visuomen s santyki kaita ó moni socialin atsakomyb . Europos Komisija. Kaunas: Kauno prekybos, pramon s ir amat r mai, Europos verslo ir inovacij tinklas, 2008. - 74 p.
53. **Vertybinių popierių komisijos ir Vilniaus vertybinių popierių biržos patvirtintas Listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas,** 2006. [http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20\(galioja%20nuo%202010-01-01\).pdf](http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20(galioja%20nuo%202010-01-01).pdf) [fi r ta: 2013 04 06].
54. **Vyšniauskienė D., Minkutė R.** Socialin s veiklos profesin etika. Kaunas: Technologija, 2008. ó 273p. - ISBN 9789955255086.
55. **World Business Council for Sustainable Development. Corporate Social Responsibility: Meeting Changing Expectations.** <http://www.wbcscd.ch/DocRoot/hbdf19Txhmk3kDxBQDWW/CSRmeeting.pdf> [fi r ta: 2013 04 16].

Barvainytė R. Teisinis prielaidos moni socialinis atsakomybės plitimas Lietuvoje (2013) / Verslo teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. A. Laurinavičius. Šilutė: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Ekonomikos ir verslo institutas.

ANOTACIJA

Šiame magistro baigiamajame darbe išanalizuoti moni socialinis atsakomybės konceptai, socialinis atsakomybės reglamentavimo ypatumai pasauliniu, Europos Sąjungos lygmenimis bei Lietuvoje. Taip pat, remiantis kitais Europos valstybėse gerajai praktikai moni socialinis atsakomybės atskaitomybės srityje, pateikiami pasiūlymai naujam statymo projektui, skatinančiam moni socialinis atsakomybės plitimą Lietuvoje. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriama socialinis atsakomybės samprata, pradedant atsakomybės sąvokos apibrėžimu apskritai, taip pat nagrinėjami jos kilmės bei raidos ypatumai, lygmenys, mokyklos ir valdymo instrumentai. Antroje dalyje nagrinėjamos moni socialinis atsakomybės reglamentavimo tendencijos pasaulyje, Europos Sąjungoje bei Lietuvoje. Aptariami ne tik valstybiniai aktai, susiję su moni socialine atsakomybe, bet ir organizacijos, iniciatyvos, prisidedančios prie moni socialinis atsakomybės plitimo. Trečioje dalyje pateikiamos moni socialinis atsakomybės reglamentavimo tendencijos Lietuvoje socialinis atsakomybės atskaitomybės srityje. Remiantis gerajai Prancūzijos bei Jungtinių Karalystės praktika finansinio, socialinio bei aplinkosauginio atskaitomybės srityje, teikiami pasiūlymai naujam Lietuvos Respublikos moni socialinis atsakomybės atskaitomybės statymo projektui.

Pagrindiniai žodžiai: socialinis atsakomybės, socialinis atsakomybės teisinis reglamentavimas, socialinis atskaitomybės.

Barvainytė R. Legal assumptions for expansion of companies' social responsibility in Lithuania (2013) / Master's Work in Business Law. Supervisor prof. dr. A. Laurinavius. Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, Institute of Economics and Business.

ANOTATION

This master thesis is to analyze the concepts of corporate social responsibility, also regulatory features in the global, European Union level, and in Lithuania. Also, on the basis of other European countries, according to its good practice in corporate social responsibility reporting field, sets out proposals for a new draft law, leading to corporate social responsibility development in Lithuania. In the first part, there are analyzed theoretical aspects of social responsibility concept, starting with the definition of liability in general and explores its origin, evolution, levels, schools and management instruments. The second part deals with corporate social responsibility in regulatory trends in the world, the European Union and Lithuania. Discusses not only the various laws relating to corporate social responsibility, but also about organizations, initiatives, contributing to the development of corporate social responsibility. The third part contains the trends for the corporate social responsibility regulatory developments in Lithuania in accountability sphere. According to the good practice of France and the United Kingdom in financial, social and environmental accountability there are proposals for the new draft law, leading to the development of corporate social responsibility in Lithuania.

Key words: social responsibility, social responsibility legal regulation, social accountability.

Barvainytė R. Teisinis prielaidos moni socialinis atsakomybės plitrai Lietuvoje (2013) / Verslo teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. A. Laurinavičius. ū Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Ekonomikos ir verslo institutas.

SANTRAUKA

Socialinis atsakomybės yra darnaus vystymosi strategijos taikymas praktiniame moni veikloje, kai apimami ekonominiai, socialiniai bei aplinkosauginiai veiksniai.

Pasauliniu, Europos Sąjungos lygiu socialinis atsakomybės tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje uflima labai svarbi viet , tuo tarpu Lietuvoje ū vis dar uflduodamas klausimai ūkam to reikia? ū, ūkokia i–to nauda? ū. Socialinis atsakomybės yra nei–vengiama –iandienos b tynyb . Tad jos skatinimas Lietuvoje ū b tinas. Vienas i–jos skatinimo b d ū reglamentavimas.

Baigiamojo darbo objektas ū socialinis atsakomybės reglamentavimo analizė pasauliniu, Europos Sąjungos lygmenimis bei Lietuvoje.

Baigiamojo darbo tikslas – i–nagrinti teisinė literatūr moni socialinis atsakomybės tema bei pateikti pasi ūlymus statymo projektui, skatinančiam moni socialinis atsakomybės plitrai Lietuvoje.

Baigiamojo darbo uždaviniai:

1. Atskleisti socialinis atsakomybės sampratos problematik , jos reik–m , kilmės bei raidos ypatumus, lygmenis ir r –is.
2. I–nagrinti teisinio reglamentavimo aprai–kas moni socialinis atsakomybės srityje pasauliniu, Europos Sąjungos lygmenyje bei Lietuvoje.
3. Pateikti pasi ūlymus statymo projektui, skatinančiam moni socialinis atsakomybės plitrai Lietuvoje.

Baigiamojo darbo hipotezė – moni socialinis atsakomybės teisinis reguliavimas skatina socialinis atsakomybės pasirei–kimo plitrai .

Baigiamojo darbo struktūra. Darbas susideda i–trij daly . Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriama socialinis atsakomybės samprata, pradedant atsakomybės s vokos apibr ūlimu apskritai, taip pat nagrinjami jos kilmės bei raidos ypatumai, lygmenys, mokyklos ir valdymo instrumentai. Antroje dalyje nagrinjamos moni socialinis atsakomybės reglamentavimo tendencijos pasaulyje, Europos Sąjungoje bei Lietuvoje. Aptariami ne tik vair s teis s aktai, susij su moni socialine atsakomybe, bet ir

organizacijos, iniciatyvos, prisidedančios prie moni socialin s atsakomyb s pl tros. Tre ioje dalyje pateikiamos moni socialin s atsakomyb s reglamentavimo tendencijos Lietuvoje socialin s atsakomyb s atskaitomyb s srityje. Remiantis gerąja Pranc zijos bei Jungtin s Karalyst s praktika finansin s, socialin s bei aplinkosaugin s atskaitomyb s srityje, teikiami pasi lymai naujam Lietuvos Respublikos moni socialin s atsakomyb s atskaitomyb s statymo projektui.

Barvainytė R. Legal assumptions for expansion of companies' social responsibility in Lithuania (2013) / Master's Work in Business Law. Supervisor prof. dr. A. Laurinavius. Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, Institute of Economics and Business.

SUMMARY

Social responsibility is a sustainable development strategy in the practical application of the company's activities, which are covered by the economic, social and environmental factors. Globally, at the European Union level social responsibility on both - the public and private sector - occupies a very important position, while in Lithuania it is still asked the questions "what is it for?", "does it get the value?". Social responsibility is an inevitable necessity nowadays. Thus, the promotion of social responsibility in Lithuania is necessary. One of the ways of promoting it is regulation.

The object of the final work - the regulatory analysis of social responsibility in the global, the European Union level and in Lithuania.

The goal of the final work - to examine the legal literature on corporate social responsibility and make suggestions to the draft law, leading to the development of corporate social responsibility in Lithuania.

The tasks of the final work. First, uncover social responsibility conception problems, its meaning, origin and evolution, levels and types. Second - examine the legal regulation of corporate social responsibility in the global, the European Union level and in Lithuania. Third - submit proposals to the draft law, leading to the development of corporate social responsibility in Lithuania.

The hypothesis of the final work - corporate social responsibility legal regulation encourages the development of social responsibility in the occurrence.

The structure of the final work. The work consists of three parts. In the first part, there are analyzed theoretical aspects of social responsibility concept, starting with the definition of liability in general and explores its origin, evolution, levels, schools and management instruments. The second part deals with corporate social responsibility in regulatory trends in the world, the European Union and Lithuania. Discusses not only the various laws relating to corporate social responsibility, but also about organizations, initiatives, contributing to the development of corporate social responsibility. The third part

contains the trends for the corporate social responsibility regulatory developments in Lithuania in accountability sphere. According to the good practice of France and the United Kingdom in financial, social and environmental accountability there are proposals for the new draft law, leading to the development of corporate social responsibility in Lithuania.